
Poem on Ujjayini

ఉజ్జయినీ కావ్యమ్

Document Information

Text title : ujjayini kaavya

File name : ujjayini.itx

Category : major_works

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Original Malyalam by ONV Kurup Sanskrit by NVP Unithiri

Transliterated by : NVP Unithiri unithiri at sify.com, anandavardhanan at yahoo.com

Proofread by : NVP Unithiri unithiri at sify.com, anandavardhanan at yahoo.com

Latest update : November 30, 2001

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

ఉజ్జయినీ కావ్యమ్

ప్రథమః సర్గః

ఏకాస్తతాయాః కారాగృహే

సన్ధ్యా గతా ముహురథోజ్జయినీసకాశాద్

విన్ధ్యాద్రిసానుగతకాననరమ్యవీథ్యా ।

కస్మాద్ భవానిహ సమాగత ఏకతో మే

జిజ్ఞాసయా సహ మయాప్యనుగమ్యమానః ॥ ౧ ॥

దృష్ట్వా సుతం విరహతః పునరాగతం సో-

మ్యాగమ్యతామితి సమార్ద్రవచో జనన్యాః ।

శ్రుత్వా భవానిహ మయూరశతస్య కణ్ఠా-

దుద్భిన్నకీచకమనఃక్షతతో విహణ్గాద్ ॥ ౨ ॥

ఉద్గాస్యతః కుటజశాఖీగతాదరణ్య-

గీతోపమం సమవధాయ విరాజతే కిమ్ ।

యాత్రా సుదీర్ఘవిపులేయమహో సమాప్యే-

త్యాలోచ్య కిం ఝటితి తిష్ఠసి కాతరస్త్యమ్ ॥ ౩ ॥ యుగ్మకమ్

ఆలోలమాకలితమారుతదోలనోత్క-

శాఖోజ్జ్వలదృకులమూలశిలాతలేఽస్మిన్ ।

క్షీణో నిషద్య చ భవాన్ సమపోహితుం దూ-

రాధ్వక్లమౌగ్ర్యమలసం పరితో దదర్శ ॥ ౪ ॥

తావత్సమాప్య గగనే దినదీర్ఘయాత్రాం

సోపానతః సమవరోహతి భానుమాంశ్చ ।

దూరే తు మాళవమథాహితమౌనమాప్త-

మేఘస్వరూపమివ భాత్యనుచక్రవాళమ్ ॥ ౫ ॥

శ్యామగ్రశిష్టకనకోజ్జ్వలపీనభూమి-

వక్షోజతుల్యమతితుక్లగిరిర్విభాతి ।

సస్తాంశుకాభమిహ తస్య తటే లసన్తి

చూతాః సపల్లవకరా నిబిడా మనోజ్ఞాః ॥ ౬ ॥

ఆరాదహో జనకజాప్యవపుణ్యతీర్థ-
స్నానార్ద్రమారుతసుఖోఽభ్యసితాని వాన్తి ।
శాస్త్రేఽపి రామగిరిపుణ్యతమాశ్రమేఽస్మిన్
తాన్తోఽస్త్యశాన్తహృదయశ్చ భవాన్ నిషణ్ణః ॥ ౭ ॥

ఏకాన్తవికృబముహూర్తనివారణార్థ-
మన్యస్య సన్నిహితతాప్యలమిత్యచిన్తి ।
ఛాయాం విహాయ వివృతే మయి తిష్ఠతీహ
వేగాద్ భవానపి ససమ్భ్రమమన్వపృచ్ఛత్ ॥ ౮ ॥

కస్త్యం దిదృక్షతి భవాన్ గహనే కమస్మి-
న్నేకాన్తబన్ధనగృహే విజనే నిగూఢమ్ ।
అజ్ఞాతమేవ సవిశక్యమిమం నిరీక్ష్య
తిష్ఠన్తమజ్ఞాలియుతోఽస్మి భవన్తమారాత్ ॥ ౯ ॥

ఉక్తం మయాథ - పథికోఽహమనాదికాల-
వీధ్యామిహాత్మని నిధాయ తు పూజయే త్వామ్ ।
భీతోఽస్మ్యహం చ సతతం పరిపూజకేభ్య-
స్తత్రాపి రాజకృతపూజనమాపదేవ ॥ ౧౦ ॥

విశ్వాస్యతాం మయి న మేఽస్త్యధికారపూజా
నిఃస్వోఽస్మి తే సుకవితాపరిపూజకోఽహమ్ ।
ప్రస్థాయ తత్ర నగరాన్మహితోఽజ్ఞయిన్యాః
పద్భ్యాం చరన్స్త్యమిహ రామగిరిం ప్రవిష్టః ॥ ౧౧ ॥

యుష్మత్ప్రయాణమిదమేవ కిమర్థమేత-
దస్వాస్థ్యమన్తరిహ మాం నయతీతి సత్యమ్ ।
అస్వాస్థ్యమన్తరితి మాం ప్రతి కిన్ను తావాన్
బద్ధో మిథః క ఇతి వాం వద మాం యథార్థమ్ ॥ ౧౨ ॥

వక్తుం యథావదహమప్రభురప్యథైతద్
భావస్థిరం చ జననాన్తరసౌహృదం స్యాద్ ।
కాలాతివర్తికవితానిచయః స మాదృక్ -
పాన్ధస్య కాలపథసంశ్చారతోఽస్తి పథ్యః ॥ ౧౩ ॥

కేశాతితస్తమథనాదుతితా సుధా ను
 సైజాత్మశోణితభవా తవ కావ్యపాత్రే ।
 తత్సానజన్యలహరీధృతదేవభావ-
 మర్ద్యేషు కశ్చిదహమప్యథ మాం వదాశు ॥ ౧౪ ॥

కస్మాత్ప్రవేహ విజనే భవతి ప్రవాస
 త్రైకాన్తసీమని కుతో హ్యభయజ్గతస్త్యమ్ ।
 ఏకాన్తతా మమ హితేత్యహితా న సాపి
 నిర్బన్ధితా యది సుధాపి భవేన్ను తిక్తా ॥ ౧౫ ॥

యన్మర్త్యజన్మసహజా త్వసహాయతైవ
 సత్యం తదాస్యపటవిశ్శుధితా ముహూర్తాః ।
 నిశ్శబ్దమేవ గళితాన్తదను ప్రశాన్త
 మస్వస్థితోఽప్యధికతః పరిపుఛసీత్యమ్ ॥ ౧౬ ॥

కారాగృహం చ మయి కేనచిదాజ్ఞయేయ
 మారోపితా విజనతేతి హి మన్యనే కిమ్ ।
 సత్యం క్షమస్వ సదయం మహితోజ్జయిన్యాం
 సార్వత్రికం సువిదితం నను చైవమేవ ॥ ౧౭ ॥

రాజప్రకోపవిషయః సుకవిర్బహిష్కృ
 తోఽభూదితి శ్రుతిరథాత్థ చ కోఽపరాధః ।
 జానే న కిచ్ఛేదపి సూక్ష్మతయా తథాపి
 వార్తాః శ్రుతాస్త్విహ భవాన్ నిజసోదరీ చ ॥ ౧౮ ॥

ప్రేమాకులావితి నృపః క్రుధయాదిదేశ
 చైకాన్తతాం కిల కవే తవ వర్షభోగ్యామ్ ।
 సర్వేణ దష్ట ఇవ హా సహసోత్థితోఽతి
 క్షుబ్ధస్త్వమూచిథ గిరః స్వగతస్వరూపాః ॥ ౧౯ ॥ యుగ్మకమ్
 రాజస్వసుః ప్రణయితా మమ కోఽపమానో
 జానన్తి కిం కవిమనోఽప్యధికాలిదాసమ్ ।
 కో వాపమాన ఇతి కిం ప్రణయోఽపమానః
 ఙ్కోభోఽయమన్తరిహ తత్స్మరణాత్ కుతో వా ॥ ౨౦ ॥

స్వర్గప్రభావలయితామనుచక్రవాళ
 రేఖం విలోకయతి వోజ్జయినీం మనోజ్ఞామ్ ।

అత్యుత్కటవ్యథమిహ స్థితవానథ త్వ
మున్నుత్తవద్వదసి వాచికమేవముచ్చైః ॥ ౨౧॥

స్నిగ్ధోఽహముజ్జయిని హా త్వయి కిన్తు నైవ
త్వతోఽప్రజ్జ్వలతప్రమదపుష్పవనీషు నైవ ।
కామాకులాలుశితనేత్రవయేషు నాపి
లజ్జవిహీనమదలోభనపుష్కాతేషు ॥ ౨౨॥

సర్వం మయా విగణితం తృణవత్ పరస్తు
దుఃఖం వ్యథా హృది మమాత్యపమానజన్యమ్ ।
కస్మాత్త్వముజ్జయిని రాగవతీ జనేఽస్మి
న్నాసీః కిమేతదిహజన్మని వక్ష్యసి త్వమ్ ॥ ౨౩॥

ఆత్మాతపప్రమథితాని చ తద్వచాంసి
సమ్మూర్చ్ఛితోత్కిరణకా భవతి త్రిసన్ధ్యా ।
ఖద్యోతరాజిరిహ పర్ణతతౌ ప్రదీపం
ప్రాకాశయద్భువి తతే గగనే చ తారాః ॥ ౨౪॥

క్షోణీధరస్థకటకావృతమాతవాటే
శ్యామాభవీచినికరాః శిథిలీభవన్తి ।
గాధేతరోష్ణపరివాహగణోపరి ప్ర
శాన్తాభివత్ కవిరిహాత్మపదే విభాతి ॥ ౨౫॥

సాన్తోక్తిభిర్న హి కథంబున శుష్కభూతో
బాష్పామ్బుబిద్ధురథ సజ్జ్వలతీహ జీవే ।
అన్నే పరస్పరమహో పరివర్ధమానం
మానం విభజ్జయితుమేవమహం త్వవోచమ్ ॥ ౨౬॥

సాక్షీకురుష్వ సదయం భవదాత్మతాప
సన్నప్తసత్యతపనస్య చ మామపి త్వమ్ ।
శశ్వద్భవిష్యతి పురీ న చ విక్రమార్క
భూపాలకేన పునరుజ్జయిసి త్వయైవ ॥ ౨౭॥

త్యక్తౌ పురం తదధికోజ్జ్వలమత్ర కస్మా
దేకో భవాన్ విజనరామగిరిం గతోఽభూః ।
గాస్యామి తాం తదను భావిపరమ్పరార్థ-

ముగ్రాపవాదదళితామిహ సత్యగాథామ్ || ౨౮ ||

ఏవం భవానవధిహీనసుదీర్ఘదీర్ఘ-
కాలాఖ్యదుర్గమవిశాలమహోపధేన |
గచ్ఛన్తమధ్యగమిమం కవిపూజకం స-
దాశీరనుగ్రహగిరా ముదితం కురుష్వ || ౨౯ ||

క్షోణీధసానుగతచూతతరూత్కరేషు
గన్ధం ప్రసారయతి పల్లవకుడ్మశాని |
పుష్పాణి పూరితకరాజ్జులికాని సన్ని
పుష్పాన్తరప్రసృతరేణుభిరాత్తగనైః || ౩౦ ||

స్వప్నావలీమధుఘటైర్పతురాజయాత్రా
సత్కారభోజనమహోత్సవ ఆవిరస్తి |
ఏతత్పరం విపరిణామమనోహరాస్తే
గ్రీష్మర్తువాసరగణాః పరివర్ధయన్తి || ౩౧ ||

జ్ఞాత్వా న కిచ్చోదిహ యత్పరివర్తతే తత్
సర్వం స్థితోఽస్మి నికటే తవ జాగరూకః |
కావ్యం తదాలిఖసి మే హృదయావబోధ-
భూర్రత్వచి ప్రవితతాఖిలభావరమ్యమ్ || ౩౨ ||

కావ్యం చ తద్వివృతమేవ పరామి సమ్యగ్
భూయోఽప్యహం హృదయశోణితచర్చితార్ద్రమ్ |
కాలశ్చ తన్నిశమనార్థముపైతి భావి-
కాలోఽపి దత్తహృదయః శ్రవణేచ్ఛరాస్తే || ౩౩ ||

ద్వితీయః సర్గః

ప్రథమకుడ్మశాః

ఏకాకీ స నదీతీరే మూలే వటతరోరధః |
భూర్రపత్రే కృశే కిచ్చిత్ స్మారం స్మారం లిఖన్ స్థితః || ౧ ||
స్ఫుటతి ప్రథమం చూతకుసుమే హ్యృతుమక్లశే |
మణిభృంశ ఇవాస్మిన్ కిం భ్రమత్యస్య విలోకితమ్ || ౨ ||
ప్రచణ్ణసూర్యసన్తప్తశ్చన్ద్రికాశాప్రవర్ధకః |

దినాస్తరమణీయః కిం నిదాఘోష్ణస్తప్రోజ్జ్వలః ॥ 3॥

నిజాత్మనః కిమూషా కిం తరుణారుణకామితమ్ ।

లిలేఖ భూర్జుపల్లెఽస్మిన్నర్థబోధోఽయమద్య కిమ్ ॥ ౪॥ యుగ్మకమ్

తస్మిన్నతిమృదుశ్రుత్యా మధురం గాయతి క్షణమ్ ।

హృత్తోషమధుబిస్తూనామాస్వాదనమభూత్ కిము ॥ ౫॥

అన్యస్య కస్యచిత్ కర్ణే తదాలాపాయ మస్తవత్ ।

అకామయత్ కిం పక్షీ చేద్ గాయేద్ వీక్ష్య విహాయసమ్ ॥ ౬॥

శృణోతి గాయేత్ పక్షీ చేన్నాదలక్ష్యం నభః సదా ।

శృణోతి కో వా సదయం తదుక్తం హితసుందరమ్ ॥ ౭॥

స్మృతౌ స్వగురునాథస్య తేజోరూపం విభాతి కిమ్ ।

అస్తు తే శుభమిత్యుక్త్యా యో మే మూర్ధ్ని స్పృశన్ స్థితః ॥ ౮॥

ఆశ్రావయన్ మాం యః సామమస్త్రం మన్ద్రగభీరకమ్ ।

దర్శనే గరుడోఽప్యస్తరత్యన్తార్థమనాశ్చ యః ॥ ౯॥ యుగ్మకమ్

పఠనే నావధానేన కదాచిత్ గురుసన్నిధిమ్ ।

త్యక్త్యాస్మింస్తటిసీతీరే సాయంకాలే సమాగతే ॥ ౧౦॥

యదత్ర మాళవగ్రామే ధరాసౌందర్యధారయా ।

ఋతులాస్యవిలాసైశ్చ హృతమానసమాస్థితమ్ ॥ ౧౧॥

యత్పురా యత్ర కుత్రాపి చరన్తం శిష్యమజ్ఞాసా ।

నేతుం గురోర్నియోగేన మిత్రేణైకేన చాగతమ్ ॥ ౧౨॥

మహాప్రకృత్యాత్మపాఠశాలాం సన్త్యజ్య సత్వరమ్ ।

ఆచార్యసన్నిధానం సమాదరేణ గతం చ యత్ ॥ ౧౩॥

స్థలధృతికపాదాభ్యాం సన్తప్తమనసా సహ ।

గురుకోపానలజ్వాలాదహనార్థం యదాస్థితమ్ ॥ ౧౪॥

కఠోరదణ్డదానార్థమాజ్ఞాపయతి యత్తథా ।

ప్రశిక్షితేషు సూక్తేషు పాఠమర్థం చ కస్యచిత్ ॥ ౧౫॥

వక్తుం క్రమాద్యదాచార్యేణాజ్ఞాపితమథాదరాత్ ।

పాఠశ్చార్థశ్చ సుస్పష్టావుక్తావుచ్చైశ్చ యద్ ద్రుతమ్ ॥ ౧౬॥

ప్రతప్తస్త్రరాద్ గైరేయామోదప్రసరో యథా ।

ఆచార్యేణ తదా వాత్సల్యామృతం వర్షితం చ యత్ || ౧౭||

మాశవస్యాభిమానస్త్వం భవేతి పరితోషతః |

ఉదితం యచ్చ కారుణ్యాన్మూర్ధ్ని విన్యస్య పాణినా || ౧౮||

తత్సర్వం స్మరణే భాతి లిఖితం యదిహాఖిలమ్ |

తద్ ద్రుతం గురువర్యస్య సన్నిధౌ వాచయామి కిమ్ || ౧౯|| కుశకమ్

సమస్యాపూరణం దృష్ట్వా తమాహ గురురేకదా |

విజేష్యతే కదాచిత్తే నూక్తిరుజ్జయినీమపి || ౨౦||

ఆశీర్వాదాతిరిక్తోఽర్హస్య దృష్టో న కేనచిత్ |

ఆచార్యస్య క్రాంతదృష్టేర్వాచమర్థోఽనుధావతి || ౨౧||

మనసః స్మృతికోణేఽస్మిన్ స్వర్ణసింహాసనోపరి |

మృత్యుతీతయశోరూపో విభాత్యుద్యాప్యసౌ గురుః || ౨౨||

అథాలిఖత్యసౌ నత్వా మనసా పాదయోర్గురోః |

ప్రకృత్యాః పరిణామిన్యా వర్షారమ్భం పదైః క్రమాత్ || ౨౩||

మేఘద్విపైశ్చ విద్యుద్భిర్ధ్వజైశ్చ ధ్వనిమర్దళైః |

వర్షాకాలః కామిచిత్తహర్షం వర్ధయతీతి యత్ || ౨౪||

వలాహకః శ్రోత్రమనోహరారావస్తృషాజలమ్ |

సన్నప్తేభ్యశ్చాతకేభ్యో వృష్ట్యా మస్తం ప్రయాతి యత్ || ౨౫||

సౌదామన్యా గుణం కృత్వా శక్రచాపం దధద్ ద్రుతమ్ |

ప్రవాసిజనహృద్భేది ధారాపాతం కరోతి యత్ || ౨౬||

ప్రోత్థితైః కన్దలీజాలైర్వేదూర్యాభైస్సృణాఙ్కూరైః |

ఇన్ద్రగోపైశ్చోజ్జ్వలితా భాతి యచ్చ వసున్ధరా || ౨౭||

యద్ వికల్ప్య ద్రుమలతాః సజ్జరేణావరోహణే |

తత్సుగన్ధసమాస్వాదే భాగభాజౌ ఘనానిలౌ || ౨౮||

బాలార్జునప్రసూనాని నవకేసరపల్లవాః |

కేతకీనూచయః శ్యామశ్వేతారుణసుమాన్యపి || ౨౯||

వారాఙ్గనానామభవన్ వర్ణభూషాయితాని యత్ |

తత్సర్వం చిత్రితం తేన భూర్జపత్రేషు సాంప్రతమ్ || ౩౦|| కుశకమ్

జాఙ్గల్యమానగ్రీష్మాయాం వాచి కిం కన్దళోదయః |

ఉష్ణతప్తప్రవాహాయాం వాచి శీతద్రవః కిము || 30 ||

మృద్గన్ధో వా వచసి కిం నూతనాసారశీకరే |

వర్షర్వావిజ్గనే మహ్యోః కిమేష పుళకోద్గమః || 31 ||

ఋతుస్నానార్ద్రవసనా ప్రసిద్ధారమ్భకైశికా |

లజ్జావనమ్రా కాచిత్ కిం మాశవగ్రామకన్యకా || 33 ||

కయా వా ప్రేరితశ్చైవమస్మిన్ పత్రే లిఖత్యసౌ |

తస్మిన్నుచ్యైః పఠత్యారాత్ తిష్ఠన్తీ కా సవిస్మయమ్ || 34 ||

న పశ్యన్త్యపి పశ్యన్తీ కిఞ్చిత్కౌతుకమద్భుతమ్ |

అభూచ్ఛ తూష్ణిం తిష్ఠన్తీ సా కిఞ్చిత్ ప్రప్లుముత్సుకా || 35 || యుగ్మకమ్

యే సన్త్యదయనప్రేమకథాకథనకోవిదాః |

తేషాం గ్రాపిణవృద్ధానాం ముఖ్యస్యేయం ప్రియాత్మజా || 36 ||

త్రియామాసత్రగోష్ఠీషు యాత్రికానాం నిరస్తరమ్ |

పురావృత్తసమాఖ్యానరసికస్య సువాగ్మినః || 37 ||

విధురగ్రామవృద్ధస్య నిధితుల్యేయమాబభౌ |

మాత్రభావమహాదుఃఖమజ్ఞాత్వా వర్ధితా చ యా || 38 ||

పశ్యన్తీ వల్లరీవృక్షాన్ నిజైకోదరసోదరాన్ |

కుశలోక్తీర్వదన్తీ యా డయతో నీడజానపి || 39 ||

నానల్పం వక్తి యా కిన్తు స్వీయవాచ్యాతిరిక్తతః |

యన్నేత్రహృదయస్ఫోక్తిః స్పన్దతే తటిదుజ్జ్వలా || 40 ||

వాతేరితదలచ్ఛూతఫలే పతతి యా ద్రుతమ్ |

సుగన్ధి తద్ గృహీత్వా ప్రదాతుం నిశ్శబ్దముత్సుకా || 41 ||

కిం తే నామేత్యేకదా యా పరిప్రప్తా నిరుత్తరమ్ |

లిఖన్త్యాసీద్ భూతలేఽస్మిన్ చరణాఙ్గులిభిర్ముహుః || 42 ||

పరుషైః పిఙ్గలైశ్చాపి మృత్పిఙ్గైర్నిర్మిత్వాద్ గృహాత్ |

బహిరాగత్య మన్దం యా నికటే తస్య వర్తతే || 43 ||

పత్రే లిఖితమావృత్య పఠనేనోచ్ఛక్తైః స్వయమ్ |

రసమానం తం నిరీక్ష్య సా తిష్ఠతి సకౌతుకమ్ || 44 || కుశకమ్

వర్షాకాలో యథా కాన్తో వధూచికురరాజిషు |

జాతీసుమం చ బకుళమాలాం ధారయతీతి యత్ || ౪౫||

నీరమాక్తికహారేణ రోమరాజిశ్చ రాజితా |

కదంబకుసుమైశ్చార్చు కర్ణభూషాయితం చ యత్ || ౪౬||

తత్సర్వం వర్ణయితోవ్యైర్గ్రాయత్యస్మిన్ తయా స్థితమ్ |

అర్ధస్య వర్ణరేణూనాం సశ్రద్ధాదానకృద్ యథా || ౪౭||

నిష్కలఙ్కముఖాత్ ప్రశ్నః సముదేతీదృశో ద్రుతమ్ |

న కేనాపి శ్రూయమాణముచ్యతే భవతా కిము || ౪౮||

మయా యదుచ్యతే సర్వం త్వయా తచ్చాప్యవ్యమేవ కిమ్ |

ఇత్యేవముక్త్యా శాన్తోఽయం సుస్మితం కృతవాన్ మృదు || ౪౯||

అసత్యమిత్యూచూషీవాసత్యం తత్స్వదతీవ సా |

ప్రసన్నగణ్ణవదనా సలఙ్కస్మితమాస్థితా || ౫౦||

నఖషతానభిజ్ఞాతనవపల్లవసన్నిభా |

అనాపూతప్రసూనాభా యదా సా నికటే స్థితా || ౫౧||

తదాసా స్మృతవాన్ నేయం మాళవస్య ప్రియాత్మజా

కస్యచివ్యైవలాపితలావణ్యస్య సరోరుహమ్ || ౫౨|| యుగ్మకమ్

ఉద్యానవల్లిభిర్వస్తనీయా కిం వనవల్లికా |

విభూషణవిహీనా కిముమా కిం భూమికన్యకా || ౫౩||

మృగశాబైరేధితా కిం మనోజ్ఞా మునికన్యకా |

మనస్యస్యాశ్చిత్త్రమేవం బహుధా పరివర్తతే || ౫౪||

న కిఞ్చిత్ పదముక్త్యా సా మన్దం మన్దం పదాన్యథాత్ |

న కిఞ్చిత్ సక్తమప్యఙ్ఘ్నో కిఞ్చిత్ సక్తమివాకులా || ౫౫||

నివృత్తగమనా తిష్ఠత్యన్వేషణపరాయణా |

నిత్యదృశ్యం కిం తదక్షి కిమద్యేయమపూర్వతా || ౫౬||

తాతే కథాః కథయతి పరితో నిహితా జనాః |

సర్వం విస్మృత్య తాస్వేవ లీనచిత్తా భవన్తి యత్ || ౫౭||

తత్తయా దృష్టమిష్టశ్చ పౌరాణికకథాశ్రవః |

తస్మాదలబ్ధశ్చానన్దః కథం లభ్యో భవేదితః || ౫౮|| యుగ్మకమ్

పల్లవాఢ్యవటస్యార్ధ్రచ్చాయాయాముపవిశ్య సః |

పత్రేషు యల్లిఖత్యేదదజ్ఞాతం కిల యద్యపి || ౫౯ ||

ఉచ్చారితం తచ్చుత్వా కిమపూర్వాహ్నోద ఈదృశః |

కిన్ను చన్ద్రోదయం దృష్ట్వా సముద్రోద్వృద్ధిరీదృశీ || ౬౦ || యుగ్మకమ్

నిదాఘతప్తే కస్మింశ్చిన్నిష్కళఙ్కమనస్యపి |

ఆద్యమేఘాసారలేశేనార్ద్రహర్షః కిమీదృశః || ౬౧ ||

శరత్తథా చ హేమన్తశిశిరో చ మహీతలే |

సర్వాన్ చారుతరశ్మికాన్ కుర్వాణో మధురేవ చ || ౬౨ ||

ఆవిర్భావతిరోభావావేషాం లిఖతి పత్రకే |

తస్మిన్ వటద్రుశాఖాయాం విద్రుమోఽభూద్ధరిన్మణిః || ౬౩ || యుగ్మకమ్

ప్రభాతేఽద్యాపి బాలాతపోత్తరఙ్గాపగారవే |

మాశవస్య వనస్తర్తులావణ్యం పశ్యతో మమ || ౬౪ ||

కార్యకారణసంబంధం జ్ఞాతుం యేషామసాధ్యతా |

అస్వాస్థ్యాన్యాత్మనోఽగాధతాయాం జాగ్రన్తి తాని కిమ్ || ౬౫ || యుగ్మకమ్

పశ్చిమాభిముఖీభూతగ్రామవీధ్యాం నిరన్తరమ్ |

పార్శ్వవృక్షవితానేషు సమ్మిశన్యత్ర యాత్రికాః || ౬౬ ||

ఉచ్చైస్తైరువ్యమానాసు భాషాసు వివిధాస్యపి |

లఘుకౌతుకవార్తానాం విషయస్తాజ్జయిన్యభూత్ || ౬౭ ||

ఉత్తిష్ఠన్తీ మహాకాశక్షేత్రఘణ్ణారవైః పురీ |

ప్రత్యహం సా స్వర్గతుల్యా యన్పుపః కల్పవృక్షవత్ || ౬౮ ||

రాజాఙ్కణాని సఙ్గీతకావ్యాలాపనవేదయః |

నృత్తనృత్యోత్సవానాం చ ధ్వజారోహో దినే దినే || ౬౯ ||

తత్పురీదర్శనం మే స్యాదిత్యాశా సముదేతి కిమ్ |

ప్రాంశులభ్యే ఫలే లోభాదుద్భాహుర్వామనః కిము || ౭౦ ||

సుమనోమిశితే తస్మిన్ సదస్యఙ్గత్వసిద్ధయే |

అర్హః కిము స భూయోఽపి స్మరత్యాచార్యభాషితమ్ || ౭౧ ||

విజేష్యతే కదాచిత్తే సూక్తిరుజ్జయినీమపి |

గురుకారుణ్యమేవాస్మిన్ వచస్యపి భవిష్యతి || ౭౨ ||

యావదాత్మాన్తరం స్పృష్ట్వా ప్రబోధయతి సాంప్రతమ్ |

తావత్తదీయస్పష్టిశ్చ భవేత్ కిం వనసూనవత్ || ౭౩||

చింతాప్రవాహపతితః ప్రవహత్యేవ స స్వయమ్ |

దూరాత్తేన పథా వాహారూఢావాగచ్ఛతాం తదా || ౭౪||

అన్యస్య వటువృక్షస్య తతచ్ఛాయస్య మూలకే |

అశ్వో విశ్రామ్య తావాస్తాం దృశ్యస్సాన్దర్యదర్శినౌ || ౭౫||

ఆగతావుజ్జయిన్యాస్తావేతౌ కిం రాజసేవకౌ |

దౌత్యం తయోః కిమిత్యేతద్ జ్ఞాతుమౌపయికం కిము || ౭౬||

స్వచ్ఛాంబునీక్షుకాణ్డాంశ్చ మధురాణి ఫలాని చ |

ఉపదాః కుర్వతే తాభ్యాం సాదరం గ్రామవాసినః || ౭౭||

సుప్రీతావలసం దేశవీథ్యా సంచారతో ముదా |

మన్దం మన్దం యయోః పశ్చాద్ గచ్ఛతి గ్రామకౌతుకమ్ || ౭౮||

ఉజ్జయిన్యాస్త్యధీశత్యముద్రాం యః కోఽపి సేవతే |

సర్వోఽసావాదరార్హః స్యాన్మాశవగ్రామవాసినామ్ || ౭౯||

ఆస్తామేతత్ కిమితి సా నాగతాసీదితోఽవధిః |

సలజ్ఞా తిష్ఠతి స్వస్య పశ్చాద్ గుప్తతనుః కిము || ౮౦||

దయార్ద్రా వాక్ సానుకంపా దృష్టిశ్చాభిముఖీకృతా |

జ్యోత్స్నాయాం ప్రసరన్త్యాం కిమసౌ చన్ద్రమణిర్దృతా || ౮౧||

భావనా సా కవేః కస్మాత్ కస్యకాయాః కరే ముదా |

బిసతస్తూనర్పయతి కరే చారు శిరీషకమ్ || ౮౨||

తస్యా మృదుపదన్యాసాత్ పుష్పం వహతి వజ్జులః |

విజయం ప్రాప సా నృత్తమత్సరే కుత్రచిత్ సుఖమ్ || ౮౩||

మాశవస్యాస్య సా భాతి నిష్కలజ్కప్రభాతతిః |

సైవ భూమిం ప్రతి ప్రేమ చాప్పురఃకన్యకాగతమ్ || ౮౪||

జన్మాన్తరాగతం సానుబన్ధి భావస్థిరం చ సా |

స్నేహాతురత్వమేవేతి ముగ్ధాసీత్ తస్య భావనా || ౮౫||

కేవలే కౌతుకేఽస్మిన్ కిం సత్యమస్తి తథాపి కిమ్ |

స్వగతాసీదృశాసీహ వృధైవోదయమాప్పుయుః || ౮౬||

గతః కాలో హి న జ్ఞాతస్తదా దృష్టా జనావలీ ।
 గ్రామవృద్ధగృహస్యాస్య ద్వారి సజ్జమతాం గతా ॥ ౮౭ ॥
 కస్మాదత్యాహ్నోదవస్తశ్చాపూర్వోత్సాహినో జనాః ।
 ఏతన్మహాభాగ్యమితి ప్రాచుః కిం తే పరస్పరమ్ ॥ ౮౮ ॥
 గృహనాథో గ్రామవృద్ధో నృపదూతౌ విశేషతః ।
 సభాజయామాస కిం తన్నేత్రే హర్షాశ్రుసజ్కులే ॥ ౮౯ ॥
 మాశవస్య గ్రామహృద్యలావణ్యప్రతిబింబికామ్ ।
 దదర్శ కిల తౌ తస్య ప్రియపుత్ర్యాం యథాగుణమ్ ॥ ౯౦ ॥
 ఉజ్జయిన్యాశ్చక్రవర్తీ నిస్సారావకరేష్వపి ।
 ఆతుల్యరత్నం దృష్ట్వా చేత్ తత్ స్వాయత్తం కరోత్యహో ॥ ౯౧ ॥
 అక్ష్మే నిధాయ స్వాం బాలాం మాతృహీనాం పుపోష సః ।
 పాణిర్వా వర్ధతే పాదశ్చేత్యతీవ సముత్సుకః ॥ ౯౨ ॥
 తాం నిజప్రేష్టతనయాం దత్తమాదాతుమేవ తౌ ।
 రాజ్ఞో నియోగం ప్రత్యక్షం నివేదయితుమాగతౌ ॥ ౯౩ ॥
 సా చోజ్జయిన్యాం శ్వోభావిరాజ్ఞితుల్యా విరాజతే ।
 ఆయాస్యస్తీహ తాం నేతుం జనాః శిబికయా సహ ॥ ౯౪ ॥
 నివేదయామాసతుస్తౌ యాత్రాతిథిముహూర్తకౌ ।
 ఆహ్మదాతిశయస్తత్ర ప్రతివేశిమనస్స్వపి ॥ ౯౫ ॥
 కథానిష్ఠా గ్రామవృద్ధాశ్చేక్షుకేదారపాలకాః ।
 నీవారాణాం యవానాం చ ఫలేషు మదహర్షితాః ॥ ౯౬ ॥
 తేషామయం చోజ్జయిన్యా గ్రామో బన్ధురితఃపరమ్ ।
 తదేతత్ స్మృతిజ్ఞో హర్షః సర్వత్ర పరినృత్యతి ॥ ౯౭ ॥
 తేషాం మధ్యేపి కింమూలమేతత్సర్వమితి స్థితా ।
 గ్రీష్మానిలపరిమ్మానలతేవ స్తమ్భితేవ సా ॥ ౯౮ ॥
 క్షేత్రాదస్మాద్ రూఢమూలమున్మూలయతి సస్యకమ్ ।
 అన్యత్ర పాలనార్థం కో వేతి కిం వేత్తి కన్యకా ॥ ౯౯ ॥
 న వేత్యేషా బ్రవీత్యేవం జనకస్త్యస్తరాస్తరా ।

అతిహాసః సదాప్యశ్రుప్రవాహే పర్యవస్యతి || ౧౦౦||

ఆగతేన పథా వాహారూఢౌ తౌ రాజసేవకౌ |

క్షమోరసి ఖురాఘాతనాదముచ్చాప్య జగ్ముతుః || ౧౦౧||

జనబాహుల్యహర్షోన్మాదావేశేషు న భాగభాక్ |

ఏక ఏవ స్థితః కైశ్చిన్నావధేయః కథఞ్చన || ౧౦౨||

దూరీభూతఖురధ్వానదిశం ప్రతి ఝటిత్యసౌ |

అస్వస్థ ఏవావలోక్య కవిర్నిశ్శబ్దమబ్రవీత్ || ౧౦౩||

ఆత్మని త్వాం ప్రతిష్ఠాప్య సమారాధితవానహమ్ |

ప్రియోజ్జయిని కిన్త్వద్య ద్వేషి త్వాం రత్నహరిణీమ్ || ౧౦౪||

తృతీయః సర్గః

నీడో న జానాతి ఖగస్య దుఃఖమ్

అజ్ఞాతభావార్థకశబ్దజాతాత్

సమావృతాత్ సా హ్యభయార్థినీవ |

నద్యాస్తటం ప్రాప్య నిషీదతి స్మ

యస్మాదియం మాతృసమా యువత్యాః || ౧||

యస్యాస్తరణో దితకాతరోక్తం

నిద్రోచితం గీతమివానుభూతమ్ |

తతస్తరణాస్తు త ఏవ తస్యాః

కదాచిదాసన్నురుభర్తన్నాని || ౨||

ప్రహస్య వీచీభిరిహోహ్వయస్తీ -

మాశ్శిష్య యాం మస్తయతి స్వదుఃఖమ్ |

యామేవ వాద్యాపి విహాసశోక -

సన్దిగ్ధతాయాం శరణం గతేయమ్ || ౩||

వ్యాప్యేవ శాలీనసుమాళవీయ -

గ్రామీణకన్యాత్మవిషాదజాతమ్ |

శ్యామీకృతం వ్యోమ ఘనేన యస్య

ఛాయా నదీమప్యకరోత్ సితాభామ్ || ౪||

పేతుస్తరణౌ నటనశ్రమేణ

గాయత్యయం దీనతయా ఖగః కః ।

ఖగేన తేనాధిగతం స్వదుఃఖం

కోఽన్యస్తథేత్యస్మరదేవ కన్యా ॥ ౫॥

కేఽర్థాః పితుర్మిత్రకృతాశిషాం వా

హర్షస్య తేషాం ప్రతివేశినాం చ ।

తే మామహో భాగ్యవతీం వదన్తి

భాగ్యం కిమిత్యాహితవిస్మయాభూత్ ॥ ౬॥

యత్రాత్మనః క్రీడనవర్ధనాని

నద్యాస్తటేఽస్మిన్ పురుషల్లవాభాః ।

నృత్యన్తి చూతాశ్చ పలాశకాశ్చ

గాయన్తి యత్రోన్మదనీడజాతాః ॥ ౭॥

దూరాత్ త్రిసన్ధ్యా వపతీహ శాలీః

పజ్కేషు మగ్నా ఇవ యా న దృష్టాః ।

తీరాగతా రత్రితరీతి గీతం

తాతస్య గానం చ విలంబవాచి ॥ ౮॥

పితుః కథావాచనమిక్కుదీప్ర -

దీపప్రభాయామపి సర్వమేతత్ ।

ఇష్టం మమేష్టం హి సదా యదేషాం

నష్టం తు కిం భాగ్యమితి ప్రవక్తి ॥ ౯॥

వికీర్ణనీవారకభక్షణార్థం

గృహోఽన్యప్రాప్తకపోతజాతాః ।

స్నేహప్రబద్ధేణగణస్తటిన్యా -

స్తీరే రుదచ్ఛాతకచక్రవాకౌ ॥ ౧౦॥

తమాలశాఖాప్రవిలంబినీల -

మాలాపతాకాభమయూరకశ్చ ।

అరణ్యజంబూవివరేణ జాల -

ద్వారేవ నిర్వర్ణ్య కదాచిదేవ ॥ ౧౧॥

ఆలోచ్య కిఞ్చిత్ కుశలం వదన్తి

శారీ చ మే కేవలసోదరౌఘః ।

బన్ధూనిమాన్ స్నిగ్ధహృదో విహాయ
 యాత్రాపరత్రైవ కిము స్వభాగ్యమ్ || ౧౨ || విశేషకమ్
 పితా రసాదాహ కథాః స్వవాటి -
 తరువ్రజాః సన్తి సురావతారాః |
 గ్రీష్మర్తుసంస్పర్శననిర్వృతోఽయం
 ద్రుమోత్పలో భాతి సువర్ణపుష్పైః || ౧౩ ||
 పురా చ యో మూలనిషణ్ణసీతా -
 కేశావమర్శప్రసృతస్వహస్తః |
 స శింశపాద్రుః స్తబకాశ్చ లంబ -
 ప్రదీపతుల్యా విలసన్తి యస్మాత్ || ౧౪ ||
 పికాయ దత్తే మధు చూతవృక్ష -
 శ్చావిధముక్తా బకుళాః ఊపన్తి |
 ప్రహాసతః ప్రాక్షుసుపర్వశాపః
 పునర్హస్తాన్తిష్ఠతి సప్తపర్ణః || ౧౫ ||
 దేవా అపీమే చ భవన్తి సన్తో
 భూమిప్రియాశ్చాత్ర విరూఢమూలాః |
 అంసోపరీమాంశ్చ సముహ్య నేతుం
 సాన్దోశకః ప్రాప్స్యతి నేహ కశ్చిత్ || ౧౬ ||
 సకుడ్యశా యే కుసుమైశ్చ యుక్తాః
 క్షౌమం వసానా నటనే నిమగ్నాః |
 ఆగన్తుకాన్ బాలసమీరణాన -
 ప్యవ్యక్తగానోత్కవిహజ్జమాంశ్చ || ౧౭ ||
 వదన్తి మాం చాపి కదాచిదేతే
 పత్రావలీబన్ధురమర్మరోక్షీః |
 కథం త్యజేయం సుదృఢార్థృబన్ధ -
 మేతం కథం వా కథయామి యాత్రామ్ || ౧౮ || యుగ్మకమ్
 గచ్ఛామి యద్యేష సఖా రసాలాః
 కస్మై ప్రయచ్ఛేత్ ప్రథమం ఫలం స్వమ్ |
 మయాంబుసేకైః పరివర్ధితేయం
 లతా భవేత్ కుడ్యశితా కదా ను || ౧౯ ||

అమాతృకన్యాహృదయాతపోఽయం

భాషాస్తరాలేఖసమం స్వపిత్రా ।

అజ్ఞాత ఏవాత్ర తదీయరమ్య -

నేత్రాస్త ఏవాస్తమితః క్రమేణ ॥ ౨౦॥

ఉత్థాయ తస్మాత్ తటినీతటాత్ సా

మార్గేణ తేనైవ చ గచ్ఛతి స్మ ।

క్షణాదహో నాతివిదూరదేశే

వటద్రుమోఽభూద్విషయస్తదక్షోః ॥ ౨౧॥

ఈషన్నతస్తస్య వటస్య మూలే

భాలస్థలం పాణితలేఽథవా స్వామ్ ।

మనోగతానాం ధురమేవ ఖిన్నో

వహన్నిషణ్ణోఽస్తి క ఏష వా స్యాత్ ॥ ౨౨॥

స్తభా గతిస్తత్ర సగద్దదాయా -

స్తస్యాః కిమజ్ఞాతనిమిత్తమేవ ।

సోఽయం దిదృశావిషయస్తథాపి

సన్నిగ్ధపాదా చ తథైవ తస్థా ॥ ౨౩॥

గచ్ఛాథ తస్మిన్ ప్రియమానసే త్వ -

దస్వాస్థ్యభారానవరోపయ త్వమ్ ।

గచ్ఛేతి మన్త్రో ధ్వనతీవ తన్మా

గచ్ఛేతి కేన ప్రతిషిద్ధ్యతే వా ॥ ౨౪॥

ఈషద్దయాపూర్ణపదప్రయోగాత్

పరం న కిఞ్చిన్మమ తస్య చాస్తి ।

లిఖత్యసౌ పత్రతతౌ చ కిఞ్చిత్

పఠత్యథైతచ్చ సతాళముచ్చైః ॥ ౨౫॥

పాఠోఽప్యయం మచ్ఛృవణార్థమేవే -

త్యుక్తం చ తేనైకదినే తతః కిమ్ ।

న కిఞ్చిదేవేతి న కిఞ్చిదేవే -

త్యుక్తిర్హృదః పజ్జరకీరతుల్యా ॥ ౨౬॥

పరస్తు హా శ్రూయత ఏవ హృద్య -

స్వరోఽపరస్తుల్యబలో యథైవమ్ |
 ఆన్యస్య దుఃఖాని సహానుభూత్యా
 జానాతి యోఽన్యో న భవేత్ తవాసౌ || ౨౭||

తేజః కిమాభాతి చ తస్య నేత్రే
 గానాత్మకత్వం చ వచస్యపూర్వమ్ |
 శ్రుతం మయాత్యల్పవచస్తదోష్ఠాత్
 సదా తథాపి శ్రవణోత్సుకాస్మి || ౨౮||

గచ్ఛేహ లజ్జాం త్యజ శక్యయిత్యా
 మా తిష్ఠ గత్వా తవ రాగసూనమ్ |
 తత్పాదయోరర్చయ కిన్తు తస్యాః
 పాదౌ కుతశ్చిత్ స్థగితౌ సశక్యౌ || ౨౯||

సోఽయం త్వదప్రాప్యవిచారణీయ -
 శ్రౌతోన్నతబ్రాహ్మణగోత్రజాతః |
 క్వాసౌ యువా చ క్వ పురాకథానాం
 గాతుశ్చ సాధోస్తనయా వరాకీ || ౩౦||

కస్మాన్మయాతోచితమేవ చైతత్
 సర్వం నిషిద్ధం ఖలు ధర్మశాస్త్రైః |
 ఏవం పునశ్చిన్తనధర్మశక్యౌ -
 కులా చ తస్థౌ పరిశుద్ధచిత్తా || ౩౧||

నివర్తితుం సా న శశాక చైకా -
 న్నిమస్త్రణాత్ ఊభకరాదతీవ |
 ఇష్టాని సర్వాణి యదాత్ర యస్యా
 నష్టిభవేయుశ్చ రహస్తదాస్మిన్ || ౩౨||

ఉదిత్వరామాన్తరచిత్తకోణే
 స్నేహప్రభామాత్మన ఏవ మన్యే |
 సూర్యం నిజం శ్విష్యతి గాఢమేవ
 యావన్మృతి ప్రాఘుణికం హిమాణుః || ౩౩|| యుగ్మకమ్
 యదేహ కన్యా న యయౌ న తస్థౌ
 తదా హయానాం ఖురనాదరాజిః |
 తద్రాజరథ్యాం ప్రచకంప తామ -

ప్యాన్దోశశబ్దాః ప్రసరన్తి వాయౌ ॥ 3౪ ॥

ఉదేతి ధూళిపటలః సశబ్దో
 మ్భాయన్త్యనుష్టాతపరశ్మయశ్చ ।
 జనాః సమన్తాదిహ రాజపీఠ్యాం
 సోత్కణ్ణచిత్తాః సహ సమ్మిశన్తి ॥ 3౫ ॥

కశ్చిత్ ఖగః సమ్పరిభీత ఏవ
 నీడం విశత్యస్య చ రోదనస్య ।
 రవోఽపి నిర్ణీయత ఏవ చఞ్చౌ
 నీడో న జానాతి ఖగస్య దుఃఖమ్ ॥ 3౬ ॥

గన్ధోశిసజ్జశ్చ యథా కుతోఽపి
 కోలాహలైరేతి యథా రవోఘః ।
 ఆన్దోశికానాం సముపైతి యస్య
 సంవర్ధనే సంవసథో నిమగ్నః ॥ 3౭ ॥

రవః స మన్తాయత ఏవ భూమా -
 వాన్దోశికా సాప్యవతీర్యతే చ ।
 దూరే తు కశ్చిద్ వటవృక్షపత్ర -
 చ్చాయాత్తిరోఽభూదపరత్ర వేగాత్ ॥ 3౮ ॥

తద్ధ్రామవృద్ధాఙ్కణకే నిశాయాం
 గాయన్తి తన్మిత్రగణాశ్చ గీతమ్ ।
 అన్త్యజ్జయిన్యాం సుమహాప్రతాప -
 శ్చణ్డోగ్రనేనాఖ్యమహీనరేన్ద్రః ॥ 3౯ ॥

తస్యైకదాసీదభిలాష ఏకః
 ప్రియాత్మజాం వాసవదత్తకాం చ ।
 శ్రీవత్సరాజోదయనేన సాకం
 వివాహబద్ధాం చ విధాతుమేవ ॥ ౪౦ ॥

ప్రయుక్తమేవౌపయికం తదర్థం
 ప్రీత్యా మహాగీతకలావిదగ్ధః ।
 నిజాత్మజాచార్యపదం లభేతే -
 త్యుక్తం ముదా దూతముఖేన రాజ్ఞా ॥ ౪౧ ॥

పరన్తు తన్నానుససార వత్స -
 రాజోఽభిమానీ దృఢనిశ్చయశ్చ |
 నేచ్ఛా నిరర్థాభవదుజ్జయిన్యా
 వత్సేశ్వరోఽన్యేద్యురిహైవ బన్ధి || ౪౨ ||

శ్రుత్వైవమేషా స్వగృహే కుమారీ
 కథాం వినిద్రం సమచిన్తయచ్ఛ |
 బద్ధామిమామప్యపనేష్యతి శ్వః
 కిముజ్జయిన్యేవమహో విధత్సే || ౪౩ ||

కిమిత్థమీర్ష్యాకులదృష్టయో మే
 వయస్యపుత్రీజనకా భవన్తి |
 కస్మాత్ పితుర్మిత్రవరాశ్చ మాం శ్రా -
 వయన్తి చాన్తఃపురదివ్యవార్తాః || ౪౪ ||

సువర్ణశూన్యాపి సువర్ణకుమ్భి -
 త్యేవం కుతో వా జనకోఽపి వక్తి |
 గీతే విషణ్ణోఽస్తి స వత్సరాజః
 స్మృత్వా ప్రియాం స్వాం ముహురేవ వాద్యమ్ || ౪౫ ||

గతేఽర్ధరాత్రేఽఙ్కణగాయకాన్తే
 సుప్తాశ్చ గానకృమతః పితాపి |
 ప్రభాతతారేణ సహోత్థితుం తత్
 ఙ్కోణీతలే స్వప్ననిమజ్జితోఽభూత్ || ౪౬ ||

నిశాసుమస్యార్ధ్రతరే గవాక్ష -
 ద్వారా సుగన్ధే స్పృశతి స్వగాత్రే |
 అదృశ్యమాతుః కరశీతసాన్త్వ -
 స్పర్శేన రోమాఞ్చుమధాత్ కిమేషా || ౪౭ ||

సుప్తోత్థితే చారునిశావిహజ్గే
 కళస్వనే చాలపతిహ గానే |
 స్వర్గస్థితాయా నిజమాతురార్ద్ర -
 స్వరం విజానాతి కిమేతదాత్మా || ౪౮ ||

పురా శకున్తాః సమవర్షయన్ కిం

ప్రసూపరిత్యక్తశిశుం మధూశ్యా |
కిమస్తి బైషా కరుణా మనుష్యే
త్యజత్యలం యః కిమిహోష్టబన్ధూన్ || ౪౯ ||

నిద్రోత్థితా మత్స్యతతిస్తటిన్యాం
శుక్రోఽప్యదేతి ప్రసృతేఽన్తరిక్షే |
నీడాః ప్రబుధ్యన్తి చ స్వస్తివాచై -
రాయాత్యహశ్చాత్ర సుకుంకుమాభమ్ || ౫౦ ||

గ్రామోఽఖిలో వర్షతి వత్సలాయాం
యాత్రాముహూర్తే శుభకామనాని |
సర్వత్ర పత్రేషు తృణేషు నేత్రే -
ష్వదృశ్యతాత్మప్రణయోదితాశ్రు || ౫౧ ||

యేనాత్మజాభాగ్యమితిదముక్తం
తేనాపి పిత్రా చ ముహూర్తకేఽస్మిన్ |
పదం న కిఞ్చిద్ వదితుం హ్యశక్తే -
నానీయతే హస్తధృతా తనూజా || ౫౨ ||

యత్స్వర్ణపాత్రం తిలకానపేక్షీ
సైవేయమస్యై విదధాతి భూయః |
నీరాజనం సాశ్రువిలోచనైః స
గ్రామీణశాలీనమహాజనౌఘః || ౫౩ ||

సమాగతాస్తే నృపకింకరాస్తా -
మాన్దోశికామఙ్గులిభిర్దిశన్తి |
తాతం సమాశ్శిష్య తు తిష్ఠతీయం
వినమ్రమీదృగ్విరహాసహిష్ణుః || ౫౪ ||

భ్రమత్యథాస్యా నయనం భయార్తం
వాటీషు విన్యస్తపదాసు బాల్యే |
న్నేహాతురం చాఙ్కణమల్లికాయా -
మశ్రూదితం కిం కురవోఽరుణాక్షః || ౫౫ ||

ఆరుహ్య మన్దం నతశీర్షకేయం
కర్ణీరథే తత్ర నిషీదతి స్మ |

కౌశేయవస్త్రావృతపీఠకేఽస్మిన్
భూయోఽపి సర్వైరవలోక్యమానా ॥ ౫౬ ॥

ఆమస్త్రణార్థం ముహురక్షిమాత్రే -
ణాసౌ స్వతాతం సకృదీక్షతే చ ।
అథాపి చాన్యం ... కమథాన్యమారాత్
స ఆగతస్తిష్ఠతి సాశ్రు మార్షి ॥ ౫౭ ॥

జన్మాన్తరం ప్రత్యథ గచ్ఛతీవ
మన్దం చలద్దోళికయా ప్రతస్థా ।
శరీరమాత్రం పురతః ప్రయాతి
చేతస్త్వనాథం ద్రవతిహ పశ్చాత్ ॥ ౫౮ ॥

మేఘైరథాగత్య సమావృత్తైః స్వ -
నేత్రోదితార్కః సహసా తిరోఽభూత్ ।
తాతః స గేహశ్చ జనావలీ సా
గ్రామోఽఖిలః స ప్రణయైకపాత్రమ్ ॥ ౫౯ ॥

తిరోహితం సర్వమభూత్ తదన్వేఽ -
వ్యక్తం తు పారాన్తరదృశ్యభూతమ్ ।
ఆవిర్భూభూవాథ సుచక్రవాళ -
ప్రాకారభిత్తిర్దివమన్తరేణ ॥ ౬౦ ॥

గ్రామశ్చ పశ్చాత్ పరిదృశ్యతేఽయం
సమాప్తనాట్యాఙ్కణవత్ ప్రశాన్తః ।
మమైవ రత్నం హృతముజ్జయిన్యే -
త్యహో కవిర్నిష్క్రమతే చ రణ్గాత్ ॥ ౬౧ ॥

చతుర్థః సర్గః

కావ్యపథికస్య దృశ్యాని

పద్భ్యాం చరన్తమిహ మాం పథికం విచిత్ర -
నానాపథాః కరపుటేన నిమన్తయన్తి ।
దూరే పరం పరిలసన్తి సుచక్రవాళా -
దజ్ఞాతతీరతటిసీగిరిసానవశ్చ ॥ ౧ ॥

ఛత్రైశ్చ చామరయుతైః పరమాధికార -
మత్తాని తాని నగరాణి మహోజ్జ్వలాని ।
మున్యాశ్రమాశ్చ పరితః పరిపావనాస్త
ఏకాకినః కతిపయే జనసజ్జమధ్యే ॥ ౨॥

ద్వీపాని విక్షుభితసాగరసంవృతాని
భూమౌ మనుష్యహృదయేషు చ కాలభేదాః ।
ఏవం నవాని వివిధాని మనోహరాణి
దృశ్యాని మాం ప్రతిపిపాలయిషన్తి దూరే ॥ ౩॥ విశేషకమ్
జ్ఞాతా మయేయమిహ మాళవభూశ్చ రమ్య -
నీలాబ్జవద్ వికసదంబరమణ్డలం చ ।
సమ్మీలితేఽక్షియుగళేఽపి చ భిత్తిచిత్ర -
పక్ష్యేవ మన్మనసి సుస్ఫుటమేవ భాతి ॥ ౪॥

తైలాస్తదీయభృగవో రఘువీరపాద -
ముద్రాఙ్గితావయవకాః సుమనోహరాశ్చ ।
కోనాళకేరితరుతా వనకుల్యకాశ్చ
నీడోద్యమైర్భలిభుజాం కలుషాప్రవాటాః ॥ ౫॥

జమ్బూలపక్వఫలనిర్భరకాననాంతాః
మార్గోపవాటవృత్తిశోభనకేతకాశ్చ ।
సీరైః సుకృష్టనవమృన్మదగన్ధయుక్త -
క్షేత్రాణి బాలకసమీరణసున్దరాణి ॥ ౬॥

పర్ణారుణార్ధరసమజ్జితచర్మపాళీ -
శోషప్రదర్శనకవోష్ణగృహోఙ్కణాని ।
అద్యాపి యద్యపి మదిన్ద్రియమాదికాస్తద్ -
గన్ధశ్రుతీక్షణభిదా వివిధాస్తథాపి ॥ ౭॥

పూర్వాపరాభియుగళాన్తరితం హిమాద్రి -
నేత్వస్తదూరసువిశాలపథం ప్రగచ్ఛేః ।
ఇత్థం హి మన్తయతి మాళవమార్ద్రరాగం
సుస్వాగతం కథయతీహ మహాపథశ్చ ॥ ౮॥ కలాపకమ్
గఙ్గా చ ధూరటిశిరస్థజటావిముక్తా
వారాన్నిధేరురసి గాయతి కిం పతిత్వా ।

తత్రత్యతాలవనమేవకతీరమేవ
గచ్ఛత్యబోధత ఇవాత్మపదాబ్జయుగ్మమ్ || ౯ ||

సారావమత్ర పతితోత్పతితాం చ గజ్ఞాం
వారాన్నిధిం చ సువివేచయితుం త్వశక్యమ్ |
గాఢాత్మవిస్మృతియుతం లయనం తయోస్త -
దద్వైతరమ్యమపి వాఙ్మనసోరతీతమ్ || ౧౦ ||

భూయః క్రమాదచలతాం గమితే తరజ్ఞే
శాన్తిర్విభాతి మహతీ స మిమీల నేత్రే |
పూర్ణం హరేణ హృదయం చ తదా సమాధి -
నిష్ఠేన వీచిరహితాంబుధిసన్నిభేన || ౧౧ ||

జ్యోతోన్నదితా చలతి వీచిరిహ క్రమేణ
జాగర్తి వారిధిరథైష చ కావ్యపాన్థః |
అస్వస్థమానసతయా కిల పూర్వతారా
దూరాత్ ప్రకాశయతి సా శుభదం ప్రదీపమ్ || ౧౨ ||

గచ్ఛత్యసౌ ప్రవహతి ప్రకృతిప్రసన్న -
గీతోపమా చ కళమాత్ర తు దాక్షిణాత్యా |
యత్రాస్తి కిఞ్చిదనురాగజమామనస్య -
మజ్ఞాతవృత్తమపి చిత్తలయం సమానమ్ || ౧౩ ||

భగ్నో నిమజ్జతి మనస్యదసీయభావః
శుద్ధో భవత్యథ స గచ్ఛతి భూయ ఏవ |
సంభాషయేయ కమృతే తు విహాయసోఽన్యా -
దిత్యేవ తిష్ఠతి మహేన్ద్రగిరిర్గరియాన్ || ౧౪ ||

తస్యోపరి స్థితవతిహ మునిత్వభావే -
నోపత్యకోదిత ఇవారవ ఉగ్ర ఏకః |
సమ్రాజ ఏవ పృతనా చ దిశాం జిగీషోః
కస్యాపి దక్షిణదిశం త్వరితం జగామ || ౧౫ ||

కోఽస్మిన్ రథే రఘురిహోదితపూర్వబోధాద్
వంశీయగీతినివహః ప్రవిజాగరూకః |
స్వప్నాయితం సకలమేతదితీవ కిం వా

సర్గవ్యథాకిరణకైరభివ్యజ్యతే వా ॥ ౧౬ ॥

ఆజన్మశుద్ధిసహితాశ్చ మహాఫలాస్త -
కర్మాణ ఏవ చ సముద్రవృతక్షితీశాః ।
ఆనాకతో రథచరాశ్చ సవిక్రమాశ్చ
భూమిం హ్యభుజ్జాత తథా తదనన్తరం చ ॥ ౧౭ ॥

వార్ధక్యమేత్య మునివృత్తిమిహాపురేతే
వైవస్వతాన్వయగతా వసుధాధిపాలాః ।
జాజ్జ్వల్యమానమహితాద్భుతనిర్భరైవ
యేషాం మహామహిమపూరితవంశగథా ॥ ౧౮ ॥ యుగ్మకమ్
భాస్వానివోదయమనూజ్జ్వలవిక్రమస్య
పూర్వాపరాహ్నసహితోఽన్తమితః స వంశః ।
యద్వర్ణనే సముచితం లయమాప హృద్య -
శబ్దాభిధేయయుగళం గిరిజేశ్వరాభమ్ ॥ ౧౯ ॥

కశ్చిద్ వనాన్తభువి హన్త మహర్షిధేనుం
సమ్రాట్ స్మ చారయతి కేసరిణం చ హింస్రమ్ ।
శాన్తోఽయమాత్మతనుమామిషపిణ్డవత్ స్వీ -
కృత్యర్షిధేన్వసుసురక్షణమార్థయచ్ఛ ॥ ౨౦ ॥

త్రాణః క్షతాదితి హి రూఢిరియం పదస్య
క్షత్రస్య చేతి వివృణోతి హరిం నృపాలః ।
ప్రాణాంస్త్వజామి నహి ధర్మమితి ప్రతిజ్ఞా -
దార్ద్యమ్ న కస్య చ నమస్కృతియోగ్యమస్య ॥ ౨౧ ॥

ఉన్మీలతీవ నయనం కులసుప్రభాతం
భూపస్య తస్య శిశురావిరభూన్మనోజ్ఞః ।
నామాపి తస్య రఘురిత్యకరోచ్ఛ యేన
భూమౌ చ నాకభువి వంశయశశ్చకాన్తి ॥ ౨౨ ॥

ఆత్మప్రియానిధనతః సుతవిప్రయోగాత్
సాధ్వీమణిప్రియతమాత్యజనాచ్ఛ తీవ్రాత్ ।
దుఃఖాగ్నిశుద్ధహృదయేషు నృపేషు తేషు
భూమిం యథావిధి పరం పరిపాలయత్సు ॥ ౨౩ ॥

తద్వంశకీర్తిరపి భూరితరప్రతాప -

పూర్వాహ్నాసూర్యవదహో పరిభాసతే స్మ |
 అన్తేవరోహణమభూచ్చ గుణోజసాం తు
 సూర్యోఽగ్నివర్ణసదృశశ్చరమాద్రిమేతి || ౨౪|| యుగ్మకమ్
 పార్థం శరీరమిహ న స్వయశఃశరీరం
 మ్యానేతరం త్వమలినం పరిరక్షితుం చ |
 త్వక్తం ధనం ధనమితి ద్రువతోఽధిగన్తు -
 మాదానతోఽప్యధికమన్యకృతే ప్రదాతుమ్ || ౨౫||

యేఽధారయన్ మకుటదణ్డయుగం చ తే క్వ
 రాజాధికారమధుమత్తమలీమసాః క్వ |
 హా తద్దిలీపచరితాదికమగ్నివర్ణ -
 రాజప్రమత్తచరితావధికం దురన్తమ్ || ౨౬||

కావ్యం యదా విరచితం పరిపూర్ణమేవ -
 మాచార్యవాగ్ ధ్వనతి తద్ధృదయే పురోక్తా |
 భావత్కసూక్తినివహో రుచిరః కదాచిత్
 ప్రాప్స్యత్యసంశయమథోజ్జయినీహృదన్తమ్ || ౨౭|| విశేషకమ్
 ప్రాప్స్యత్యహో కిమథ కోఽస్య నిగూఢమర్థం
 వేత్స్యత్యసౌ నృపపురీ నను రత్నకామా |
 శక్తిః కిమస్తి వచసః పరిహర్తుమేవ
 ఖణ్డోగ్రనీతిమథ రక్షితుమార్తవర్గమ్ || ౨౮||

జానే న వక్తుముచితోత్తరమస్య సర్వ -
 స్యైతత్తు వచ్చి కరుణైవ కపీన్ద్రవాణీ |
 ఆయాహి జానకి పితుర్గృహమాశ్రమం మే
 దేశాన్తరస్థమితి భావయ మా విషీద || ౨౯||

ఏతత్సుభాషితనిదానదయాపయోధ్యై
 ఆకన్దితానుసరణైకహృదే నమోఽస్తు |
 శ్లోకోఽభవద్భ్యవకిరాతప్రషత్కవిద్ధ -
 క్రౌఞ్చాభిదృష్టిజనితః కిల యస్య శోకః || ౩౦||

ఏతత్పథే కిల రఘూద్వహాదిగయాభి -
 యానం మహోత్సవసమం సమతీతపూర్వమ్ |
 తాంబూలపత్రరచితాఞ్చలిభిర్నిపీయ

కేరాసవం భటజనోఽత్ర విశశ్రముః కిమ్ || 30 ||

మార్గం తమేవమనుస్పృత్య తదా చ కావ్య -
 పాస్థోఽప్యయం చరతి కేవలపాదచారీ |
 నాస్యైవ తస్య మనుజోఽనుచరశ్చ కశ్చి -
 న్నాస్యైవ తస్య తు రథశ్చ తురజ్గమాశ్చ || 31 ||

అస్త్యస్య భూర్జుతరుపత్రమయోఽసలంబీ
 భాణ్ణస్తు కేవలమముం న సభాజయన్తి |
 యుద్ధే పరాజితనృపాశ్చ పరస్తు శుద్ధ -
 గ్రామీణసౌహృదమియం ప్రకృతిశ్చ రమ్యా || 33 ||

పూగైశ్చ మారుతచలత్ఫలభారనమ్నై -
 రావిఃప్రభేణ పురతోఽభితడీన యాస్యన్ |
 సోఽయం సముద్రచుళుకస్మృతిగన్ధవాహి -
 కావేర్యుపాసితతటైః పరిగచ్ఛతి స్మ || 34 ||

ఆకణ్ణమజ్జనవతో బహుముక్తకైః స -
 న్నుష్టాన్ కరోషి కవితే నను తామ్రపర్ణి |
 ముక్తావలీప పతితా సితస్నకతే సా
 చక్షుష్మతాం పరమనిర్వృతిమాతనోతి || 35 ||

పశ్చాత్ తదా మలయసానుమతో నిమన్త -
 ణావాహి చన్దనమరుత్ తముపైతి మన్దమ్ |
 భూయోఽపి తత్పరిసరప్రకృతిప్రదత్త -
 సౌన్దర్యపూరితమనాః స తు యాతి పాన్ః || 36 ||

హారీతకైర్దయితమూషణవల్లరీషు
 చైలాఫలాహితసుగన్ధనుర్నభస్వాన్ |
 దృశ్యే పురో మలయదర్శురపర్వతౌ తా -
 పుర్వ్యాః స్తనావివ తటార్ధితచన్దనౌ స్తః || 37 ||

సహ్యాద్రీపక్షిరథ దృశ్యత ఏవ భూమ్యాః
 ప్రస్తాంశుకోద్ధురనితంబసమానరమ్యా |
 బాలానిలైశ్చ మురచీసుఖశీతశోప -
 చారం కరోతి నవకేతకరేణుగన్దైః || 38 ||

వేలాసమీరణసమీరితరాజతాళీ -

రాజధ్వనిం సకుతుకం ముహురేవ శృణ్వన్ |

సాందర్యధామని దిశాభువి దక్షిణస్యాం

తీర్థాటకః కవివరః స ముదా ప్రయాతి || ౩౯ ||

తస్యోత్తరాయణదినాత్ పథికస్య పూర్వా

రాత్రిస్తదైకవిపులోజ్జ్వలసత్రశాలా |

అల్పప్రకాశకశిలామయభిత్తిదీప -

జ్వాలాపురోభువి స జాగ్రదవస్థితోఽస్తి || ౪౦ ||

అన్యేషు సుప్తిముపయత్సు స నైజభాణ్ణ -

బద్ధం విమోచయతి సన్నిహితేషు తత్ర |

భూర్జత్వచాం శకలితేషు వివృత్య సమ్ప్ర -

త్యేకైకమాహితముదం చ పఠత్యథోఽప్యైః || ౪౧ ||

పత్నీవియోగపరిభేదవిలోలచిత్త -

జన్యం శ్రుతం తదజదీనవిలాపవాక్యమ్ |

కిఞ్చిత్ పరం మృదులవస్తు నిహస్తుమత్ర

కాలః సదా వితనుతే మృదుమేవ వస్తు || ౪౨ ||

తస్యానుబంధి కథితం కవినా తుషార -

సేకాహతం సరసిజం త్వితి గద్గదేన |

సత్రాధివాసిషు గతేషు సశబ్దనిద్రాం

శేతే పరం కవిరపీహ వినిద్ర ఏవ || ౪౩ ||

కోకస్య దీనరుదితేన సమానమేతత్ -

కావ్యం పునః ప్రవహతి స్రగీయం యదీత్యమ్ |

జీవాపహా భవతి చేత్ తదహం కుతో వా

జీవామి యోఽధృత హృది స్రజమేవ యైనామ్ || ౪౪ ||

పాషాణమప్యమృతతాం భజతే కదాచిత్

పాషాణతాం వ్రజతి చామృతమన్యదాపి |

ఏతత్తు సర్వమపి నైవ మనుష్యనిష్ఠం

కీర్తిశ్వరేహితమితి ప్రజిగాయ చోఽప్యైః || ౪౫ ||

స్నేహాతురస్వరలయాత్మకగీతకేఽస్మిన్

పాన్ధాత్మదుఃఖమథవాజవిలాప ఏవ ।
 భూషా నిరర్థవికలా కిల శూన్యశయా
 జాతా మమేతి సహసావసితే తు గీతే ॥ ౪౬ ॥

పప్రచ్ఛ కశ్చిదథ మిత్ర విరమ్యతే కిం
 కర్తాస్య కో భవతి కిం స హి కాళిదాసః ।
 కోఽసావితీహ పునరప్యథ కావ్యకారః
 కశ్చిత్ తథోత్తరయతుం ప్రతిభాతి తస్య ॥ ౪౭ ॥ యుగ్మకమ్
 భూయోఽపి తేన కథితం న హి కాళిదాసం
 జానే న కేనచిదుదీరితపూర్వ ఏషః ।
 కిన్తు త్వదాలపితత్కృతకావ్యఖణ్ణ -
 సంభావనేన మమ తృప్తిరహో న జాతా ॥ ౪౮ ॥

కావ్యం తదాశు లిఖితుం పరితుం మమాశా
 జాగర్తి తత్ త్వమతిథీభవ మేఽద్య రాత్రౌ ।
 క్రోశద్వయం చరతి చేద్ గృహమస్తి మే తద్
 గృహ్నిష్ఠాష్య తే సఖినిమన్త్రణమేతదేవ ॥ ౪౯ ॥

ఏవం మనోహరసుసంస్కృతభాషణేషు
 చాత్మావబోధజనకేష్వభినన్దకేషు ।
 విజ్ఞేన కావ్యరసితేన కృతేషు తేషు
 శ్రోత్రం గతేషు కవిరాత్మని తుష్టిమాప ॥ ౫౦ ॥

అన్యేద్యురస్య సుమనస్సుహృదో నికేతే
 పీయుషవత్ ప్రవహతి స్మ సుకావ్యగీతిః ।
 నోక్తా తదాపి నిజసత్యకథాతిథేయా -
 యాస్తాం కవిః క ఇతి కావ్యమిదం తు కార్యమ్ ॥ ౫౧ ॥

వాచః స భూర్జుదలతోఽనులిఖత్యథ స్వ -
 నారాచకేన సుహృదుత్తమతాలపత్రే ।
 కావ్యం స్వకీయమిహ తత్ ప్రథమం శృణోతి
 భావార్ద్రకం శ్రుతిపవిత్రమహోఽన్యకణ్ఠాత్ ॥ ౫౨ ॥

ఆమన్త్య తం తదను మిత్రవరం స కావ్య -
 పాన్ధః సమారభత నైజసుదీర్ఘయాత్రామ్ ।
 భూయోఽపి పర్వతతతిస్తటినీకదంబః

క్షేత్రాణి మిత్రనివహస్తతనత్రశాలాః ॥ ౫౩ ॥

వక్త్రబ్రమద్యలహరీ యవనాఙ్గానానాం
యత్రాధికం హరతి నేత్రమయం ప్రదేశః ।
ద్రాక్షాలతావలినికుఙ్కువృతాజినేషు
కాదంబరీరసరతాః సుమిశన్తి యత్ర ॥ ౫౪ ॥

తేషాం మనోహరసుసౌహృదసత్కృతీస్త్రాః
స్వీకృత్య చాప్రకటితస్వయధార్థభావః ।
వైరాగివత్ స తు యువా కవనాని కాళి -
దాసస్య కస్యవిదిహాలపతి ప్రకామమ్ ॥ ౫౫ ॥ విశేషకమ్
ఏవం సమానహృదయైర్బహుభిర్మనుష్యైః -
ర్నానావిధైః ప్రవలితా కథనైరథేయమ్ ।
వాగ్వల్లరీ బహుళపక్షశశాఙ్కతుల్యా
సంవర్ధితాస్య కవితాపథికస్య కీర్తిః ॥ ౫౬ ॥

రాత్ర్యాగమే భవతి చోత్తరదిగ్విభాగే
దేవాలయేఽత్ర మహితోఽజ్ఞస్వలకీర్తియుక్తే ।
దీపావలీ విరళకాన్తిరనుక్రమేణ
జాతాస్తి నిశ్చలతరా ప్రకృతీశ్వరీ చ ॥ ౫౭ ॥

ఆరాధనోపకృతమస్త్రతతిః పవిత్ర -
ఘణ్ణోదితధ్వనిరపి ప్రశమత్వమేతి ।
మిష్టాన్నభోజనసమేధితచిత్తహర్షా
విప్రాస్తదగ్రవసతిం పరితో నిషణ్ణాః ॥ ౫౮ ॥

తేషాం సునర్మవచనాన్యలసం విశ్శృణ్వ -
న్నాస్తే కవిః స నితరాం విజనే యథా స్యాత్ ।
సంభాషణస్య విషయస్తు కవేశ్చ కాళి -
దాసస్య దేశకవితాసవిశేషతాదిః ॥ ౫౯ ॥

వఙ్గం కలిఙ్గమథ కుంకుమదేశమేవ -
మాహుర్జనా బహువిధాః కవిజన్మదేశమ్ ।
కేచిద్ వదన్తి కవిజన్మ న చైవ సప్త -
స్వాజన్మపుణ్యనగరీష్యతి నిర్విశక్యమ్ ॥ ౬౦ ॥

గోషోఽస్తి నిస్స్వకులజః కిల మాళవస్య

గ్రామస్య సూనురితి తద్రసనే చ సాజాత్ |
కాశ్యా కృతాక్షరవరప్రవిలేఖనేన
భేజే కవిత్వమితి చ ప్రవదన్తి కేచిత్ || ౬౧||

ప్రాదుర్భూషూవురిహ తస్య చ జాతిజన్మ -
దేశానుబంధితవిచిత్రకథావివాదాః |
వాదేన కిం ఫలమనేన జనిశ్చ యత్ర -
కుత్రాపి వా భవతు సా కవితా సుధా ను || ౬౨||

సూనం తు న ప్రభవతి స్వసుగన్ధగుప్త్యై
సోఽయం బహిర్గళతి నిశ్చసితచ్ఛలేన |
వాయుర్న తన్నియమనాయ చ శక్తిభూః స్యాద్
వ్యాప్నోత్యయం పరిమళోఽపి చ వాయుమార్గే || ౬౩||

భూయోఽపి భూర్జతరుచర్మవిలేఖనేన
చావర్తనేన హృదుపస్థితికారకేణ |
అన్యోన్యసంవినిమయేన చ తాని రమ్య -
కావ్యాని పాత్రమభవన్ కిల కీర్తిరాశేః || ౬౪||

ఆసీత్ క్రమేణ నిజభాణ్ణతలోపశాయి -
కావ్యాధ్వగస్య నయనం సుకృతాశ్రుపూర్ణమ్ |
ఆయాతి యం భ్రమణకౌతుకినం విరాగాద్
రాగాకులా వరణమాల్యధృతార్ద్రపాణిః || ౬౫||

ఆరాత్ స్వయంవరవధూరివ కీర్తిలక్ష్మీ -
ర్గోపాయతి స్వయమథాప్యయమాత్మనా తు |
శబ్దాభిధేయయుగళం తదుపాసితం చ
సృత్యత్యథోజ్జ్వలముమేశవదాత్మనీహ || ౬౬|| యుగ్మకమ్
కిఞ్చిత్ తథాపి విరహోదితలోలదుఃఖ -
ముద్వేలయత్యధికమేవ మనస్తదీయమ్ |
కర్ణీరథాత్ తదను దూరమపాగతాత్ త -
ద్దృష్టిస్తు తం సముపగచ్ఛతి దీనదీనమ్ || ౬౭||

పఞ్చమః సర్గః
దేవతాత్మనోఽఙ్కతలే

పాస్థో న జానాతి యానమిదమవిరామ -
 మస్యాస్తరా సూర్యయానమ్ ।
 ఉపరిగతమథ కియదితీతం ?
 పూర్వదిశి పూణేస్తుముకుటం సముహ్య కతి
 రాకానిశాః సమాయాతాః ॥ ౧॥

చరదశ్వనికరతస్థైవతటానాం
 స్ఫుటితకశ్మీరజక్షేత్రనిచయానాం
 పరతః ప్రదృశ్యతే ప్రాలేయశైలః ।
 ఉన్నిద్రమర్మరితహరితపత్రేషు
 పున్నాగపుష్పసౌరభ్యోజ్జ్వలేషు
 ప్రస్తరేష్యత్రత్యమృగనాభిసంస్పర్ష -
 గన్ధవద్ధిరితటముపేత్య స నిషణ్ణః ॥ ౨॥

వికిరతి హిమస్తుక్లశ్క్లతో గాయతి చ
 కీచకో భ్రమరకృతరన్ధ్రః ।
 గన్ధర్వవల్లకీతుల్య హిమాపగా
 జాగర్తి గానైః కుతశ్చిత్ ।
 భూర్జుతరుపత్రపుటపాశీషు ధాతురస -
 రక్తాభలిపిషు రక్తాభిః ।
 విద్యాధరాఙ్గనాభిర్లిఖితమన్మథా -
 లేఖాః కిమేతేఽబ్ధశకలాః ॥ ౩॥

పున్నాగమన్దారనవపారిజాతకైః
 సంభూయ పుష్పితే తస్మిన్ భృగౌ సదా -
 ప్యున్నిద్రమాస్తే వసన్తః ।
 తప్తాతపోగ్రశ్క్ల తత్ర నిష్ఠరం
 ప్రజ్వలత్యూష్మాగమర్తుః ।
 ఉన్ముఖం చాతకం వాత్సల్యబిన్ధుభిన్-
 తర్పయత్స్వబ్ధనికరేషు ।
 అన్తరాశస్థలస్యాస్తరా నర్తనం
 ధత్తే చ వర్షామయూరః ।
 సున్దరపరాగసుమసంకాశహిమధూళి -

సంకులేష్వచలకటకేషు ।
 ఆయాతి కః శిశిరహేమస్తశారదే -
 ష్వేతే కిమాయాన్తి సర్వే ?
 సమ్మిళతి యత్ర హా సర్వర్తురమ్యతా
 తత్రైవ సముపైతి పాన్థః ।
 ఉత్తుంగహైమవతశ్శృంగకూటం సమా -
 రూఢవానేకాస్తపాన్థః ॥ ౪ ॥

స్వర్గాయతే భూమిరత్ర శేతే సుఖం
 స్వర్గః క్షమాఙ్కతటమేత్య ।
 క్షోణీతలేఽపి విహరదేవభూస్తుహిన -
 పూరితోఽయం సానుదేశః ।
 శ్రూయతే పర్షేషు నాగభూమ్యోః సురత -
 సల్లాపమర్మరనినాదః ।
 ఆత్ర హి స్వర్గీయహర్షః ॥ ౫ ॥

ధత్తే తుషారకణికాం శంభుభస్మ వా
 హ్యత్రత్యపర్వతబ్యూహః ?
 ఆరుణప్రభోఙ్జ్వలం హరనిటిలలోచనం
 ప్రోస్మీలతీవ మార్తణ్డః ।
 హరజటాయాం ధవళగిరికూటకేఽథవా
 భాసతే సితచన్ద్రలేఖా ?
 శృంజేషు సాన్ద్రం సమాధిస్థధూర్జటేః
 శాన్తిపూర్ణం మహామౌనమ్ ।
 తస్మిన్ విలీయతే హృదయం ప్రశాన్తమ్ ॥ ౬ ॥

సముదేతి కస్మాత్ కుతో వానుమాత్రం వి -
 వర్ధమానో డమరుతాళః ?
 శ్రీరఙ్గకే నటననిర్మగ్ననటరాజ -
 కరగతమహాడమరుతాళః ।
 నాసౌ దివాస్వప్నమథవా మతిభ్రమో
 హృదయనయనేక్షితం సత్యమ్ ।
 ఆకాశభూమ్యో దివారాత్రకారకా -
 వాదిత్యచన్ద్రౌ చ సకలభువనాన్యపి

సమూరయన్మహాకాళనటనం తదా
 జాగర్తి పథికస్య పురతః ।
 నయననశినం పరమహర్షేణ పూరితమ్ ।
 నవసర్గతాళసుస్పృన్ధితమిదాసీం
 డమరురపరో భవతి హృదయమ్ ॥ ౭॥

సాయన్తనే రమ్యమన్దారపత్రవ -
 న్నేత్రే నిమిలితే మన్దమ్ ।
 తార్తీయనేత్రం సమున్మీలితం యేన
 పశ్యతి త్రిభువనం పాన్థః ।
 వైరాగ్యమేత్య కఠినే తపసి లీనం
 మారారిమాత్మనాథం లబ్ధమాగ్రహాత్ ।
 తీవ్రానురాగార్ద్రచిత్తాం తపస్వినీం
 పశ్యత్యపర్ణాం స పాన్థః ।
 గుప్తం నిబద్ధసుమబాణం మధుప్రియం
 లుప్తధైర్యం హరం తార్తీయనేత్రాగ్ని -
 తప్తం మృతం పతిం స్మృత్వా కురరీవ
 చాక్రన్దతీం రతిం
 పశ్యతి ముహుర్మనసి పాన్థః ॥ ౮॥

పరిణామసున్దరకథాయాం చ తస్యాం
 శివపార్వతీవివాహార్థం సమాగతమ్ ।
 ఆర్ద్రాక్షతేన పద్మాతపత్రేణ మా-
 జ్గల్వస్తవేన చాహ్మదార్ద్రమానసం
 లక్ష్మీం చ వాణీం చ దేవీద్వయం యథా
 పత్రే లిఖత్యసౌ స్వయమేవ పాన్థః ॥ ౯॥

గణ్ణాకళిన్దజేఽసేవిషాతాం చమర -
 యుక్తే మహేశం చ పార్శ్వద్వయేఽపి ।
 నిజభూతగణనేచితాతోద్యఘోషః
 సముదేతి సర్వతోఽతన్యమ్ ।
 కింకీణీహాసరుతవృషభపృష్ఠే వ్యాఘ్రు -
 చర్మాస్తృతేఽర్ధనారీశః పురోభువి
 ఆనన్దమూర్తిరాయాతి ।

నేతుం తమేవ నిజపత్తనం పర్వతా -
 ధీశే సమాగతే శ్రూయతే గీరియమ్ :
 భూమేర్ధివశ్చ సంరక్షకమసౌ సుతం
 జనయిష్యతి ధ్రువం స్కందమ్ || ౧౦||

కల్పద్రుకామధేన్వమృతాది సర్వం
 స్వర్గ తే స్వాధీనమేవ |
 యస్య పరిరక్షార్థమావశ్యకం భవతి
 మర్త్యభువి కస్యచిద్ బాలస్య జన్మ || ౧౧||

స్వర్గశస్త్రానాం కిమేషా ధరిత్రీ ?
 మర్త్యస్య భూనివాసః శాప ఏవ కిమ్ ?
 సుస్థిరన్నహబన్ధా జన్మజన్మసు
 పుష్పితా తిక్తమధురాణి చ ఫలాన్యత్ర
 యచ్చన్తి లోకాన్తరం కిమేతాదృశం
 వర్తతేఽస్మిన్ మహాబ్రహ్మాణ్డభాణ్డే ?
 పృథివీ హ్యుదారరమణీయా || ౧౨||

తీవ్రప్రణయోజ్జ్వలాత్మనాం మేళన -
 సత్రం హి హైమవతభూమిః |
 హేమకూటాచలశ్శ్లోత్ సకౌతుక -
 మాయాన్తి భూమా సురాస్తే |
 రజ్జే తు నామస్థలితాపరాధతో
 గురుశాపహేతోః కదాచిత్
 ఉర్వశీ చాగమత్ స్వప్నతుల్యా
 అస్వర్గజాం సుధామాస్వాదయచ్చ యా
 విక్రమన్యపాలహృదయానురాగః |
 అప్సరా అప్యనుభుక్తే స్మ మర్త్యస్య
 సౌహార్దశుద్ధదౌర్భల్యాన్యహో తదా || ౧౩||

సంభ్రమన్మేఘమాలా పుణ్యవాహినీ -
 హృదయాద్ గృహీత్వాంబుకణతతిం పునరథ
 మార్గాన్తరేణ ప్రయాతి |
 ఏవం స పాన్థోఽపి హైమవతభూమేః
 సురభిలశిలాశకలతుల్యం

వంశనాళీపూర్ణమధుసమానం
 హృదయే చ మధురానుభూతీః సమాహృత్య
 సోపానతోఽవతీర్ణోఽస్తి ।
 పథదర్శికేయం విభాతతారా ॥ ౧౪॥

షష్ఠః సర్గః
 పునరపి మాళవే

జ్వలన్తి మార్గోభయపార్శ్వభాజః
 పలాశపుష్పాగ్నికణాః ప్రకామమ్ ।
 యద్దర్శనాత్ సోఽభిలలాష పాన్థః
 ప్రాప్తుం నిజగ్రామమపూర్వరమ్యమ్ ॥ ౧॥

పరన్తు తత్రాస్తి నిజం కిమేత -
 చ్చిన్తాన్తరా తం విమనీకరోతి ।
 తతః స గూఢాత్మకహృత్క్షితానాం
 రక్తార్ద్రబిన్దూన్ పరిమార్జి మన్దమ్ ॥ ౨॥

తుషారవక్త్రాంశుకశారదర్శు -
 సన్ధ్యానిభా కేయముదేతి తత్ర ।
 న కిఞ్చిదుక్తాపి యదీయనేత్రం
 సర్వం వదత్యేవ సదా సమార్ద్రమ్ ॥ ౩॥

శనైః శనైరేవ తదీయరూపం
 తిరోభవత్యక్షిపథాత్ కవేః కిమ్ ।
 అవ్యక్తహేతోః స చ తత్కుమార్యా
 నామాకరోన్మాళవికేతి హృద్యమ్ ॥ ౪॥

అస్యగ్నిమిత్రో విదిశాధిపో యః
 సోల్లాసమాస్తే నిజవల్లభాభిః ।
 యోఽభూత్ పరం చిత్రపటస్థకన్యా -
 లావణ్యమాధీస్వదనేఽతిసక్తః ॥ ౫॥

తత్ప్రాప్తిసిద్ధౌ కలితాక్షతన్త్రై -
 ర్విదూషకోపాయశతైశ్చ రాజ్ఞా ।

జయార్థమాత్తైశ్చ లఘూపజాపై -
 రాసూత్రితైర్నాట్యగురూత్థయుద్ధైః ॥ ౬ ॥
 అన్తఃపురస్థప్రమదామదైశ్చ
 యుక్తం విభక్తాఙ్గకమన్తరణ్ణే ।
 ప్రయుజ్యతే నాటకమత్ర సజ్క -
 ల్పాకల్పితా మాళవికైవ భాతి ॥ ౭ ॥ యుగ్మకమ్
 పాదాంబుజం మాళవకన్యకాయాః
 సఖీ న వా తే హృదయాభివాఙ్మాఘా ।
 అలక్తరక్తం మణినూపురాల -
 జ్ఞుతం చ రమ్యం చ తనోతి పాన్థ ॥ ౮ ॥
 అపుష్పితస్య ప్రమదావనస్థా -
 శోకస్య తాం దోహదకే నియుజ్జ్కే ।
 దేవీ దయాధామ చ ధారిణీ కిం
 పాన్థాథవా తే హృదయాభివాఙ్మాఘా ॥ ౯ ॥
 సకుడ్యుళః పఞ్చదినాన్తరేఽభూ -
 దశోకవృక్షోఽపి నితాన్తశోభః ।
 భూరజ్జత్వచీత్థం లిఖితస్తవాత్ర
 హర్షాశ్రుధారా పతితా ముహుః కిమ్ ॥ ౧౦ ॥
 దేవీపదార్థాం సుకుమారలోలా -
 మేతాం సుకన్యాం పరిచారవృత్తైః ।
 నియుజ్జతే యే స్మ పునస్త ఏవ
 లజ్జావనమ్నా నను సంబభూవుః ॥ ౧౧ ॥
 మనోహరోఽయం కిల విగ్రహాః కిం
 సితేన నీపేన విధీయతే స్మ ।
 సంకల్పచిత్రాదథవా సజీవ -
 స్వరూపమాధాయ సముత్థితోఽభూత్ ॥ ౧౨ ॥
 యథా విలోలేషు దలేషు మన్త -
 సమీరణస్పర్శవిధౌ తథాస్యాః ।
 కరాఙ్గులీస్పన్దమృదుప్రకమ్బో
 వ్యాప్నోతి పక్ష్యావృతనీలనేత్రే ॥ ౧౩ ॥

నృత్యత్పదే తే మణీనూపురాభ్యా -
 మభక్గురం తాళతరజ్గితే స్తః ।
 కదా ను పశ్యామ్యహమస్వతస్త్రే -
 త్యక్తం తయా కిం కవిమేవ గీతమ్ ॥ ౧౪ ॥

వితీర్య భూయశ్చలితాఖ్యలాస్య -
 మాధుర్యకం మాళవికే తిరోఽభూః ।
 తిష్ఠస్యహో కిం విదిశాధిపస్యో -
 జ్జయిన్యధీశస్య పురోఽథవా త్వమ్ ॥ ౧౫ ॥

హరిత్ప్రణోఽయం స్మరతీహ భూమౌ
 నీలం నభో వీక్ష్య శయాన ఏవ ।
 ఖగో యది స్యాం శరవేధిలుబ్ధః
 కుతశ్చిదస్తీత్యవబోధహీనః ॥ ౧౬ ॥

ఉపర్యుపర్యుడ్డయనే పతిష్యా -
 మ్యేకేన రోదేన చ మృత్యుమేమి ।
 అసంఖ్యబాణక్షతజాక్షదేహో -
 ప్షాయుర్వివృద్ధ్యై హ్యభిలాషకోఽస్తి ॥ ౧౭ ॥ యుగ్మకమ్
 పృషత్కమఞ్చో శయితోఽపి కశ్చిత్
 ప్రతీక్షీతుం జీవితమీహతే హా ।
 ఏకాభిలాషస్తు కవేరిహాస్తి
 తద్దర్శనం స్నిగ్ధపవిత్రహృద్యమ్ ॥ ౧౮ ॥

ప్రతీక్షయా శ్యామజడికృతాయాం
 రాత్రౌ చ దీర్ఘప్రహరాకులాభామ్ ।
 సర్వం వృథైవేతి హృదస్తరాశే
 మస్త్రే శ్రుతేఽపి ధ్వనతీవ కర్ణే ॥ ౧౯ ॥

అశబ్దమప్యత్యధికం సుశక్త -
 మాహ్వానమాప్తం త్విహ శూన్యతాయాః ।
 గృహాతురోఽయం పథికః ప్రయాతి
 తం దక్షిణాశాపథమేవ పశ్యన్ ॥ ౨౦ ॥ యుగ్మకమ్
 కచ్చిత్ తతః పృచ్ఛతి నిమ్నగాయా

వీచీ -స కుత్రాస్తి సుహృద్వరో నః ।
 కచ్చిత్ ప్రతీక్షాభరితః స పాన్థ -
 మశ్వత్థవృక్షోఽఙ్గులిభిశ్చ తత్ర ॥ ౨౦॥

ఆస్తే నిమేషాకలనేన కచ్చిత్
 ప్రత్యుద్గమార్థం చ పలాశవృక్షాః ।
 తిష్ఠన్తి తత్రాతిమనోహరాభాన్
 ధృత్వా ప్రనూనోఙ్జ్వలనుప్రదీపాన్ ॥ ౨౧॥ యుగ్మకమ్
 వృష్టిర్న వా పర్యవసానమాపే -
 త్యాహోత్ర మృత్యామృదులోష్ణగంధః ।
 ప్రహస్య యక్షీవ విముక్తకేశా
 స్థితః ప్రనూనైః కుటజద్రుమోఽసౌ ॥ ౨౩॥

పరోక్షతస్తిష్ఠతి కేతకీయం
 లఙ్ఘనతా పుష్పవతీ మనోఙ్ఘా ।
 వేశ్యాకుమారీనిభహేమపుష్పః
 కిరాతికాభో బకుళద్రుమోఽపి ॥ ౨౪॥

విరాజమానౌ కుసుమాంబరాణి
 ధృత్వా మనోమోహనవాటికాయామ్ ।
 లోధ్రద్రుమో మాద్యతి పుష్పవృద్ధి -
 హర్షాకులోఽసౌ తిలకస్తలైవ ॥ ౨౫॥ యుగ్మకమ్
 నభస్వతోఽసావభిలావకాల -
 శ్చినోత్యయం మాశవగంధరాజమ్ ।
 ప్రత్యుద్వృజాభ్యాగతమత్ర సమ్యక్
 సదాగతే వేత్సి జనం కిమేనమ్ ॥ ౨౬॥

యః పూరితోదాత్తసుఖోగ్రతాప -
 చేతాశ్చ యోఽదగ్ధవపుర్నిదాఘే ।
 గ్రస్తోఽపి శీతైర్న జడికృతో యః
 సంవత్సరాన్ యో బహు సశ్చుచార ॥ ౨౭॥

సర్గస్థితో యో నిజచిత్తభారాన్
 భూర్జత్వచేష్వన్వవతారయచ్చ ।
 దీర్ఘప్రవాసాత్పరమిష్టతీర్థం

ప్రాప్యేవ యో నిఃశ్వుసితం కరోతి || ౨౮ ||

మృత్త్వం చ తన్మాళవదేశకోణే
 భాగ్యాయతిం యో మనుతే స్వకీయామ్ |
 సోఽయం స్వభాణ్ణం వటవృక్షమూలే
 నిక్షిప్య తత్రైవ సుఖం చ శిశ్యే || ౨౯ || విశేషకమ్
 వటద్రుపత్రాశ్యవకాశతోఽథో
 ద్రవన్తి కిం పుష్కరసీలిమాని |
 ఆనేన చోత్తానశయేన దృష్టం
 నభో లసత్సేవ కిమప్యపూర్వమ్ || ౩౦ ||

బాల్మీకపుష్పాస్తృతకోమళాభం
 కాశ్మీరదేశం సురసిద్ధనేవ్యమ్ |
 గజ్ఞాప్రపాతార్ద్రహిమాద్రితుజ్గ -
 శ్శృంగం చ దృష్ట్వా వినివర్తమానః || ౩౧ ||

పాస్థోఽయమేతస్య ముఖావలోకాద్
 గ్రామస్య కిం జాయత ఏవ బాధమ్ |
 ఆర్ద్రాఞ్చితాక్షశ్చ సముత్సుకశ్చా -
 ప్యాన్దతాశద్రుతమానసశ్చ || ౩౨ || యుగ్మకమ్
 పఞ్చోన్మియైరప్యనుభూయతే స్మ
 చాద్యాన్నలావణ్యరసోఽత్ర నూనమ్ |
 అత్రైవ దృష్టా హ్యుతుపర్యయాణాం
 శోభాదుభితైరాద్యమథాదరైశ్చ || ౩౩ ||

వర్జైరనేకైస్తమదృష్టపూర్వా
 దిదృక్షవశ్చాత్ర హి విస్మయన్తే |
 సమావృత్తైరాగత ఏవ కాళి -
 దాసోఽయమిత్యాత్మగతం తదుక్తమ్ || ౩౪ ||

క్వ వా భవాన్ కాలమియన్తమాసీ -
 దస్మాన్ న కిం విస్మృతవానసీతి |
 క్షేమోక్తయః స్నేహభరాదుభితార్ద్రాః
 శ్రుతాః పరం తేన గృహాతురేణ || ౩౫ ||

యాత్రాసు మధ్యేఽత్ర విశశ్రముర్యే

విద్యద్యురైస్వైరిషషయాకృతోఽభూత్ |
 కపీన్ద్రముక్తామణికాశిదాస -
 స్తదీయకావ్యాని చ తత్ప్రశంసా || 3౬ ||

కవిః స కిందేశ్య ఇతి ప్రకామం
 శ్రుతోఽత్ర వాదప్రతివాదఘోషః |
 అత్రత్య ఏవాస్తి స కావ్యకార
 ఇత్యాత్మతుష్టిప్రభవశ్చ శబ్దః || 3౭ ||

తత్కావ్యఖణ్డాః ప్రథితాః కిలాసన్
 కర్ణానుకర్ణశ్రవణేన చోక్త్యా |
 నాసౌ తదవ్యాజముఖాని పశ్యన్
 స్వాపహ్నవేన ప్రభురత్ర వక్తుమ్ || 3౮ ||

తస్థౌ వినమ్రః స యథాపరాధం
 కృత్వా పునస్తప్తమనాశ్చ జాతః |
 గ్రామీణవృద్ధోదితవత్సలత్వ -
 మాహ్నోదమాలా హి బభూవ తస్మిన్ || ౩౯ ||

గ్రామే కిమత్రాస్తి మదీయమేత -
 చ్చిన్తా తిరోఽభూన్నిజబన్ధవో హి |
 పరిస్థితాః స్వస్య కృతేఽభిమాన -
 భాజాస్త్విమే గ్రామజనా వరాకాః || ౪౦ ||

కిం నో విహాయ త్వమితో గమిష్య -
 న్యేవం హి పృచ్ఛత్యథ మిత్రమేకమ్ |
 న నేత్యువాచాపి తు చన్ద్రకాన్త -
 తుల్యం తదాత్మా ద్రవతీవ భాతి || ౪౧ ||

పాదే చలత్యర్థవిబోధవత్తద్ -
 గ్రామే పురా వృద్ధకుటీం నిశామ్య |
 అన్తర్న కోఽపీత్యనుయోగి నేత్రం
 శ్రుతం చ వృద్ధః స మృతో బభూవ || ౪౨ ||

నిజైకపుత్రీవిరహాకులోఽసౌ
 న కఞ్చిదూచే కతివిద్ధినేషు |

అధైకదా చోడ్డయతే సృ పక్షీ
శూన్యం త్వభూత్ పఞ్చరమేష గేహాః ॥ ౪౩॥

పురాతనప్రేమకథాశ్చ కాశ్చి -
న్నీడాదితః శ్రోత్రపథం ప్రవిష్టాః ।
కిం తత్ స్మరన్తుజ్జయినీసువర్ణ -
నీడోపబద్ధాస్తి విహజ్జబాలా ॥ ౪౪॥

న సన్తి పాపాని విముక్తిసిద్ధ్యై
కిం తాపశాన్త్యై ప్రభవేన్నదీయమ్ ।
గ్రామీణసంస్కారవదేతదాపః
స్వచ్ఛప్రశాన్తస్ఫటికావదాతాః ॥ ౪౫॥

ఆకణ్ఠమస్యాం వినిమజ్ఞ్య నద్యా -
మాలాపయామాస పరస్సహస్రమ్ ।
గాయత్రికాం మృత్యుఘటస్య చాన్త -
రాకాశమస్యానిశమర్కదీప్తమ్ ॥ ౪౬॥

తేన ప్రకాశేన తు నీయమాన -
మాత్మానమాశంస్య వివీతిపూర్వమ్ ।
స్థితేఽపి కుత్రాప్యభియన్తి నైకే
పూర్వే సతీర్థ్యాః సమమేవ భూయః ॥ ౪౭॥

తేషాం కవేః సర్గతపఃఫలానా -
మాస్వాదకాస్తే మిశితా వదన్తి ।
న కేవలం సోజ్జయినీ త్వదుక్తిం
ప్రత్యుద్వృజిష్యన్త్యపి తు త్రిలోకీ ॥ ౪౮॥

అశ్వత్థవృక్షే హృదయాకృతిం చ
సహస్రతః శ్యామశపర్ణరాజమ్ ।
నిస్తన్త్రమాస్పన్దచలాం విలోక్య
నిశ్శబ్దమేవేహ కమాహ సోఽయమ్ ॥ ౪౯॥

ఆస్వస్థమేతద్ధృదయం కిలైకం
మర్త్యస్య హో దుస్సహమేవ వృక్ష ।
ఏతాన్యహో తే హృదయాన్యసంఖ్యాయా -

న్యస్వస్థితాన్యత్ర సదా భవన్తి || ౫౦||

సమీరణైరాశులితాని తాని
సర్వాణి సర్వర్తుషు తుల్యమేవ |
దృష్ట్వా నిషీదామ్యఖిలం తవైత -
చ్ఛాయాతపీ విస్మితమానసోఽహమ్ || ౫౧||

అస్వాస్థ్యమేతన్మహదస్తు తేఽహ -
మిచ్ఛామి శాన్తిం త్వదనాతపేఽస్మిన్ |
సర్గాత్మకావిష్కరణాకులస్య
శాన్తిస్తు లభ్యా మరణేఽథవా స్యాత్ || ౫౨||

గ్రీష్మో గతశ్చాతకశాబకేన
కేకారవేణైతి స వర్షకాలః |
పునస్సమాయాతి వసన్తమాసో
వనప్రియాణాం మధురస్వరేణ || ౫౩||

యదా వికంప్రప్రవిలోలచఞ్శ్చా -
పుటేన మన్దం చటకా విరౌతి |
తదా సమాగచ్ఛతి నగ్నపాదః
సవేపథుశ్చాపి తుషారకాలః || ౫౪||

భజన్తి సాక్ష్యం హ్యుతుభేదభావే
ఖగా ఇమేఽశ్వత్థతరుః కవిశ్చ |
కవేర్మనస్యార్ద్రవసజ్జమాన్స్తాన్
జానన్తి నేమే తరుపక్షివర్గాః || ౫౫||

స్వకీయభాణ్ణస్థితపత్రఖణ్డా
వహన్తి తేషాం కరలాఞ్చనాని |
ఇదం కీలైతిహ్యమహో కవిం తత్ -
పశ్చాత్స్థితం పశ్యతి కస్సచేతాః || ౫౬||

మూర్తీభవత్ప్రాక్తననైజపుణ్యాం
లజ్జావనమ్రం సముపస్థితాం తామ్ |
స్వప్నేషు జాగ్రత్స్వపి చార్థబోధే -
ష్వయం సదా పశ్యతి చత్వరస్థః || ౫౭||

ప్రశ్నః స తస్యాః ప్రథమః స్మితం త -
 దనుత్తరం హా పుళకప్రదాయ |
 నివృత్య సా చ స్థితిరప్యపాజ్ఞ -
 దృష్టిర్విలజ్ఞాఞ్చ తతీక్షపాతా || ౫౮ ||

ఆమస్త్రణం దూరవిసీతదోళా -
 గవాక్షతోఽక్షిప్రహితం చ మూకమ్ |
 ధావద్రథాశ్చోత్థఖురారవస్సో -
 ప్యనారతం సన్త్యనువర్తమానాః || ౫౯ || యుగ్మకమ్
 సంశ్రూయతే కిం స ఖురారవోఽద్యా -
 ప్యేతన్న కిం సత్యముత స్మృతిర్వా |
 భూయోఽత్ర తేఽప్యజ్జయినీమహీన్ద్రా -
 దూతాస్సమాయాన్తి హయాధిరూథాః || ౬౦ ||

తేషాం కుతో వా విజనాఙ్కణేఽస్మిన్
 పక్షీన్ద్రచక్షూంషి పరిభ్రమన్తి |
 ఆత్మైక ఏవాస్తి వటద్రుమూలే
 సమాగతాస్తే కిమిహైవ దేశే || ౬౧ ||

యథాగతం తే ప్రతియాన్తు వేగా -
 దిత్యానతాస్యోఽయమిహైవ తస్థౌ |
 నిమీలితాక్షశ్చ వటద్రువృద్ధే
 సమర్పితాఙ్గోఽర్ధసుషుప్తిమాప || ౬౨ ||

ఆహత్య భూమౌ స్వభుజోగ్రదణ్డే -
 నైతే దృఢం తస్య పురోఽవతస్థుః |
 ఆలం సుషుప్త్యా కిము మూఢ కాళి -
 దాసః కవిః కశ్చిదిహాస్తి దృష్టః || ౬౩ ||

దృష్ట్వాప్యసౌ భూపతిదూతచిహ్నా -
 న్యాచారపూర్వం న చ తాన్ సిషేవే |
 ఆయం తు నిశ్శేషనివితభీత్యా -
 దరాక్ష ఇత్యదుభృతమాప్పువంస్తే || ౬౪ ||

కోఽయం విమూఢో బధిరోఽథ మూకః
 ప్రప్థుం చ తేఽన్యత్ర జవేన జగ్ముః |

ప్రత్యాగమిష్యన్తి కిమేత ఏవ
 దూతా ముదా గ్రామజనోపనీతాః ॥ ౬౫ ॥
 తం తే క్షమస్వేత్యభివన్ద్య భూప -
 సన్దేశమిత్థం కథయాంబభూవుః ।
 ఉత్తిష్ఠమాన ప్రియసత్కవే త్వా -
 మిహోజ్జయిన్యాం వినిమన్త్రయామః ॥ ౬౬ ॥
 ఆచార్యవాక్యం ధ్వనతి స్మ భూయో -
 వ్యేతత్స్మృతౌ మన్త్యగభీరరమ్యమ్ ।
 అబోధతః సాంజ్ఞానిరన్తరాసౌ
 గురుస్మృతౌ పుణ్యజలే నిమగ్నః ॥ ౬౭ ॥
 న కాళ్చిదూచే ప్రతివాచమేష
 స్వకీయరత్నం తు జహార పూర్వమ్ ।
 అవన్త్యదారా చ కిమర్థమేత -
 చ్చిన్తోత్తరం హృదయం బభూవ ॥ ౬౮ ॥
 నైవాగమిష్యామ్యహమేవమేవ
 వదేతి వక్త్యాన్తరధర్మరోషః ।
 నిమన్త్రణం విక్రమభూపదత్తం
 న త్యాజ్యమత్తైవ శ్శృణోతి చేత్థమ్ ॥ ౬౯ ॥
 జాజ్ఞ్వల్యమానజ్వలనద్విపారోష్ణ
 యథా మహాఘోరవనే తథాయమ్ ।
 తస్థౌ కవిన్తద్ ఘనమౌనజన్య -
 ప్రత్యుత్తరాశక్కితమానసేషు ॥ ౭౦ ॥
 అస్వస్థితేషు క్షితిపేన్ద్రదూతే -
 వ్యేవం నిజగ్రామసుహృత్సు చాత్ర ।
 తిష్ఠత్సు మా గచ్ఛ విహాయ చాస్మా -
 నిత్యుక్తపూర్వశ్చ సుహృద్వరో యః ॥ ౭౧ ॥
 స ఏవ చాగత్య పురోఽద్య వాచ -
 మూచే కవిం తం వినిరుద్ధకణ్ఠః ।
 గన్తాసి చేన్నన్త్యభిమాన ఏవ

గ్రామీణశైలీయమహో విశుద్ధా ॥ ౨౨ ॥ విశేషకమ్

పుష్ప్యత్యశోకః కిల దోహదేన

తథా కవేరజ్కురితా ప్రతీక్షా ।

ద్రష్టుం ముఖం తత్ సకృదప్యహం కిం

శక్నోమి యద్యుజ్జయినీం గతశ్చేత్ ॥ ౨౩ ॥

అథాహ నైజోజ్జయినీప్రయాణ -

వాఞ్ఘాం కవిః స్వల్పవచోభిరేవ ।

తదా చ తద్ద్రామమనోఽభిమాన -

హర్షైస్తరణ్ణయితమేవ బాధమ్ ॥ ౨౪ ॥

స్నేహాతివర్షణ సమార్థచిత్తో -

స్త్యేషాం చ నిర్వాఙ్మజహృదాం తథాపి ।

శక్నోవశిష్టా భవతీహ పారం

పరాజితోఽస్మీతి నితాన్తశల్యా ॥ ౨౫ ॥

పరాజయం చాప్యసకృద్ వరష్యే

యదీహజన్మన్యతులప్రియార్థమ్ ।

ప్రియాముఖాబ్జం సకృదప్యహో తద్

భవేన్మృహుర్మే నయనస్య పాత్రమ్ ॥ ౨౬ ॥

గత్వోచ్యతాం దోశకనేవకాది -

వృన్దం వినా యాస్యతి కాశిదాసః ।

ప్రశాన్తిమాప్నోత్యపరాహ్నుసూర్యా -

తపోఽనిలః సాన్వయతీవ మన్దమ్ ॥ ౨౭ ॥

సప్తమః సర్గః

ఉజ్జయినీం ప్రతి

కిమాద్యదృష్టిప్రణయోఽత్ర శిప్రా -

పురోఽవతస్థౌ కవిరార్థచిత్తః ।

శీతానిలస్యాథ నిమన్తణేన

స్నేహోదయే తత్ర చ గాహతే స్మ ॥ ౧ ॥

కృమః క్రమాల్లీయత ఏవ వైత్యే

స్నాత్వోపవిష్టోఽస్తి శిలాతలేఽస్మిన్ ।

శీతోపచారం కురుతే స శిప్రా -
వాతోఽబ్జగన్ధాకలితాంబుబిన్దుః || ౨ ||

అజ్ఞాతమేతం పథికం చ కస్మా -
జ్ఞన్మాన్తరస్థాపితగాఢబన్ధాత్ |
స్వప్రత్యభిజ్ఞావిషయీకరోషి
త్వముజ్జయిన్యుజ్జ్వలరమ్యహర్మ్యై || ౩ ||

దీర్ఘాయతే పత్తనరాజవీధీ
పార్శ్వస్థసౌధేషు సముత్పతన్తి |
సంగీతవాద్యధ్వనిభిశ్చ సార్థం
నృత్తాన్తరే నూపురశిఞ్జితాని || ౪ ||

ధూపేన కాలాగరుచన్దనాభ్యాం
సుసంస్కృతేనోష్ణశ్చమప్నౌషైః |
సంవృణ్యతా కామపి కేశినీం తై -
ర్గవాక్షరన్ద్రైర్నిభృతం గతే తు || ౫ ||

వ్యాప్నోతి కో మాదకగన్ధపూరః
సజ్జీడయన్తి గృహశారీకా కా |
ఉదేతి దేవేన్ద్రధనుర్వశభ్యాం
మయూరపిఞ్చాచలవైర్మనోజ్ఞమ్ || ౬ || యుగ్మకమ్
భూమావయం గచ్ఛతి పాదచారీ
స్వర్గస్య వక్త్రం పురతో విభాతి |
స్వర్గోఽత్ర సక్త్యా సముదేతి తత్ర
వైరాగ్యచన్ద్రోదయ ఏవ భాతి || ౭ ||

దయైవ గజ్ఞా మదభిజ్ఞరూపో
వహ్నిశ్చ నిత్యం శరణం ప్రయాతః |
యన్మస్తకం యస్య చ వీర్యబిన్దౌ
శేతే విశాలం గగనం సుఖేన || ౮ ||

సుధాయతే యస్య గళే విషం చ
తస్యాలయే చణ్డమహేశ్వరస్య |
ప్రభాతపూజాసు చ ఘణ్డికాయాః
శ్రోత్రం గతో మన్యగభీరనాదః || ౯ || యుగ్మకమ్

విన్యస్య పాదం శిశువత్ సలీలం
 సోపానమారుహ్య యథాక్రమేణ ।
 జగత్ప్రతుస్తస్య పురః స్థితోఽసౌ
 కృతాజ్ఞులిర్మీలితలోచనోఽభూత్ ॥ ౧౦॥

ముఖే చ యా సృష్టిరుదేతి మన్ద్ర -
 స్థాయ్యాం శుభాశీర్విశదాక్షరా సా ।
 పునః స సాక్షాత్కరుతే త్రిలోకీ -
 సమ్రాజమాకాశమహాధిపం తమ్ ॥ ౧౧॥

గన్తుం తతో విక్రమరాజధానీ -
 మైచ్ఛత్ కవిస్తం ప్రతిపాలయన్తీమ్ ।
 సూక్తిః పురైవోజ్జయినీం గతా తా -
 మన్వేతి కర్తాద్య యథాగురూక్తి ॥ ౧౨॥

పుష్పాఙ్కణం ప్రాప్య స గోపురేణ
 ముఖ్యస్య సౌధస్య పురో జగామ ।
 ద్వాఃస్థస్తదా తత్పదచారిపాన్థ -
 ఊణార్తభావం తు నిరీక్షతే స్మ ॥ ౧౩॥

స్నానేన శుద్ధోఽపి కుచేలకోఽయం
 కో వా భవేదంసవిలమ్బిభాణ్ణః ।
 అథాగతశ్చాహ నృపాయ కాళి -
 దాసం పురద్వారి వద స్థితం మామ్ ॥ ౧౪॥

కిం కాళిదాసః శ్రుతపూర్వమేవ
 తన్నామ నామైవ తతోఽధికం న ।
 అథాన్తరానీతకవిః స రాజ -
 దూతానుయాతశ్చరతీహ మన్దమ్ ॥ ౧౫॥

గచ్ఛత్యసౌ పక్షిమృగాదిశిల్ప -
 హృద్యోన్నతస్తూపశతాని తాని ।
 పుస్తాని చిత్రాఙ్గోతపార్శ్వభిత్తిః
 పశ్యన్ సువృత్తాన్తరరమ్యవీధ్యా ॥ ౧౬॥

సమూర్పర్యతే వేణుమృదఙ్గవీణా -

నాదైః శ్రుతిః సిక్తమథాక్షి వరైః ।
 దృష్టం చ సర్వం రమణీయమేవ
 శ్రుతాశ్చ సర్వే మధురార్ద్రశబ్దాః ॥ ౧౭॥

గ్రామప్రియోఽయం తు తథాపి రాజ -
 హర్మ్యం జనాకీర్ణమిదం గభీరమ్ ।
 ఘోరానలేనావృతవాసగేహ -
 సమానమేవేతి విమన్యతే స్మ ॥ ౧౮॥

జాలం కిలేదం పరపుష్టనామ్నో -
 ప్యతస్త్రసజ్ఞాచరివిహజ్గమస్య ।
 తథాపి నాకానుకృతిః పృథివ్యాం
 మనుష్యస్పృష్టేయమనన్యరమ్యా ॥ ౧౯॥

సుదీర్ఘమార్గకృమతప్తపాదః
 స వేత్రవత్యాఽఽదరతోఽనుయాతః ।
 ఉపైతి సోపానమశేషవిద్య -
 దభ్యర్చితం మణ్ణపసన్నిధిస్థమ్ ॥ ౨౦॥

తిష్ఠత్యసౌ విస్మితనేత్రయుగ్మః
 కవిః పరం విక్రమచక్రవర్తీ ।
 సింహాసనస్యోపరి సన్నివిష్టో
 విరాజతే సూర్యసమానతేజాః ॥ ౨౧॥

స్వర్ణచ్ఛదైః కేసరిభిశ్చతుర్భి -
 ర్ధృతం హి సింహాసనమస్య పశ్చాత్ ।
 శుక్వాభ్రశుభ్రాభసువర్ణదణ్ణ -
 చ్ఛత్రం చ శైత్యప్రదచామరే చ ॥ ౨౨॥

సుచిత్రితం యేన రసార్ద్రవాచా
 రఘూత్తమానాం చరితం సుధీరం ।
 కవిః స పశ్యత్యధునైవ కఞ్చ -
 న్మహిపతిం హ్యేష తు విక్రమార్కః ॥ ౨౩॥

శకారిమేతత్సదృశం వ్యచిన్తి
 పూర్వం తథా నేత్యవధార్యతేఽద్య ।

అయం న తీక్ష్ణవ్రతవాన్ దిలీపో
రఘుర్న యో దిగ్విజయీ యశస్వీ || ౨౪||

అజోఽపి నార్ద్రాకులమానసస్తత్ -
పుత్రోఽపి నో యః ప్రియవల్లభాయై ।
గృహీతమృత్యుర్భవతి స్మ వైవ
త్యాగైకశీలః స చ రామచన్ద్రః || ౨౫||

అనన్వయో విక్రమభూమిపాల -
స్తథాపి కామప్యకళంకన్యామ్ ।
స్వీయాం వ్యధాద్ యో వినిగూఢతన్త్రై -
స్స చాగ్నిమిత్రః స్మరణే ప్రవిష్టః || ౨౬|| కలాపకమ్
ఏషా కథా యద్యపి విక్రమార్క -
కీర్తీన్దుమధ్యేఽస్తి కళంకరేఖా ।
తథాపి హస్తాహితచామరాభి -
స్తస్వీభిరుత్పక్ష్మశతూలికాభిః || ౨౭||

అదృశ్యపత్రేషు శకోగ్రయుద్ధే
విజేతురేతన్నృపవిక్రమస్య ।
ప్రతాపశౌర్యాదికథావిశేషో
విలిఖ్యతేఽద్యాపి నిరన్తరాళమ్ || ౨౮||

నక్షత్రమాలాధవళాన్తరీక్ష -
మధ్యే యథా పూర్ణశశాంకబిమ్బమ్ ।
విభాతి తద్వత్ ఖలు విక్రమార్క -
రాజాధిరాజః స హి భీమకాన్తః || ౨౯||

జానాతి నాచారమసౌ తథాపి
రాజ్ఞే జయాశీర్వచనాని దత్వా ।
ఆనమ్రశీర్షః కవిరత్ర తస్థౌ
శుభాయ వా ప్రార్థితవాన్ మహేశమ్ || ౩౦||

జయాలరాద్యోజ్జయినీపురీయం
యస్యాః శిరో వా మన ఏవ రాజా ।
స్మశ్రుప్రవృద్ధే క్షితిపాలవక్త్రే

స్మితం తు కిఞ్చిత్ సముదేతి మన్దమ్ || 3౧ ||

యథామృరే శ్రావణమేఘపురే
మనోహరా చంద్రకలావత్తిర్రా ।
దృష్టైవైతదస్మిన్ కవిమాననేఽపి
విశ్వాసలేశః స్ఫుటితః క్రమేణ || 3౨ ||

రజఃప్రభావోడువిలోచనే తే
నవాగతం తం స్పృశతః సుఖేన ।
ఆరోఢుమత్రోన్నతపీఠమేనం
నిమన్త్రయత్యాఙ్గ్యవశాత్ సభాయామ్ || 33 ||

క్షీణః కవిర్నమ్రుశిరాః స నన్ద్యా
సమగ్రహీదాసనమాదరేణ ।
శరీరమేతద్దయనీయమస్య
వేషశ్చ భూషాప్యపరిష్కృతా చ || 3౪ ||

సుసంస్కృతః కిం పరమాత్మదీపః
ప్రకాశతే వా లఘుమృద్ధటేఽస్మిన్ ।
దత్తో వరోఽయం కవికీర్తిరూపః
కేనోన్మిషద్యౌవనధారిణేఽస్మై || 3౫ ||

జానీమహేఽత్రాద్య చరన్ సుదూరం
సమాగతో మాళవదేశతస్త్వమ్ ।
తద్ గచ్ఛ విశ్రామయ చావిశమృం
స్వచ్ఛన్దమిత్యాహ నృపః పునశ్చ || 3౬ ||

నైవాతిథిస్త్యం మమ రాజధాన్యాం
మదాత్మమిత్రం భవసీతి విద్ధి ।
మైత్రీ కథం నిస్సమచిత్తయోరి -
త్యన్తః కవేశ్చిన్దితమస్తి కస్మాత్ || 3౭ || యుగ్మకమ్
క్వ చాతపత్రస్య చ చామరస్య
ఛాయాం గతోఽధీశపదాధికారాత్ ।
ఉన్మత్తచిత్తో నృపతిః క్వ చాయం
కవిః కలాలోలమనాశ్చ నిస్స్వః || 3౮ ||

శాన్తిం న కాఞ్చిల్లభతే చ చిత్త -
మస్మిన్ నికేతేఽధికశాన్తిలక్ష్మ్యే ।
క్షోమాస్తుతేయం మృదురమ్యశయా
విచిత్రపర్ణాన్యపబర్హణాని ॥ ౩౯॥

వితానకాలంకృతమఞ్జుమఞ్చుః
పీఠాని రూప్యావపనేషు తత్ర ।
మాధుర్యధుర్యాణి ఫలాని వైక -
మద్యాని చ స్ఫాటికభాజనేషు ॥ ౪౦॥

కవిం శుభాశంసనయా చ సాకం
ప్రతోభకాని ప్రతిపాలయన్తి ।
కిన్త్వత్ర చేతో విజనేఽత్యగాధ -
దుఃఖహ్రదే హా పతతీవ భాతి ॥ ౪౧॥ విశేషకమ్
సత్రే నిశాయాం చ వటద్రుమూలే -
ప్యబాధనిద్రాసుఖమార్జితం కిమ్ ।
భద్రేఽత్ర కోష్ఠే మృదుమఞ్చుకేఽస్మిన్
నిశ్శబ్దరాత్రేఽప్యమలప్రశాన్తే ॥ ౪౨॥

నిద్రాం విదూరీకురుతే చ కో వా
నిస్తస్యమస్వాస్థ్యమిహాన్తరా కిమ్ ।
అశాన్తచిత్తస్య కుతః సుఖం కిం
మథ్నాతి చాస్వస్థమనోఽవశం వా ॥ ౪౩॥ యుగ్మకమ్
కవేర్మనో యోఽత్ర సమాచక్ర
నిశ్శబ్దమోహో విఫలః స కిం స్యాత్ ।
కరోషి కిం గ్రామసుతే మనోజ్ఞే
హ్యన్తఃపురేఽస్మిన్ కుహచిద్ వసన్తి ॥ ౪౪॥

క్వ వాధునా త్వం సుమవాటికాయాం
లీలాగృహే వా ప్రమదావనే వా ।
కిం తే స్మృతౌ తాః కనకాభసన్ధ్యాః
గ్రామాపగాసైకతశితవాతాః ॥ ౪౫॥

అపి స్మరస్యేకవటద్రుమం త -
చ్చాయాగతం తం కతిచిల్లిఖన్తమ్ ।

దిదృక్షసి త్వం సకృదప్యహో త -
స్మృఖం తవేక్షావిహితానుయాత్రమ్ ॥ ౪౬ ॥

చిత్తం కవేరాత్మగతేష్వశాన్తే -
ష్యామగ్నమద్ధా పునరుత్థితం తత్ ।
స్పృష్టారరః కశ్చిదిహార్థబోధే -
నాన్తఃప్రవేశాయ కృతానువాదః ॥ ౪౭ ॥

ద్వారం వివృత్య ప్రవివేశ సౌమ్యో -
దారస్మితః సాజ్ఞానిరన్తరాసౌ ।
శుశ్రూషణార్థం చ కవేర్నియుక్తో
న్యపేణ యోఽగ్రోఽవయసా దయావాన్ ॥ ౪౮ ॥

స్నేహార్థవార్గర్కనసేవనాద్యో -
త్సుక్యం కవిం తోషయతి స్మ యస్య ।
సప్రశ్రయం పల్లవనామకోఽహ -
మిత్యబ్రవీద్ యోఽథ తమన్వియేష ॥ ౪౯ ॥

అభీష్టభోజ్యాని చ నిత్యనైమి -
త్రికాని కర్మాచరణాని తస్య ।
స్మితేన మౌనం స సమాచరంస్త -
దనన్తరం గౌరవయుక్తమాహ ॥ ౫౦ ॥

న తాని వక్తుం ప్రభవ్యామ్యహం తు
గ్రామీణ ఏవాత్ర చ పార్థివాని ।
ధాన్యాని మూలాని ఫలాని సర్వా -
ణీష్టాని మేఽన్యత్ కిమితి బ్రవీమి ॥ ౫౧ ॥ విశేషకమ్
క్షణం విచిన్త్యాహ కవిః సదాపి
ద్రష్టుం చ మామర్హసి పల్లవ త్వమ్ ।
తస్యేష్టకార్యాణి సదానుతిష్ఠన్
స పల్లవోఽభూత్ కవిమిత్రమాప్తమ్ ॥ ౫౨ ॥

అన్యత్వబుధ్యా ప్రతిభాన్తమేతం
రాజాలయం మామిహ పల్లవోఽయమ్ ।
బద్నాతి యన్తం నిజసన్నిధానం
నేతుం నృపాజ్ఞాం వినివేద్య తస్థౌ ॥ ౫౩ ॥

ప్రణమ్య భూపం కవిరాస్త నానా -
 రత్నాఞ్చితేఽన్యత్ సదసీవ రత్నమ్ ।
 నాస్థీం మహాకాళపరాం జిగాయ
 కోఽన్యః కవేరస్తి చ వందనీయః ॥ ౫౪ ॥

అత్యున్నతైశ్వర్యధరోఽపి సర్వం
 దత్త్వాశ్రితేభ్యో ధృతకృత్తివాసాః ।
 కాన్తార్థదేహోఽపి విరక్తచిత్తో
 యతీశ్వరోఽష్టాఙ్గకళేబరేణ ॥ ౫౫ ॥

బిభృత్ప్రపఞ్చోఽప్యభిమానహీనో
 మహేశ్వరో మఙ్గలసత్పథేషు ।
 నిరుధ్య వృత్తిం చ తమోమయాం వో
 నయత్వితి ప్రోచ్య సమాపయత్ సః ॥ ౫౬ ॥ యుగ్మకమ్
 ఈశస్తవేఽప్యత్ర కిమాన్తరార్థః
 కటాక్ష్యతేఽచిన్తి న కైశ్చిదేవమ్ ।
 నృపోఽపి ధన్యోఽద్య తు కాళిదాస -
 సూక్త్యా సభా మే సమలఙ్కృతేతి ॥ ౫౭ ॥

ద్వేధా సభాం మే నవరత్నభూతా -
 మలఙ్కరు త్వం విదుషాం మనోజ్ఞామ్ ।
 ఏవం నృపే వక్తరి సాధువాదైః
 సభాతలం హర్షసమృద్ధమాసీత్ ॥ ౫౮ ॥

అసౌ తు భాగ్యప్రణయైకపాత్రం
 వాణీప్రసాదం కథమేష లేభే ।
 వాగస్య మాయాశిఖిభర్తా ఏవే -
 త్యాసీత్ సభా మిశ్రవికారరమ్యా ॥ ౫౯ ॥

పప్రచ్ఛ రాజా కవినోక్తపద్యం
 కస్మింశ్చ కావ్యే భవతీత్యథేదమ్ ।
 స్వనిర్మితే నూతననాటకే చ
 నాస్థిత్యవోచత్ కవిరాదరేణ ॥ ౬౦ ॥

తద్దర్శనాయాత్తకుతూహలోఽసా -

వాహ ప్రయోగః క్రియతాం చ తస్య ।

ఆగామిచైత్రోత్సవ ఏవ తత్రా -

స్త్యాజ్ఞా న వాశీర్వచనం చ రాజ్ఞః ॥ ౬౧॥

భాసాదిపౌరాణికకావ్యకర్తృనాం

విహాయ కిం సిద్ధిహ్యతి కాశిదాసే ।

సభేయమిత్యప్తి కవేర్విశజ్ఞా

సభాసదాం చాపి నృపస్య వైవ ॥ ౬౨॥

స్మరాన్తరాచార్యవరం వినీతో

వన్దస్య చేత్యాత్మని మన్త్రితే తు ।

కవిర్నిజ్ఞస్థానగతోఽస్తి కావ్యం

ధ్వనిప్రదీప్తం లళితం యథా స్యాత్ ॥ ౬౩॥

ఉద్యత్సమాహ్నోదసుపూర్ణిమాయా -

మప్యస్తశక్తా హసితం యథాభిః ।

సర్వాత్మహృష్టః కథమాతపత్ర -

చ్ఛాయాగతశ్చామరవాతశీతః ॥ ౬౪॥

కణ్వోప్రదీపం నిభృతం ప్రకాశ్య

శుశ్రూషికాయాం తు బహిర్గతాయామ్ ।

ఆయాతి దేవాహుతిధూమగన్ధే

సస్పృశ్యతే హా స్మృతిసానుసీమ్ని ॥ ౬౫॥

అపుష్పితాశోకతరోరధస్తా -

న్మజ్జోరశిజ్ఞామను పుష్పమేళా ।

అస్త్యత్ర సర్గాత్మకభద్రమూర్తి -

శ్చిత్తం తు భగ్నం వ్యథితం చ యస్య ॥ ౬౬॥ యుగ్మకమ్

అష్టమః సర్గః

రజ్ఞోత్సవస్య ధ్వజారోహః

లతానికుజ్జో రసికోఽఙ్గనానాం

పుంస్కీకిలో గాయతి లీనదేహః ।

అన్తఃపురాన్తాత్ ప్రవహన్తి తస్మి -

లయాన్వితప్రేమసుగీతకాని ॥ ౧॥

నవీనవాసస్తమహోత్సవస్య
 ధ్వజాధిరోహం దధతేఽతిమోదాః ।
 సప్లవాశోకపలాశచూతా -
 స్తదోజ్జయిన్యస్త్రీ వసస్తరథ్యా ॥ ౨॥

సుగన్ధతైలజ్వలదగ్నిదీపా
 వసస్తప్తప్రాణ్యభవన్ నిశాయామ్ ।
 ఆతోద్యగీతాని చ నాట్యగేహే
 నాస్థిం బ్రువన్త్యత్ర మహోత్సవస్య ॥ 3॥

సర్వేన్ద్రియామోదవిశేషహేతుః
 సామాజికానాం చ సతాం మనోజ్ఞమ్ ।
 ప్రయుజ్యతేఽద్య ప్రథమం హి కాళి -
 దాసప్రణీతం నవనాటకం తత్ ॥ ౪॥

రాజాధిరాజః పురతో నిషణ్ణః
 పశ్చాత్ కలాతత్త్వవిదో రసజ్ఞాః ।
 ఆర్ద్రాశయాశ్చాన్యసుఖాసుఖజ్ఞాః
 శక్ష్మావిలోలాః సుసమానచిత్తాః ॥ ౫॥

నవ్యేషు సర్వేషు పరాజ్ముఖాశ్చ
 భవన్తి దోషైకదృశశ్చ కేచిత్ ।
 ప్రతిక్షణం వర్ధత ఏవ కౌతూ -
 హలం తదేకాగ్రలయం విచిత్రమ్ ॥ ౬॥ యుగ్మకమ్
 యదాగ్నిమిత్రస్య పురో నిజాత్మా -
 ర్పణం పదం మాళవికా విగీయ ।
 నృత్యం విధత్యే చ తదా ప్రహర్ష -
 వర్షః కియాన్ విక్రమభూపచిత్తే ॥ ౭॥

ఇయం పురో మాళవికాపరాస్తి
 నివేదయన్తి పదమేవ తన్నే ।
 చిన్తాకులోఽభూన్నృపతిస్తదాయం
 కవీశ్వరః కిన్ను పరేజ్ఞితజ్ఞః ॥ ౮॥

యతో హ్యహం మాళవికానురక్త

ఇత్యేతదత్యన్తనిగూఢమేవ ।
 రాజాలయస్థం చ రహస్యమేవం
 కవిర్విజానాతి కథం న జానే ॥ ౯ ॥

కవేస్తుతీయం నయనం చకాస్తి
 యేనైకహస్తామలకప్రకాశమ్ ।
 జగత్త్రయం పశ్యతి యస్య సర్వ -
 మన్తర్నివిష్టం సుతరాం సుతార్యమ్ ॥ ౧౦ ॥

మదీయసత్యాన్యత ఏవ మన్యే
 మమ ప్రియస్వప్నశతాని చాసౌ ।
 కవిః సమావిష్కృరుతే యథా మే
 హృది ప్రవిష్టోఽతినిగూఢదేహః ॥ ౧౧ ॥

పురోఽత్ర చేటీ బకుళావలీయం
 రాజ్ఞిప్రదత్తేన చ నూపురేణ ।
 కరోత్యలం మాళవికాపదాబ్జ -
 మాలక్తకార్ద్యారుణకోమశాభమ్ ॥ ౧౨ ॥

అనుక్షణం సర్వమిదం వితోక్య
 తిష్ఠత్యసౌ వృక్షలతానిలీనః ।
 నృపోఽగ్నిమిత్రస్తరళాకులాఙ్గుః
 సభాస్థితోఽయం చ నృపస్తథైవ ॥ ౧౩ ॥

సూక్ష్మాణి రజ్జే చలనాని నానా -
 సభాసదాం చ ప్రతిభావభేదాన్ ।
 సమం నిరీక్ష్య క్వచిదత్ర కోణే
 కవిర్నిషణ్ణో వినిగూఢహర్షః ॥ ౧౪ ॥

తథాపి గూఢం నిహితం యదన్త -
 ర్దుఃఖం బహిస్తత్ప్రవహత్యబాధమ్ ।
 ఇయం చ మే మాళవికాఽవరోధే
 విభాతి యా మాళవరమ్యశోభా ॥ ౧౫ ॥

విరాజతేఽసౌ హిమశుభ్రపుష్పం
 రాజ్ఞీ చ ధారిణ్యతిమాత్రశుద్ధా ।

ఇరావతీయం మధుమత్తలోలా
చామ్పేయసూనం ప్రవిలోభనీయమ్ || ౧౬||

ఏతత్ప్రసూనదవ్యయమగ్నచిత్తో
నృపాలభృక్కుః కలికాం నవీనామ్ |
కన్యామిమాం మాళవికాం విలోక్య
గుఙ్గాన్నిహాస్తే మధులోలుపోఽయమ్ || ౧౭||

యదా మయైతద్విటభృక్కుమోహః
ప్రశంసితోఽభూద్ విమలానురాగః |
తదాహమాత్మానమనిష్ఠ్యమేవే -
త్యవైమి నిష్పక్షవిమర్శనేన || ౧౮||

అతీవ నిన్ద్యా విటవృత్తిరేషా
సాధారణానాం యది మానవానామ్ |
గ్రాహ్యో హి ధర్మో విహితో హితశ్చా -
సాధారణానాం ధరణీపతీనామ్ || ౧౯||

అహో వసంతోత్సవ ఏవ తేషాం
రాజ్ఞామిదం జీవితమస్తి యస్మిన్ |
న కేవలం చైకసుమేన దేయా
మాధ్యే సహస్రైః కుసుమైః పరస్తు || ౨౦||

ప్రత్యక్షదృశ్యం త్విదమేవ చాతః -
పరం విశేషాస్తరికార్థజాతమ్ |
జానస్తు తేఽజ్ఞాతవచాంసి చైవం
సత్యస్య తాన్తాః పరభాగశోభాః || ౨౧||

ఉద్యానరక్తే పరితోఽగ్నిమిత్రో
భ్రమత్యలం కామవికారమూఢః |
కర్తుం మనశ్శాన్తివిభక్తమస్మిన్
స్మరోఽద్య కిం పాతయతి ప్రకామమ్ || ౨౨||

మన్దారజాతీసహకారపుష్ప -
బాణానధాస్యా నిశితాన్ కటాక్షన్ |
కామాతురో మాళవికాపదాబ్జ -

స్పర్శామృతం ప్రార్థయతే నరేంద్రః ॥ ౨౩॥ యుగ్మకమ్
విన్ద్యం చ విద్యుల్లతయా నిహస్తు -
మభ్యుద్యతేవాముద్దమాలికా సా ।
ఇరావతీ రోషకషాయితా స్వ -
కాఞ్చ్యస్య నృపం తాడయితుం ప్రవృత్తా ॥ ౨౪॥

తస్యాస్తు పాదగ్రహణేన రాజా
మాం దణ్డయేత్యాహ శమాభిలాషీ ।
గృష్టీష్య తౌ మాళవికాపదావి -
త్యుక్త్యా గతా సా జ్వలదగ్నికల్పా ॥ ౨౫॥

పశ్యామి నాట్యే ముకురే మదీయం
సత్యం కిలేత్యేవమమంస్తు భూపః ।
నిర్వర్ణ్య రజం త్విదమాత్తహరా
సభాపి హృష్టం చ కవిం కరోతి ॥ ౨౬॥

యథాన్యపేచ్ఛం తరుణీం వివోధుం
కరోత్యుపాయాన్ బహుధా రసేన ।
యో గౌతమో నర్మసుహృత్ స ఏవే -
త్యలం విజానాతి నృపాలవర్యః ॥ ౨౭॥

వినా తు గత్స్యన్తరమత్ర రాజ్ఞో
నవేష్టవధ్వై ప్రియధారిణీ సా ।
సుస్వాగతం వక్తి సశక్తినాదం
సమాప్యతే చాన్తిమపఞ్చమోఽఙ్కః ॥ ౨౮॥

తత్సూచకో మజ్జిశమజ్జుగనా -
లాపశ్చ హృద్యో విదుషాం సమాజే ।
సముత్థితం తత్ కరఘోషణం చ
సన్తోషయామాసతురద్య భూపమ్ ॥ ౨౯॥

అన్విష్యతే సర్వజనైః కపిన్ద్రో
రాజాపి సార్ద్రస్వరభావభాజా ।
ఆనీయతేఽయం పురతశ్చ తస్య
సంతృప్తినమ్పూరితనేత్రయుగ్మః ॥ ౩౦॥

కరేఽస్య రాజా నవరత్నరమ్యాం
 సుశృంభ్రలామర్పయతి ద్రుతం సా ।
 పతత్యథాత్మన్యతిగూఢమస్మిన్
 భుజేఽథవేతి క్షణమాలులోచ ॥ 3౧॥

ఆస్తాం న జానాతు కదాచిదస్య
 భారం నిషణ్ణోఽస్తి కవిర్వివ్రుః ।
 ఆభూష్యతే కిం మకుటేన తస్య
 శీర్షః ప్రకామం వినయాభిధేన ॥ 3౨॥

ఆరాధనాప్రోజ్జ్వలనీలనేత్రై -
 ర్నిరాజ్యతేఽయం తరుణః కవిః కిమ్ ।
 దగ్ధః కిమీర్ష్యాసునసారఖణ్డాః
 సవిస్మయాలోకనభాజనేషు ॥ 33॥

హర్షాతిరేకేషు సభాఖిలా సా
 నిమజ్జనోన్మజ్జనమాతనోతి ।
 తతః సముద్భూయ చిరాద్ ధ్వనన్త్య -
 విచ్ఛిన్నధారోజ్జ్వలహస్తఘోషా ॥ 3౪॥

నవాగతో నాటకకృత్ తథాపి
 తన్నాటకం ప్రీతిదమాబభూవ ।
 విద్యజ్జనానామితి నాట్యకారాః
 పరస్పరం సమ్ప్రతి మన్తయన్తి ॥ 3౫॥

ప్రీతా వయం సాంప్రతమిత్యవాదీ -
 న్నుపాలకో యన్మహతీ ప్రశంసా ।
 ప్రసాదరూపేణ విరాజతే స్మ
 ప్రత్యక్షమేవాస్య విలోచనాన్తే ॥ 3౬॥

రజ్జే స్థితాం నాటకనాయికాం స
 దృష్ట్వా తు రాజా లఖితాశయాం తామ్ ।
 ప్రోవాచ నృత్తం ఛలితం తవేదం
 ద్రష్టం చ భూయోఽపి మమాభిలాషః ॥ 3౭॥

కృతాఙ్ఘ్రిర్మన్మథో జగామై -
 వాధోముఖీ సా న విలోక్య కఙ్కిచత్ ।

అన్తఃపురం ప్రాప నృపాలకో ని -

శూన్యస్త్వభూన్నాత్సగృహాఙ్కణోఽపి || 3౮||

ఏకాన్తసజ్జేతమవాప నైజం

చిన్తాన్తరం వా స కవిః కిమర్థమ్ |

సన్దిగ్ధచిత్తోఽభవదేష తస్యాం

సంవృత్య దృష్ట్వేమమిహ స్థితాయామ్ || 3౯||

అచిన్తి యన్మాళవికా మమేయం

కిము క్షణాత్ ప్రాక్ తదభూద్ యథార్థమ్ |

యద్యేకమత్రానువిచారయేత్ త-

మేవాథ పశ్యేదితి కిన్ను మాయా || ౪౦||

ఇయం చ తే మాళవికేతి గూఢం

దౌత్యం వహన్తి చ కపోత్తికైకా |

సమేత్య సన్మానననీడకం తత్

ప్రవిశ్య సజ్జలృతి కిం మనోజ్ఞమ్ || ౪౧||

హర్షస్తదాకస్మికదర్శనేన

భేదోఽథవా తక్షణీకత్వదృష్టేః |

న కిచ్ఛోదూచే మిథ ఇత్యతుష్టి -

ర్పప్తోఽప్యభిజ్ఞాత ఇవేతి శఙ్కా || ౪౨||

అపశ్యదిత్యేవ యథార్థమిత్థం

విభిన్నచిన్తామథనేన జాతే |

దన్తహ్యమానో జ్వలనేఽతిఘోరే

లాఙ్గాగృహోఽభూత్ కవిచిత్తమద్య || ౪౩|| యుగృకమ్

అస్మాదశక్యం తు పలాయనం హా

తప్తవమేకాన్తదురన్తతాయామ్ |

భాగ్యాతిరేకం మమ చిన్తయిత్వా

నిద్రాం త్యజేయుర్భహవోఽత్ర రాత్రౌ || ౪౪||

ఏకాన్తనిర్భాగ్యహతోఽస్మి నిద్రా -

విహీన ఏవేతి న కోఽపి వేత్తి |

ద్వారేఽస్తి కః పల్లవ ఏహి కిం వా

స్వరే తు కాతర్యమబోధపూర్వమ్ || ౪౫||

అస్త్యద్య యుష్మద్దినముజ్జయిన్యాం
సార్వత్రికం తే శుభనామ వైవ ।
గతేషు సభ్యేషు సమేషు కర్ణే
ధ్వనత్యసౌ హర్షరవో గభీరః ॥ ౪౬॥

కిమేతదాస్యే న స హర్షరాశిః
కిమత్ర చింతాకులితస్త్యమాస్నే ।
తదాపి దృష్టో న చ మన్దహాసో
భవన్ముఖే కశ్చన యన్ముహూర్తే ॥ ౪౭॥

అస్మిన్ కరే విక్రమభూమిపేన
సమార్ద్రవిత్తేన దయాధికేన ।
విభూషితే వీరసుశృంఖలేన
భవానభూన్ముఖ్యవిశిష్టరత్నమ్ ॥ ౪౮॥

విద్వత్సభాయాం మహితోజ్జయిన్యాం
తథాప్యయం గౌరవభావ ఏవ ।
ఇత్యాహ వేలాతటమేత్య ఫేనాన్
భిన్నన్నివోర్మిః స చ పల్లవోఽపి ॥ ౪౯॥ విశేషకమ్
గతే ముహూర్తే తు నితాన్తమూకే
సస్మార దీనం కవిరాకులాత్మా ।
అస్మిన్ రహస్యే కిల భాగభాక్త్యం
కోఽన్యో భజేత్ పల్లవతోఽప్యముష్మాత్ ॥ ౫౦॥

రాజ్ఞా నియుక్తో మమ సౌఖ్యచర్యాం
నిర్వోధుమేవాయమతఃపరం యః ।
మదిజ్ఞితజ్ఞోఽభవదేష మే య-
జ్ఞానాతు తద్దుఃఖజమాన్తరార్థమ్ ॥ ౫౧॥

అథాహ మన్తం స తు పల్లవస్యా-
కాజ్ఞాం ప్రగాఢాం శమయన్ కపిన్ద్రః ।
నిజప్రియగ్రామటికాసుతాయాః
కథాం స్వకీయాం చ వికారరమ్యామ్ ॥ ౫౨॥

కథానుబంధః కవినోచ్యతేఽయ-

మిహైవ జన్మన్యనురాగముగ్ధమ్ ।
 ద్రష్టుం సకృత్ తన్ముఖపద్మమేత-
 న్నిమస్త్రణం స్వీకృతముజ్జయిన్యాః ॥ ౫౩॥

సర్వాభ్యసూయాపదమద్య సర్వైః
 సమాదృతోఽసౌ కవిరేవ కిం వా ।
 అగాధతాయాం బడవాగ్నిదగ్ధ-
 సముద్రవచ్చాస్తమనా ఇవాస్తే ॥ ౫౪॥

విశ్వాస్యభూమేరతివర్తతే హా
 సత్యస్య నానావిధసూక్ష్మతత్త్వమ్ ।
 స్మృత్వా పరం పల్లవ ఆహ భూయః
 కథావిశేషం తమనుక్రమేణ ॥ ౫౫॥

స్మరామి పద్మేవ మనోజ్ఞకన్యా
 కాచిత్ తతో మాళవతః కదాచిత్ ।
 అన్తఃపురస్యాఙ్కణసీమ్ని చాస్మి-
 న్నాన్దోళికాతోఽవతతార మన్దమ్ ॥ ౫౬॥

స్మరామి చాద్యాపి ముఖం తు తస్యా
 లుభేన పశ్చాదనుధావితాయాః ।
 మృగ్యా ఇవోపేతభయం న చాన్యా
 నృత్యం చకార చ్ఛలితాభిధానమ్ ॥ ౫౭॥

అభ్యస్య నృత్యం లళితం చ గీతం
 వనే లతోద్యానలతా చ జాతా ।
 ఏవం చ సా నేత్రకనీనికాభూ-
 న్నాట్యోత్తమాచార్యపరమృరాణామ్ ॥ ౫౮॥

అన్తఃపురే నృత్యఖళూరికాయా-
 మేకాకినీ సా నిషసాద నిత్యమ్ ।
 తస్థౌ పరాసాం బహునర్తకీనాం
 మధ్యే చ నిశ్శబ్దతరఙ్గతుల్యా ॥ ౫౯॥

కమప్యసౌ పశ్యతి నో తథాపి
 సమృశ్యమానా భవతీహ సర్వైః ।

స్వచ్ఛందసంభారసుఖేచ్ఛురాత్మా
 యోఽస్యైవ సాక్షాదసహాయతాసౌ ।
 కఞ్చేన్నిధిం హా పరిపాలయన్తః
 స్నేహాన వీధ్యాం తు లసన్తి దీపాః ॥ ౬౮॥ యుగ్మకమ్

నవమః సర్గః

శ్యామయామాః

శ్యామపక్షే కిమేతస్మిన్ జ్యోత్స్నాగమవిశమ్భనమ్ ।
 యామినీహృదయం వ్యగ్రం తితిక్షారహితం యథా ॥ ౧॥

పర్లరాజుర్నిశ్చలాస్తి కుత్రాగచ్ఛత్ సమీరణః ।
 ప్రదీపాశ్చాన్తరాశేషు నిమిషన్తి ముహుర్ముహుః ॥ ౨॥

అన్తఃపురం చ నిద్రాలు ప్రశాన్తం సుఖసాన్ద్రితమ్ ।
 తథాపి కవిరేకాకీ నిద్రాహీనో నిషీదతి ॥ ౩॥

అజ్ఞాత్వా భూతలేనాపి పాదం విన్యస్య కశ్చన ।
 ఆగత్య కవిమేవం తత్కర్ణే మస్త్రయతే కిము ॥ ౪॥

ఉత్థిష్టాగచ్ఛ గచ్ఛావో మామేవానువ్రజ క్షణమ్ ।
 సుజ్ఞాతః పల్లవస్యేహ మార్గః సర్వోఽపి దుర్గమః ॥ ౫॥

అన్తఃపురేఽల్పవివృతం గవాక్షం చ తదన్తికే ।
 కవిం ద్రష్టుం తరళితం నేత్రం విన్యస్య సాఽఽధునా ॥ ౬॥

ప్రతిపాలయతీత్సుక్తేః పూర్వమేవ సముత్థితః ।
 అవిశ్వాసప్రతీత్యేవ కవిస్తత్రైవ తిష్ఠతి ॥ ౭॥

వర్ధితైర్లదయస్పన్దైర్దీర్ఘైఃశ్వసితైరపి ।
 మన్దం మన్దం స చలతి పల్లవేన సమం కవిః ॥ ౮॥

తిష్ఠత్స్వపద్గజవరవృన్దవన్నిశ్చలాభయా ।
 వృక్షపక్ష్యైః విచిత్రాభిర్విశాలాఙ్కణవీధిభిః ॥ ౯॥

ఆలేఖితానేకవర్ణచ్ఛాయాచిత్రమనోహరైః ।
 లతాకుటీరైర్మృక్తాభిరన్తరఙ్కణవీధిభిః ॥ ౧౦॥

సజ్జురన్తౌ నోదితాయాం చన్దికాయాం పురోభువి ।
 అన్తరిక్షప్రభాదృష్టమార్గేణేహ కథజ్చన ॥ ౧౧॥
 శిలాశృంఖలికాదీర్ఘరాజగేహసముచ్చయే ।
 గేహస్యైకస్య పృష్ఠాన్తే తస్థతుస్తావుభావపి ॥ ౧౨॥ కలాపకమ్
 తత్ర భిత్తిషు సర్వత్ర వ్యాప్తపుష్పితవల్లికా ।
 తయోర్ని గూఢస్థిత్యర్థం ఛాయాగృహమభూత్ కిము ॥ ౧౩॥
 కుటజానాం పుష్పితానాం సుగంధేనాఖిలం నభః ।
 సువాసితం చ చిత్తే తు సప్తసినూచ్చలద్వనిః ॥ ౧౪॥
 సోత్కణ్ఠితం కవిస్తస్థా సాన్ద్రచ్చాయే స పల్లవః ।
 నిరీక్షతే క్వ వా దృశ్యమిషద్వివృతజాలకమ్ ॥ ౧౫॥
 తనుక్షౌమేనావృతం తత్ పురతో దృశ్యతే కిము ।
 ప్రతిపాలయితా పశ్చాత్ కవిదృష్టిప్రలోభినీ ॥ ౧౬॥
 గవాక్షసుషిరేణాథ కజ్జిద్ గుప్తం దిదృక్షుణీ ।
 దృశ్యేతే తారకాదీప్తమనోహరవిలోచనే ॥ ౧౭॥
 ఛాయారూపం పల్లవస్య ప్రత్యభిజ్ఞాయ సా ద్రుతమ్ ।
 పప్రవోచ్ఛద్వేగసహితా -సోఽయం -మానమథాచరత్ ॥ ౧౮॥
 ఆహ్వయేఽత్రైవాస్తి పశ్చాదిత్యస్మిన్నుక్తవత్యహో ।
 ధూమాయితనిశాలోకే చాన్వియేషాక్షియుగ్మకమ్ ॥ ౧౯॥
 పునఃసమాగమారమ్యసన్ముహూర్తపరమ్పరా ।
 వర్ణితా యేన సోఽధీరో జాయతేఽస్మిన్ ముహూర్తకే ॥ ౨౦॥
 పురా వటద్రుచ్చాయాయాం కిజ్జిత్ స్వస్మిన్ లిఖత్యహో ।
 ఆరాదుపేత్య తస్థా యా ప్రియకౌతుకసన్నిభా ॥ ౨౧॥
 నీవారస్తమ్భికాకిర్ణకేదారక్షేత్రసీమసు ।
 నదీతీరేఽపి శారీవ భ్రమతి స్మ తదా చ యా ॥ ౨౨॥
 నష్టిభూతపితృన్నేహవాత్సల్యమధుకఙ్గకా ।
 సస్త్యజ్య యా ప్రియం సర్వం గ్రామాదిహ సమాగతా ॥ ౨౩॥
 సాస్మిన్నన్తఃపురోదారరమ్యకాజ్చనపజ్జారే ।
 అన్వైవ తిష్ఠతీదాసీం - మిథోదర్శనమీదృశమ్ ॥ ౨౪॥ కలాపకమ్

కవౌ తస్య గవాక్షస్య ఛాయామాశ్రిత్య తిష్ఠతి ।
 సుబీతం కిం చన్ద్రికాయాః ప్రథమం మాలతీసుమమ్ ॥ ౨౫॥
 స్తబ్ధనిఃశ్వాసవేగా సా బద్ధాఙ్గులిరవస్థితా ।
 ఆశ్రుపూర్ణం తన్నయనమున్మిషత్వేవ సస్పృహమ్ ॥ ౨౬॥
 తతో మన్తం పతన్నీహార్యార్థపత్రనిభం వచః ।
 గళితం- విస్మృతైవాహం భవతేతి వ్యచిన్తయమ్ ॥ ౨౭॥
 విస్మర్తుం వైవ శక్నోమి త్వామిత్యస్మత్సుదుర్గతిః ।
 ఇత్యువాచ కవిశ్చిత్తనిర్గతం శ్వసితం యథా ॥ ౨౮॥
 దీప్తయోర్నేత్రయోస్తస్యాః పశ్యన్ తిష్ఠత్యసౌ కవిః ।
 తత్ర తస్థావియం కిఞ్చిదవిశ్వాస్యాదుభతం యథా ॥ ౨౯॥
 నిజమానససంతానభూతా మాశవకన్యకా ।
 రఙ్గస్థా దీపికా సాఙ్గానైవ చ్ఛాయా న సంశయః ॥ ౩౦॥
 పురా వరాకీ యా గ్రామకన్యకా వైవ సాఽఽధునా ।
 యథాశాస్త్రం సమభ్యస్తన్మత్తగీతేయమఙ్గనా ॥ ౩౧॥
 ఇతివక్తవ్యతామూఢో వైవ కిఞ్చిదువాచ సః ।
 తతః సా కన్యకాతీవ విషణ్ణా పరిపృచ్ఛతి ॥ ౩౨॥
 అథ కిం జనకో దృష్టః - న చోత్తరమయం దదౌ ।
 పితురన్త్యం చిన్తయిత్వా నమ్రైవాశ్రు ముమోచ సా ॥ ౩౩॥
 ఏకతారాం సమాశ్లిష్య వక్షసి శ్రుతినిర్మలమ్ ।
 దురన్తప్రేమచరితం గాయన్తం తం వయోఽధికమ్ ॥ ౩౪॥
 ఏకపుత్రీవియోగోత్థసన్తాపేనాస్థిమాత్రకమ్ ।
 అపశ్యదన్తే యత్ స్మృత్వా తేన నిఃశ్వసితం తదా ॥ ౩౫॥ యుగ్మకమ్
 ఆశక్తః సాన్తనాయాసౌ కవిన్తత్రైవ తిష్ఠతి ।
 భాషాయా నిస్సహాయత్వమాద్యం జానన్నివ క్షణమ్ ॥ ౩౬॥
 ఆత్మైవ స్యాత్ కిము భవాన్ యద్యేవం తు కదాచన ।
 ద్రష్టుం లభ్యేత సన్దర్శశ్చేతి మౌనం బభుజ్ఞా సా ॥ ౩౭॥
 త్వద్దర్శనాభిలాషేణైవోజ్జయిన్యా నిమన్తణమ్ ।
 మయా స్వీకృతమద్యైతత్ సుకృతం మే - వచః కవేః ॥ ౩౮॥

సుకృతం తన్మమేతుక్వాః సహసా పునరాహ సా ।
 యత్త్వయా లిఖితం తస్య శ్రవణేఽర్థావబోధనమ్ ॥ ౩౯॥
 నాసీన్నే కిన్తు కుతుకాత్ తత్ర తస్థౌ పునర్మయా ।
 తదర్థబోధే హృదయమర్పితం త్వయి సాదరమ్ ॥ ౪౦॥
 దర్శం దర్శం త్వన్ముఖం తత్ కావ్యం శ్రోతుమతఃపరమ్ ।
 న స్యాత్ సౌభాగ్యమిత్యేవ మత్వా చాహమరీరుదమ్ ॥ ౪౧॥
 ఏకదా యత్ త్వమాగచ్ఛస్తన్నే సుకృతమేవ కిమ్ ।
 శబ్దం తవ శృణోమి న్మ గుప్తాహం పునరప్యముమ్ ॥ ౪౨॥
 భావత్కభావనాస్పష్టకన్యకాత్వేన సాంప్రతమ్ ।
 రణ్ణేఽతిష్ఠం తదా యత్తదపి మే సుకృతం న కిమ్ ॥ ౪౩॥
 ఏకశ్వాసేనైవముక్త్వా స్వప్తికేన నిజోరసి ।
 స్థితా సా పఞ్జరగతా శారికేవ మనోహరీ ॥ ౪౪॥
 తదీయం వచనం స్నేహసాన్ధ్యం కర్తుమజాయత ।
 యోఽసౌ తపతి వైజస్నిగ్ధాత్మనః పురతః స్వయమ్ ॥ ౪౫॥
 దర్శనే పునరప్యాశా దర్శనాయేతి కన్యకా ।
 కియన్తం కాలమేతన్నే దర్శనం - ప్రత్యువాచ సః ॥ ౪౬॥
 నష్టస్నేహప్రదీపైకవర్తికాదీప్తివత్ తదా ।
 ఆగతా చన్దికా త్యక్తనిద్రా రత్రిరోజ్జ్వలా ॥ ౪౭॥
 ఆచ్ఛాద్యతాం గవాక్షోఽత్ర జ్యోత్స్నా సర్వత్ర సంసృతా ।
 కేవలం పల్లవోఽయం నౌ సహాయః - సాధయామ్యహమ్ ॥ ౪౮॥
 అసహ్యో విరహః కిన్తు విరహస్య ముహూర్తకే ।
 పునర్దర్శనసౌభాగ్యం మనసా ప్రార్థయత్ కపిః ॥ ౪౯॥
 ఛాయానుగామినం యత్తం కవిమేవానువర్తతే ।
 తదార్ధనేత్రం గణ్ణేఽస్యా ముక్తాబిన్దూనధారయత్ ॥ ౫౦॥
 చారచక్షురగమ్యేన మార్గేణ విచరన్ కపిః ।
 ఉవాచ పల్లవం తేఽహం కృతజ్ఞోఽన్యేవ సర్వదా ॥ ౫౧॥
 కతి సాహసకర్మాణి కృతాని సుహృదా త్వయా ।
 నిస్సారం తదితి-స్నేహపారస్పర్యం మనోహరమ్ ॥ ౫౨॥

పల్లవే గచ్ఛతి కవిరేకః శయాగృహం గతః ।
కథమాయాతి వా నిద్రా చింతామగ్నో తు మానసే ॥ ౫౩॥

II

పునశ్చ కృష్ణపక్షాస్తే బహువారం సమాగతాః ।
శ్యామయామేషు భూయోఽపి బభూవుస్తత్సమాగమాః ॥ ౫౪॥

సాన్త్వనాతీతదుఃఖస్య మూర్తిమద్భావసమ్మితా ।
తిష్ఠతీయం సమాగత్య మన్దం వాతాయనాన్తికమ్ ॥ ౫౫॥

రక్ష మామితి తన్నేత్రే ప్రార్థనా కిము విద్యతే ।
కా రక్షేతి న జానానః కవిస్తిష్ఠతి దుఃఖితః ॥ ౫౬॥

యదాస్యా నృత్యగీతేషు యథావిధ్యనుశీలనమ్ ।
పూర్తికరోతి భూపస్తద్దినమేవ ప్రతీక్షతే ॥ ౫౭॥

తదనన్తరమస్యాన్తఃపురరమ్యవధూగణే ।
లప్స్యతే సాపి పదవీమిత్యేషా తు జనశ్రుతిః ॥ ౫౮॥

నృపస్య ప్రీతిపాత్రం త్వమిత్యాచార్యోఽన్తరాన్తరా ।
తం బ్రవీత్యభినన్దోక్తిస్వరేణ ప్రీతిపూర్వకమ్ ॥ ౫౯॥

సాక్షాద్ దదర్శైవ తస్యా నృత్యం విక్రమభూమిపః ।
హృద్యం ఛలితనృత్యం తదభినన్దితవాంశ్చ సః ॥ ౬౦॥

కథాః సర్వాశ్చ శుశ్రావ కవిస్తస్యా ముఖాత్ పరమ్ ।
హృదయం దర్శయన్తీవ సర్వమేవాబ్రవీదసౌ ॥ ౬౧॥

విద్యత్సభాసు సర్వత్ర జయశీలా గిరస్తదా ।
అన్తర్లీనా ఇవాభాన్తి కవేర్మూకం తు తిష్ఠతః ॥ ౬౨॥

దర్శనేఽస్యా విషాదోఽస్తి దిద్భుక్షైవ తతః పరమ్ ।
తదన్తరే సమ్భవేయః స్వల్పమాత్రసుఖాని చ ॥ ౬౩॥

కదాచిత్ కవిరాహ హ్యః స్వప్నే త్వాం దృష్టవానహమ్ ।
కణ్వపుత్రీవేషభూషాధారిణీం సుమనోహరీమ్ ॥ ౬౪॥

స్వప్నో యథార్థతామాప హ్యనన్తరమహామహే ।
శాకున్తళప్రయోగోఽభూద్ రాజాజ్ఞానుస్సృతం తదా ॥ ౬౫॥

మృగైశ్చ సాకం సంవర్ధమానాం తాపసనన్దినీమ్ |
 తస్యామాత్తపునర్జన్మాం దృష్ట్యాశ్రూణి మమార్జ సః || ౬౬ ||
 విటే మధుకరే తస్యాః సమాగమ్య ముఖామ్బుజమ్ |
 స్పృష్ట్యాఽస్పృష్ట్యాఽ చ సంభ్రమ్య ధిక్కృతిం పరికుర్వతి || ౬౭ ||
 దుష్యంతమేవాక్రన్త త్వద్రక్షణే కేవలే త్విమే |
 ఏవం సఖ్యోర్హాసతోః స కవిర్నస్తుముఖో బభౌ || ౬౮ ||
 విటాద్ రక్షితుమాక్రన్తేన్నృపమేవ సురక్షకమ్ |
 నృపోఽపి విట ఏవాత్ర - జహాస కవిరన్తరా || ౬౯ ||
 తుషారబిన్దువచ్చుభ్రలావణ్యద్యుతివత్ తథా |
 సమాయాన్తిం మునిసుతాం స్వాన్తికం సుకుమారికామ్ || ౭౦ ||
 దృష్ట్యాశ్రుపూర్ణనయనః పీతచిన్తామధుద్రవః |
 నిషీదతి స్మ భూపాలః సదస్యగ్రాసనే రసాత్ || ౭౧ || యుగ్మకమ్
 స్వకీయమబలాజన్మైవాస్య దుఃఖస్య కారణమ్ |
 నిద్ధావమానయోశ్చేతి క్రన్తత్యేషా కుమారికా || ౭౨ ||
 గృహ్ణీష్య మాతర్మామేవం భూమిదేవీం ప్రతి ద్రుతమ్ |
 హస్తం ప్రసార్యాశ్రుపూర్ణనేత్రా చోఽచ్చైః ప్రరోదితి || ౭౩ ||
 తదామంస్త కవిః కణ్వపుత్రీ చాత్త్రైవ తిష్ఠతి |
 ఇమాం న కాపి స్వీకర్తుమప్సరా హ్యోగమిష్యతి || ౭౪ ||
 నాటకేఽవసితే రాజా సాక్షీకృత్య సభాసదః |
 కాశిదాసమలఞ్చక్రే స్వర్ణశ్శృంఖలయా కరే || ౭౫ ||
 హస్తనిర్ఘోషముఖరం నాట్యగేహమభూత్ తదా |
 అథ క్రమాత్ సదస్యేషు గతేష్వస్తమితో రవః || ౭౬ ||
 రాజసన్నిధిమాసీతా నాట్యాచార్యైర్యథాక్రమమ్ |
 అభినేతృవరా యేఽవతస్థః సాజ్ఞాలయస్త్విహ || ౭౭ ||
 ధృతకణ్వసుతావేషామభినేత్రీం నృపాలకే |
 అభినన్దతి సన్నేహం తస్థా నిస్సంకమేవ సా || ౭౮ ||
 భయం కిం వా పరిభ్రాన్తిరితి జ్ఞాతుమశక్నుషీ |
 సాదరం సాజ్ఞాలికరా సాలభజ్ఞీవ సా స్థితా || ౭౯ ||

కటాక్షవిక్షణేనాపి తన్ముఖం న దదర్శ సా ।
 పతగః పతితః కిం వా నృపాస్తర్నయనే తదా ॥ ౮౦ ॥
 నిరీక్ష్య సర్వముత్తస్థౌ న నిరీక్ష్యేవ శీఘ్రతః ।
 నిద్రాగారమవాప్తుం స నిశ్చక్రామ చ భూమిపః ॥ ౮౧ ॥

III

జ్యోత్స్నాకణవిహీనాయాం నిశాయామపి గచ్ఛతి ।
 ఆశాన్తోఽపి కవిస్తేన పథా శీలవశాత్ స్వయమ్ ॥ ౮౨ ॥
 అదృశ్యరాత్రికుసుమతప్తనిఃశ్వాససౌరభమ్ ।
 అన్ధకారేఽపి సాన్నిధ్యం ప్రసారయతి సర్వతః ॥ ౮౩ ॥
 ప్రకాశనేచ్ఛురప్యన్ధతామిస్త్రే స్థితయే విధిః ।
 అత్రాస్మ్యహమితి ప్రాహేవార్ద్రగన్ధప్రసారణాత్ ॥ ౮౪ ॥
 కఞ్చిత్ ప్రతీక్ష్యాన్ధకారే తిష్ఠదక్షీవ వర్తతే ।
 గవాక్షో వివృతో యస్య మూకశాన్తే పురోభువి ॥ ౮౫ ॥
 కవిస్తిష్ఠతి తద్దీర్ఘనిఃశ్వాసోఽపృశమారుతే ।
 కిఞ్చిచ్ఛుశ్చులితం కిం వా విలోలం జాలకాంశుకమ్ ॥ ౮౬ ॥ యుగ్మకమ్
 అప్రఖ్యాపితమప్యస్యాగమనం ప్రతిపాల్య సా ।
 నిర్వాపితప్రదీపా తదాహ్వనోత్కా స్థితా ను కిమ్ ॥ ౮౭ ॥
 న విశేషః కశ్చిదత్రాగన్తుమైచ్ఛమ్- ఉవాచ సః ।
 నూనమాయాస్యసీత్యేవ భాతి మే స్మేతి సా ద్రుతమ్ ॥ ౮౮ ॥
 పూర్ణమౌనేషు నిఃశ్వాసైర్వ్యణితేషు కథఞ్చన ।
 సహసాస్యాః కణనాశాద్ వచోధారా ప్రసారితా ॥ ౮౯ ॥
 అసూయాలభటౌఘేన పరీతో వర్తతే భవాన్ ।
 గూఢతస్త్వైర్విజేతుం త్వాం యో ముహూర్తం ప్రతీక్షతే ॥ ౯౦ ॥
 సన్ని కాపట్యగర్తాని భవన్మార్గేషు సర్వతః ।
 యది కాచిద్ విపత్ స్యాత్ తామశక్తా స్మర్తుమప్యహమ్ ॥ ౯౧ ॥
 న హి శక్నోషి మాం త్రాతుం మమ జన్మేదృశం కిల ।
 హవిరస్మి మదర్థం మా జహోత్విహ భవాన్ స్వయమ్ ॥ ౯౨ ॥
 గచ్ఛ త్వం యత్రకుత్రాపి న చిరాన్మా విశజ్కుయా ।

త్వత్పాదరేణుస్పృహార్థీ దేశః కో వా న విద్యతే || ౯౩||
 భవతో హృదయస్యాస్య మహాసామ్రాజ్యసీమ్ని మే |
 స్నేహసింహాసనం దత్తమేకమిత్యస్తి ధన్యతా || ౯౪||
 ఇతఃపరం కామ్యమస్య వనపుష్పస్య కిం ప్రభో |
 అగ్నిదగ్ధమిమం గేహం త్యక్త్వా యాతు భవాన్ ద్రుతమ్ || ౯౫||
 ఘనవర్షవదుచ్చైః సా ప్రరురోద తతః కరమ్ |
 ప్రసార్య జాలరస్థేణ తస్థౌ సా భావనిర్భరా || ౯౬||
 స్పృష్ట్యాసౌ మృదులం హస్తమస్యా మన్దం పరామృశత్ |
 కవేస్తదఙ్గలీస్పర్శః సుధావర్షోఽభవత్ తదా || ౯౭||
 న భవిష్యతి కిఞ్చన్మే కస్మాత్ తేఽశుభచిన్తితమ్ |
 కిఞ్చిన్నిఃశ్వస్యాబ్రవీత్ సః త్వాం హిత్వా కుత్ర యామ్యహమ్ || ౯౮||
 విన్యస్యోపరి తత్పాణిపల్లవం నిటిలే తథా |
 ముఖేఽపి నిఖిలే తస్థౌ చిత్సుఖామృతపో యథా || ౯౯||
 సమీపే న విదూరే న - పాదన్యాసరవః కిము |
 అన్ధకారో వైరిణోఽపి బన్ధుః స్యాదిత్యమన్యత || ౧౦౦||
 స్తబ్ధం మనస్తథాప్యన్తర్న్యయచ్చన్నిజసంభ్రమమ్ |
 వాతాయనం పిధేహీత్థముక్త్వామన్త్ర్య జగామ సః || ౧౦౧||
 పునర్దర్శనసౌభాగ్యం నాశశంసోపచారతః |
 పాదచారేణ సజ్కేతం ప్రాప శీఘ్రమసౌ కవిః || ౧౦౨||
 ఉత్కణ్ఠయా తదా యత్ర ద్వారి తిష్ఠతి పల్లవః |
 భయం భవతి తద్దృష్టౌ కోఽపూర్వోఽయం పరిభ్రమః || ౧౦౩||

దశమః సర్గః
 రత్నపరీక్షా

శ్యామయామైరత్ర సూక్ష్మచారనేత్రాణి తాన్యపి |
 తయోః సమాగమానాం సమభవన్ గూఢసాక్షిణః || ౧||
 మరుత్తరఙ్గితే పత్రవ్రాతే మర్మరసన్నిభమ్ |
 కర్ణాకరికయా సా చ వార్తా ప్రచలితా ద్రుతమ్ || ౨||

సచివేష్యస్తతో గత్వా సత్యం తన్మస్త్రయత్యహో ।

అశక్నువన్ విశ్వసితం తస్థా తత్రైవ భూమిపః ॥ 3॥

యస్య సత్కీర్తిచంద్రస్య శీతరశ్మిశతైరభూత్ ।

ధవళోజ్జ్వలవర్ణాభా స్వకీయోజ్జయినీపురీ ॥ ౪॥

తస్య కావ్యకృతస్తన్వి సా కిం ప్రణయభాజనమ్ ।

తథాపి విక్రమార్కస్య సా కథం విస్మృతా భవేత్ ॥ ౫॥ యుగ్మకమ్

స్వమనోహరిణీ కన్యా పక్షే తిష్ఠతి సాప్రతమ్ ।

ప్రతిపక్షే తు ధన్యోఽసౌ కవిమిత్రం చ తిష్ఠతి ॥ ౬॥

అనయోస్తు పరిత్యక్తుమేకం శక్నోమి హా కథమ్ ।

ఇతి ధర్మవ్యథామగ్నో మధ్యే తిష్ఠతి భూపతిః ॥ ౭॥

కేవలం గ్రామకన్యా సా తథాపి సురమార్గతః ।

అప్పరా ఇవ చాన్దోశాదస్మిన్ రాజాఙ్కణే యదా ॥ ౮॥

అవతీర్ణా తదారభ్య తస్యాం సక్తం మనో మమ ।

నిరక్షరా సాద్య పునర్నాట్యసజ్జీతకోవిదా ॥ ౯॥ యుగ్మకమ్

తాదృశీం తాం వధూకర్తుం ప్రత్యుద్గస్తుం యథావిధి ।

శుభావహం తిథిం రాజా ముహూర్తం చ ప్రతిక్షతే ॥ ౧౦॥

కథామిమాం రాజధాన్యాం కో న జానాతి పూర్ణతః ।

అజ్ఞాత్వా హి కవేశ్చిత్తం తత్సక్తం నృపమానసమ్ ॥ ౧౧॥

అత్యుదారమనా భూత్వా యమసౌ సమభావయత్ ।

స ఏవ కవిరత్రైవమవజానాతి భూమిపమ్ ॥ ౧౨॥

ఇదం తు సర్వం జానన్నేవైకాస్తే చ తయా సహ ।

సమాగమాయ ధిక్కారం కుర్వన్ యోఽసౌ సుహృత్ కథమ్ ॥ ౧౩॥

రత్నం సా స కవినోఽపి రత్నం వర్ధితమూల్యకమ్ ।

అతస్తుం మా త్యజేత్యేతదుపదేశోక్తిసాన్త్వనమ్ ॥ ౧౪॥

విక్రమార్కస్య కర్ణే తు కుర్వన్తి సచివాః సదా ।

సామదానాద్యతిక్రమ్య దణ్ణః కిం ను విచార్యతే ॥ ౧౫॥ యుగ్మకమ్

సచివైస్తన్తనిపుణైర్మనఃసన్తులనాన్వితైః ।

మన్తయన్మోచనోపాయం పశ్యత్యవనిపాలకః ॥ ౧౬॥

న కిచ్చదపి జానామీత్యేవంభావనయా నృపః ।
 ఆసనస్థోఽభవద్ యస్య పురతో నీయతే కవిః ॥ ౧౭ ॥
 విశ్వాసశీతళజ్యోత్స్నాం హృదయే సమ్ప్రసారయన్ ।
 కుశలం పృచ్ఛతి కవిం రాజా స్మైరముఖామ్బుజః ॥ ౧౮ ॥
 శ్రోతుం వార్తామతిక్రూరాం స్వీకర్తుం దణ్డనం తథా ।
 పీడనం చానుభోక్తుం నిస్సజ్జభావేన చేతసా ॥ ౧౯ ॥
 సన్నద్ధః కావ్యకారోఽత్ర నిషణ్ణో రాజసన్నిధౌ ।
 సన్నే యస్య ముఖే నాసీత్ కిన్తు మన్దస్మితోదయః ॥ ౨౦ ॥
 అకాలసమ్భవత్కాలమేషువర్షో యథా తథా ।
 అభినందనవాగ్ధారాం వర్షత్యస్మిన్ కవౌ నృపః ॥ ౨౧ ॥
 ఛత్రస్యాధశ్చామరస్య వాతో మే వాతి పార్శ్వతః ।
 తథాపి మిత్ర తే స్నేహచైత్యమేవాభికామయే ॥ ౨౨ ॥
 కవేః స్వచ్ఛన్దవాసోఽత్రైవేతి మే పుళకప్రదమ్ ।
 తుష్ట్యా తృప్త్యా కిన్తు సర్గాస్వాస్థ్యేనేహ సమావస ॥ ౨౩ ॥
 పునరాహ నృపః శ్రీమన్నగాయత పురా భవాన్ ।
 అహైతుకీం ప్రాణవతామవ్యక్తమధురాం వ్యథామ్ ॥ ౨౪ ॥
 ఆత్మానుభూతం సత్యం తత్ కిం తే తస్మాద్ విముక్తయే ।
 ప్రయతేఽహం కిం కరోమి తదర్థం సదయం వద ॥ ౨౫ ॥
 విమూకం పునరప్యత్రోపవిష్టం కవికుఙ్కరమ్ ।
 నిమిమితే నిర్నిమేషం రాజాథోవాచ సుస్మితమ్ ॥ ౨౬ ॥
 భవతోఽయం పురీవాసో భవతూల్లాసవాన్ సదా ।
 రమ్యవస్తాని నాన్విష్యస్యేతైస్త్యన్విష్యనే పరమ్ ॥ ౨౭ ॥
 ఉపహారాన్తరం వీరశ్శృంఖలాధికమోహనమ్ ।
 సమర్పయే కరే చాస్మిన్నచిరేణ మహాకవే ॥ ౨౮ ॥
 ఏతేషాం శ్రూయమాణానామజ్ఞాత్వార్థమసౌ కవిః ।
 కిము వక్తవ్యమిత్యేతదపి నో వేత్తి కిచ్చన ॥ ౨౯ ॥
 సామగానసమం రాజభాషణం తన్నిశమ్య సః ।

ఆదరేణ సమామస్త్య జగామ వసతిం కవిః ॥ 30॥

ఉపహారాంతరం వీరశృంఖలాధికమూల్యకమ్ ।

కిం స్యాత్ పరీణామగుప్తకథేవ ప్రతిభాతి తత్ ॥ 3౧॥

తదుత్తరం ప్రతీఞ్వాస్మిన్ కవౌ తత్ర నిషీదతి ।

విలీయతేఽన్ధకారే తత్కఞ్వాగతదినప్రభా ॥ 3౨॥

కవాటస్యార్థపిహితస్యోద్భాటనరవస్తదా ।

శ్రూయతే పాదనిఃస్వానం కఙ్కణక్యణితం తథా ॥ 33॥

నాపుచ్చత్ కేయమిత్యేష మణీనూపురశిఞ్జితమ్ ।

స్ఫుటం వదతి నైవేయం స్వకీయపరిచారికా ॥ 3౪॥

అథేయమస్తి వా కన్యా రమ్యా సా ప్రియమానసా ।

నైవేయం సేత్యాహ సర్వవ్యాపీదం మదసౌరభమ్ ॥ 3౫॥

కస్యా వస్త్రాఞ్చులస్యాయం శబ్దో విలుశితస్య వా ।

కస్యా వా తరళోల్లోలవలయోదితశిఞ్జితమ్ ॥ 3౬॥

కస్యా వా వికిరన్త్యత్ర నిఃశ్వాసార్ద్రదలాన్యహో ।

పస్పర్శ కా కవేరస్య మనఃనూనరజఃస్వపి ॥ 3౭॥

కవిః క్రమేణ తాం నీచాముద్ధీపయతి వర్తికామ్ ।

పురతో దృశ్యమానేయం కా పునర్మేనకా కిము ॥ 3౮॥

అగ్నిపఞ్చకమధ్యస్థామద్రికన్యాం తపస్వినీమ్ ।

అచఞ్చలాగ్నోత్తరవదస్మాన్ యోఽదర్శయత్ పురా ॥ 3౯॥

కల్పద్రుపతితోత్ఫుల్లపుష్పాయాప్సరసే పురా ।

వాఙ్మయేన పునర్జన్మ దదౌ యోఽతీవ సున్దరమ్ ॥ ౪౦॥

అన్యస్యామప్సరఃపుత్ర్యాం పృథివ్యాః పరిశుద్ధతామ్

లావణ్యం చ సమన్వీయ ప్రాదర్శయదీహైవ యః ॥ ౪౧॥

స కవిశ్చిన్తయామాస సాఙ్గాదేవాప్సరాస్త్వియమ్ ।

కస్యాఙ్మయేయమాగచ్ఛదత్ర కిం వాస్య కారణమ్ ॥ ౪౨॥ కలాపకమ్

నైవాత్ర విక్రమో నైవ విశ్వామిత్రోఽపి తాపసః ।

వర్తతేఽత్ర వరాకోఽయం కవిరేవ హి కేవలమ్ ॥ ౪3॥

వశ్యేన సుస్మితేనేహ తిష్ఠతీయం మనోహరీ ।

నిస్త్రపం స్వయమేవాస్మై సమర్పయితుముద్యతా ॥ ౪౪ ॥

రాజోపహరోఽమూల్యోఽయమిదానీమేవ చాభవత్ ।

స్పష్టా కథాపరీణామగుప్తిరాసూత్రితా తదా ॥ ౪౫ ॥

రాజధాన్యాం విశిష్టానామతిథీనాం మహీభృతామ్ ।

సత్కారాయ సునైవేద్యం విక్రమార్కనృపాహృతమ్ ॥ ౪౬ ॥

ప్రాంశులభ్యం ఫలమియం తిష్ఠతీహ కరాఞ్చలే ।

కవిం ప్రణమ్య సా ప్రాహ- దాసీయం తవ గృహ్యతామ్ ॥ ౪౭ ॥ యుగ్మకమ్

సుహృద్రాజవరైస్తుల్యం కవిమేనం చ నిర్ధనమ్ ।

సాఙ్గాత్ స విక్రమాదిత్యః సత్కరోతీహ సాదరమ్ ॥ ౪౮ ॥

అతఃపరం చారితార్థ్యప్రదమన్యత్ కిమస్తి హా ।

అభినందనసమ్మానమప్యన్యత్ కిము విద్యతే ॥ ౪౯ ॥

ఇత్థం సన్తోషధవశజ్యోత్వాన్న నోదేతి తన్ముఖే ।

తత్ర ప్రత్యుత రోషోఽభిమానజః సముదేతి కిమ్ ॥ ౫౦ ॥

అన్తఃకోభం తు సంయమ్య కవిరాస్తే విమూకవత్ ।

చిన్తాభివీచిః శమయన్నాత్మశక్తిం చ వర్ధయన్ ॥ ౫౧ ॥

సుతార్యక్షౌమవాసోఽస్యాః ప్రస్తం భవతి చ స్వయమ్ ।

స్పన్దతే తదురఃకఞ్చుకావృతం కోరకద్వయమ్ ॥ ౫౨ ॥

ద్రవితుం స్వయమేవాత్ర సవితుః కిరణోష్మణి ।

హిమశీకరనిర్ముక్తవికసత్సుమసన్నిభమ్ ॥ ౫౩ ॥

స్వవిగ్రహం సునిర్మాల్యం విధాతుం స్వయమేవ సా ।

నిజసౌవర్ణభూషాస్తా వినిర్మోక్తుం సముద్యతా ॥ ౫౪ ॥ యుగ్మకమ్

అథ మేతి ప్రశాన్తం తన్నిషేధతి కవిస్తదా ।

సమేత్యాలసమస్యోపస్థితిమాప విలాసినీ ॥ ౫౫ ॥

తటభిత్తటినీవీచీసమాఙ్గాతవిలోభినీ ।

సాహ రాజనియుక్తాహం భవత్ప్రియహితైషిణీ ॥ ౫౬ ॥

పానపాత్రం పూరయేఽహం కేన ద్రాక్షారసేన వా ।

దేవప్రియేణ కిం బ్రూహి సాఙ్గాత్ సోమరసేన వా ॥ ౫౭ ॥

కేన రాగేణాలపామి మదశక్తిప్రదేన వా ।

కేన నృత్యేన మాయూరపిఞ్చికాం వితనోమ్యహమ్ || ౫౮ ||
 అలౌకికం మాదకం కిమైన్ద్రియస్వర్గోపురమ్ |
 ప్రోద్ధాటయామ్యహం హర్షాద్ భవదర్థం ప్రభో వద || ౫౯ ||
 సారజ్ఞీమధురే తస్మిన్ స్వరరాగసుధార్ఘురే |
 క్షీరే సితేవ మృదులం మనో లీయేత కస్య వా || ౬౦ ||
 ధ్యానలీనం మహాకాళముపాస్తే యత్ సదైవ తత్ |
 ఆనందలయమగ్నం న త్వలీయత మనః కవేః || ౬౧ ||
 దృఢదీప్తిన నేత్రేణ నిర్వర్ణ్యాహ కవిః స తామ్ |
 సర్వసమ్మోహనం రూపమేతత్ ప్రత్యఙ్గసుందరమ్ || ౬౨ ||
 ఉన్మాదకం విశాలేఽస్మిన్ ప్రపఞ్చహృదయాంతరే |
 వశ్యవాఙ్మయరూపేణాలిఖితం చాసకృన్మయా || ౬౩ ||
 ప్రమాదోఽభూత్ తవాయం - న తేషాం యేఽస్మిన్ నిశాముఖే |
 ప్రైషయన్ పురతో మే త్వాం సత్యం మే జానతే న తే || ౬౪ ||
 రుదన్ని యది మే దీనం ప్రత్యేకం పరమాణవః |
 పరిత్యజేయుర్మాం తేఽపి స్నేహార్థాయాత్మనః కృతే || ౬౫ ||
 సువర్ణనిర్మితో రత్నఖచితశ్చ కృపాణకః |
 మారకః కిం పాతితశ్చేత్ సుదృఢేఽపి హృదంతరే || ౬౬ ||
 అధికారోగ్రహస్తేన క్షిప్రం మాం ప్రతి సమ్ప్రతి |
 విద్యుల్లతోఽజ్జ్వలం శస్త్రం త్వమితి ప్రతిభాతి మే || ౬౭ ||
 ఏతస్మాదుద్భవిష్యద్దీ క్షతిర్మే ఖలు దుర్గతిః |
 జీవతో మృతిరేవాత్మహతిరేవేతి మన్మతమ్ || ౬౮ ||
 క్షత్రవీర్యాణ్యనేకాని నిర్జితాని యయా పురా |
 నగ్నస్సౌందర్యశక్తిః సా నిఃసహాయా నిరాకృతా || ౬౯ ||
 తతో దుఃసహదుఃఖేన ప్రతిగన్తుం సముద్యతా |
 తిష్ఠేతి కవినోక్తా సా తస్మా శ్రుత్వేవ తద్వచః || ౭౦ ||
 కవిరాహార్ద్రమేనాం- న త్వయ్యనాదృతిరస్తి మే |
 త్వామిహ ప్రైషయన్ యే తే వాచ్యా వినయపూర్వకమ్ || ౭౧ ||

త్వయి సమ్ప్రీతిమాంశ్చాహం సుతృప్తో లీన ఏవ చ |
దౌత్యం తే నఫలం సమ్యక్ త్వయా నిర్వ్యాధమిత్యపి || ౭౨||

నివృత్య సా నిమేషార్థం నిర్వర్ణ్య చ కవేర్ముఖమ్ |
శాస్తేన సుదృఢేనాపి స్వరేణైవమభాషత || ౭౩||

అసత్యకథనాయేమాం మా నిర్దిశ మహాప్రభో |
కులకర్మణ్యసత్యత్వం నాద్యావధి కృతం మయా || ౭౪||

రాజ్ఞో దాసీయమాజ్ఞానుసారిణీ నాభిసారిణీ |
ఇతి సత్యోదితా వాచో హృదయాన్నిర్గతా ఇవ || ౭౫||

అథారుదత్ సంవృతాస్యా కవిశ్చాభూత్ సవిస్మయః |
నవబోధోదయేనేవ తీక్ష్ణసత్యోపదర్శనాత్ || ౭౬||

క్షమస్వ భద్రే సదయం యద్యహం త్వామఖేదయమ్ |
అథాశక్త్యా న కిఞ్చిత్తామవదత్ కవికోవిదః || ౭౭||

తస్యాం గతాయాం తద్దాస్యదైన్యనిన్దనకర్మణి |
పశ్చాత్తాపేన దగ్ధోఽభూత్ కవిః కారుణ్యవానసౌ || ౭౮||

నాసత్యవాదినీ సైషా తేన యత్ సుతిరస్కృతా |
తదప్యవనివేన్ద్రః శ్వో జ్ఞాస్యత్యేవ న సంశయః || ౭౯||

తస్మాదావిష్కరిష్యన్తి తే రాజపురుషాదయః |
కథావిశేషాన్ వివిధాన్ సామదానవృథాత్వతః || ౮౦||

రోషోదయో భవేచ్ఛక్రవర్తినశ్చ భవత్వయమ్ |
సర్వం కిలాత్ర హా ఛత్రచామరాజ్ఞానియన్త్రితమ్ || ౮౧||

నిద్రాం గచ్ఛేత్ పల్లవోఽత్ర నిశాపి బహుశో గతా |
ప్రాప్యస్థానం నాస్త్యనైవ శ్రోతవ్యః కశ్చనాపి వా || ౮౨||

కణ్వద్వారం విధాయాస్తరాళవీథ్యా సుదూరతః |
విసా లక్ష్యస్థలం మన్దమన్దం గచ్ఛత్యసౌ కవిః || ౮౩||

నృత్యద్వాతోఽపి నిద్రాపి వృక్షశాఖాసు కిం శనైః |
గాయకః కృకరాటః కిం క్షీణో మౌనం భజత్యసౌ || ౮౪||

జగమాన్విష్య పిహితం గవాక్షం కాముకః కవిః |
కుత్ర వా కామినీ సా స్యాత్ ప్రతిజ్ఞానిర్భరాశయా || ౮౫||

అర్ధబోధ ఇవాత్రత్యరాజవీధ్యా స గచ్ఛతి ।
 అజ్ఞాతలక్ష్యం భూయోఽపి గచ్ఛత్యేవ కవిః స్వయమ్ ॥ ౮౬॥
 భవన్తి నిద్రాహీనాని జ్వలద్దీపయుతాని చ ।
 గణికానాం గృహాణ్యత్ర పార్శ్వయోరుభయోరపి ॥ ౮౭॥
 వీణా చ తన్వీకణశ్చ సమ్భాయైకం సుగీతకమ్ ।
 గాతుం స్పర్ధాం కరోతీవ కుత్రచిద్ భవనాతరే ॥ ౮౮॥
 అన్యత్ర కాముకోన్మాదో హసత్యుచ్యైశ్చ గర్జతి ।
 కస్యాశ్చిన్నుత్తసుందర్యా నూపురాశిజ్ఞాతైః సహ ॥ ౮౯॥
 పురో మకరరథ్యా సా బోధహీనేవ వర్తతే ।
 కామాగ్నిదగ్ధబలిపుష్పాణాం గన్ధేన సస్తతమ్ ॥ ౯౦॥
 నేతి నేతీతి మనసా మస్త్యతే వీధికా తు యా ।
 మృగ్యతే కవినా సాన్యా- దూరే కిమనలప్రభా ॥ ౯౧॥
 చితా ప్రశాన్తజ్వాలాసౌ ఖ్యాతా పితృవనాఖ్యయా ।
 యత్రాన్తే ప్రాప్యతే సర్వైరర్ధరాత్రే మయాప్యహో ॥ ౯౨॥
 సక్తోఽసక్తో నృపో దాసశ్చైకతల్పం భజన్నిహా ।
 శాన్తిం గచ్ఛేత్ సామ్యదృష్టిసారసౌందర్యసదృని ॥ ౯౩॥
 అత్రైవ సర్వదుఃఖాని విస్మృత్యానన్యచిన్తయా ।
 తిష్ఠత్యున్మీలితేనాన్తర్లోచనేన మహాకవిః ॥ ౯౪॥
 కాళమేఘజటాజుటాదర్ధచన్ద్రస్త్యధస్తలమ్ ।
 నిరీక్షతే తదా భూతిం జ్యోత్స్నాభస్మ విలిమ్పతి ॥ ౯౫॥
 పావకనేత్రం మీలయ సదయం
 హే హర వర్షయ చన్ద్రమరీచిః ।
 చితాసమిపే తస్థౌ కవిరు-
 న్నమ్య కరో చ ప్రర్థయతీవ
 మహేశపావకనేత్రనిమీలన-
 తుల్యం చిత్యామనలా విగతాః ।
 తరవః పితృవనసీమని జాతా-

శ్చాయా జ్యోత్స్నా తదస్తరాళే ।
 శకలీభూయాకాశస్యాన్వే
 బోధాబోధతలాని మిశిత్యా ।
 భక్త్యాన్యోన్యం లిఖితమపూర్వల-
 యస్యాశేఖ్యమివాన్తి మనోజ్ఞమ్ ॥ ౯౬ ॥

కస్మిన్ పటహే చోచ్చైః శ్రుత్యా
 కాలం కో వా పరిమాత్యత్ర
 ఆదివిశిష్టతాశమనుక్షణ-
 మాహా చటులద్రుతగతిరాన్వే ।
 పవనాలుశితజటా ఇవ వటతరు-
 శాఖాస్తత్ర విలుశితాః సన్తి ।
 కృష్ణభుజుఙ్గఘణోన్నయనేన స-
 మం తదనాతపనటనం లసతి ।
 శివతేజోమయరూపం వికసిత-
 మథ హా గగనాపూర్ణం దృష్ట్వా ।
 కవిరిహ గాయతి- మమ హృదయేన తు
 రసితోగ్రం కురు నటనం భగవన్ ॥ ౯౭ ॥

నృతం కురు నటనాయక భవదా-
 నన్దశ్రీనటనద్రుతతాళః
 కాననవృక్షలతాస్వథ నీచ-
 స్థితతృణకోటిషు సర్వాస్వపి చ ।
 ఆర్ద్రమనస్స్వనుశాసననిర్దే-
 శాఙ్గానామవిధేయా యే వా
 తేషాం హృదయేష్వపి చ సిరాసు చ
 నిత్యస్పృహం కురు తవ చరణ-
 ధ్వనిరిహ మృత్యుఙ్గాయమన్తధ్వనిః ॥ ౯౮ ॥

అర్థోక్తౌ విరరామేదం గానమేష కవిస్త్విహ ।
 భూమావుత్తానతః క్షీణశరీరో నిపపాత హా ॥ ౯౯ ॥

ఆమస్త్రణముజ్జయిన్యై
విభాతమాయాతి కవేశ్చ సమ్యగ్
బాలాతపశ్చుమ్బుతి భాలదేశమ్ ।
నిద్రోత్థితోఽయం త్వచిరాద్ విజానా-
త్యాత్మానమేతత్ప్రకాననస్థమ్ ॥ ౧॥

సుపుష్పితోఽసౌ తరుణార్కవృక్షః
సదాగతిస్తప్తమరుద్విశేషః ।
భస్మాకులేయం భయదా చితా చ
కావ్యాధ్వగం ప్రశ్నమిమం త్వప్రచృత్ ॥ ౨॥

అకాల ఏవాత్ర కిమాగతస్తస్వం -
స్వయం తదావర్తనలోలుపోఽభూత్ ।
విభ్రామకస్వప్న ఇవేహ కస్మాత్
పూర్వేద్వ్యురాగచ్ఛమహో నిశాయామ్ ॥ ౩॥

ఉపైతి కశ్చిత్ సుగభీరఘణ్ణా -
నాదోఽత్ర శిప్రాసరిదమ్బుపాయీ ।
శ్మశానసంశ్శేష్యనిలోపనీతో
ఘుష్యన్మహాకాళసమర్చవేశామ్ ॥ ౪॥

చితాన్తరాళాదివ మన్దమన్దం
సముత్థితో యాతి కవిస్త్యతాన్తః ।
అథేహ శిప్రాపరిమజ్జనేన
తైత్యం భజేతాం తనుమానసే తే ॥ ౫॥

అబోధతో మే హృదయే చిత్రైకా
కృతాద్య నిర్వాపయ తాం తు శిప్రే ।
భవత్కరస్పర్శవశాద్ దయార్థ్య -
చ్ఛాన్తిం భజేత్ తాపశతాని భద్రే ॥ ౬॥

నిమజ్జయామాస కవిశ్చ శిప్రా -
స్నేహోర్ధ్వశీతామ్బుషు వైకవారమ్ ।
సర్వంసహే యం నియతేర్నియోగం
భయం వినేత్యాప సుధీరతాం చ ॥ ౭॥

స్మృతావివానాతపకాన్తిపూరే
 శనైః శనైర్గచ్ఛతి కావ్యకారే ।
 అన్విష్య గన్తాస్మి భవంతమేవం
 వదన్ పురస్తిష్ఠతి పల్లవశ్చ ॥ ౮॥

శబ్దోపలబ్ధిర్న భవేద్ వికారై -
 ర్భృదన్తరాశే పరిపూరితాభే ।
 పరస్పరం యౌ మనసైవ విత్త -
 స్తయోస్తు మౌనం బహులార్థపూర్ణమ్ ॥ ౯॥

స పల్లవస్తేన కవీశ్వరేణ
 సాకం స్వసంజ్ఞేతగృహం జగామ ।
 ఉపేత్య సైషా పరిచారికాపి
 ఖాద్యాన్నపేయం రుచిరం నినాయ ॥ ౧౦॥

సమశ్యతాం ప్రాతరిహాశనం ద్రా -
 గిహైవ విశ్రామ్యతు చిత్సుఖేన ।
 బాలం యథైవం ప్రియవాచముక్త్యా
 తతో జగామాశు స పల్లవోఽపి ॥ ౧౧॥

ప్రకమ్పనః కశ్చిదివ ప్రశాన్తః
 కశ్చిద్ ఘనాసార ఇవాన్త్యమాప్తః ।
 సర్వం బహిః శాన్తమివ ప్రతీతం
 భవేదిదం వా ప్రతిభాసమాత్రమ్ ॥ ౧౨॥

స్ఫుటత్స్మృతేర్గన్ధశతాని భూయో -
 ప్యాశ్శేష్టుకామం మన ఏవ శత్రుః ।
 సర్వర్తుసౌన్దర్యవిలేఖనార్థం
 వటద్రుమూలే మయి సన్నివిష్టే ॥ ౧౩॥

మార్గేణ తేనైవ కిమర్థమాయాత్
 సా మే మనః సోత్కమభూత్ కిమర్థమ్ ।
 శ్రోతుం చ కావ్యం మమ సన్నికర్షే
 తస్మా కిమర్థం ను నిరక్షరా సా ॥ ౧౪॥ యుగ్మకమ్
 కమప్యదారప్రణయార్ద్రబన్ధం

వినార్థబోధం ధృతవాన్ కుతోఽహమ్ ।

ద్రక్ష్యామి నైవేతి సునిశ్చితం తద్ -

వక్త్రం కిమర్థం పునరప్యపశ్యమ్ ॥ ౧౫ ॥

సువర్ణనీడే స్వయమేవ కస్మాత్

ప్రవేశయామాస విచారశూన్యః ।

నీడాస్తరస్థస్య ఖగస్య దైన్య -

జ్ఞానం వినా లబ్ధమనేన కిం స్యాత్ ॥ ౧౬ ॥

భిత్వార్గళం ప్రోడ్డయనేఽపి శిష్టా -

న్యథార్గళాన్యత్ర బహూని సన్తి ।

సర్వోఽపి దాసః క్రియతే విలోభై -

స్త్రీకామ్యకాన్తైర్మధుభిః ఫలైశ్చ ॥ ౧౭ ॥

దాసేతరోఽస్మిన్ భువనే సమేఽపి

రాజాధిరాజోఽస్తి స ఏక ఏవ ।

ప్రత్యక్షతో జ్ఞానమిదం చ సర్వ -

మన్తేఽఖిలం యత్ ఖలు దివ్యదుఃఖమ్ ॥ ౧౮ ॥

కావ్యాని సర్వాణి చ జీవరక్త -

జన్యాని భూరత్స్వచి భావితాని ।

సశ్చోత్య నైజే తు పురాణభాణే

కవీశ్వరో నిక్షిపతి క్రమేణ ॥ ౧౯ ॥

సమృద్ధపుష్పైశ్చ పలాశవృక్షై -

రుపేతపార్శ్వద్వయయా సరణ్యా ।

సుకేతకీసూనమనోహరేణ

నీవారకేదారహృదస్తరేణ ॥ ౨౦ ॥

మధుద్రవార్ద్రం సహకారపుష్ప -

గన్ధం స పీత్వా లఖితం యథేష్టమ్ ।

ముదా చరన్మారుతసన్నిభోఽయం

కవిశ్చ భూయోఽపి చరిష్ణరాసీత్ ॥ ౨౧ ॥

నామస్త్య రాజానమితోఽగమిష్యద్

భీరుప్రవృత్తిశ్చ తదాభవిష్యత్ ।

అతోఽస్య సందర్శనసమ్మతార్థం
స పల్లవః ప్రేషయితవ్య ఏవ || ౨౨||

గచ్ఛామి భూయోఽప్యనివార్యధార్యం
దుఃఖం వహన్నేవ విధేర్నియోగాత్ |
తదా మదీయే హృదయేఽభవిష్యత్
సదాప్యనిర్వాపితమగ్నికుణ్డమ్ || ౨౩||

దిదృక్షితా సా సకృదప్యహో న
జన్మాన్తరేష్వప్యసకృత్ సహర్షమ్ |
నిశామ్య చామన్తయితుం ప్రియాం తాం
శశాక నేతి వ్యథితం మనో మే || ౨౪||

శనైః కవాటో వివృతశ్చ చేతో-
గతం యథా పల్లవ ఆగతోఽభూత్ |
ఆగచ్ఛ- కిఞ్చిద్ గురు వక్తుమస్తీ -
త్యేతన్ముఖం మౌనగిరైవ వక్తి || ౨౫||

విచార్య కార్యం వివిధం సుదీర్ఘం
మన్త్రిప్రవేక్షైః సహ భూమిపాలః |
అన్తర్గ్రహం సమ్ప్రతి సన్నివిష్టః
ప్రతీక్షతే తత్ర కవిం భవన్తమ్ || ౨౬||

సమాగమో యశ్చిరకాఙ్క్షితః స
ఫలీకృతశ్చాపి జవేన కిన్తు |
గచ్ఛాగ్రతః సూక్ష్మతయేతి చేతః
పునఃపునర్మన్తయతీవ గూఢమ్ || ౨౭||

వణ్యామి నాసత్యమితి స్మరామి
భూయో దృఢం తద్ గణికోక్తవాక్యమ్ |
స్నేహోపహారం వినయేన దత్తం
తిరస్కృతం జ్ఞాపితవాన్ సృపః స్యాత్ || ౨౮||

పరీక్షితో మే సుదృఢానురాగ -
స్తేనాత ఏవాసమమర్షపాత్రమ్ |
కారుణ్యశూన్యో భవితా చ దణ్డ -

స్తస్య శ్వ ఇత్యేవ బలాద్ విశజ్ఞే ॥ ౨౯ ॥

ప్రజాధిపోఽన్విష్యతి చేత్ కపీన్ద్రః
సత్యం వదామీతి దృఢీచకార ।
ఆముష్మికాదైహికతోఽపి తస్యాం
ప్రేమాస్తి మే మాశవకన్యకాయామ్ ॥ ౩౦ ॥

అత్యన్తసజ్జరనిమేషకేషు
నిశ్శబ్దమన్తర్మథితేషు తేషు ।
సప్తశ్రయం సోఽప్యవధానపుర్వ -
మన్తర్గృహం ప్రాప కవిర్నృపస్య ॥ ౩౧ ॥

ప్రసార్య బాహుద్వయమాహ భూపః
సుస్వాగతం సౌహృదభావరమ్యమ్ ।
అథాదరేణోపనివేశయన్స్తం
భజ్ఞ్యా బభాషే కుశలార్ద్రవాచః ॥ ౩౨ ॥

కవేర్మనోఽనస్తతరజ్వారా -
న్నిధిశ్చ శశ్వత్ సమమస్తశస్తమ్ ।
ఇతి ప్రజానన్నపి లోకరీత్యా
పుచ్చామి - సౌఖ్యం ను మహాకవే కిమ్ ॥ ౩౩ ॥

ఉపక్రమే వాగీయమత్యుదారా
ప్రస్తావనా కస్య తు నాటకస్య ।
న్యూనాతిరిక్తేతరముత్తరం త -
స్యోక్తౌ కవిః స్వాసనసన్నివిష్టః ॥ ౩౪ ॥

యద్యప్యశాన్తం హృదయం తథాపి
తస్యాననం భాత్యమలప్రశాన్తమ్ ।
సమాప్య నైజాలసభాషణం స
రాజా పునః సమ్యగభాషతైవమ్ ॥ ౩౫ ॥

ఇహోతిథీభూయ భవాన్ సమాయాత్
తతోఽధికో నాభవదేవ కాలః ।
తథాప్యభూదాత్మపురీ తవేయ -
మాత్మీయమేషాప్యకరోత్ కవిం త్వామ్ ॥ ౩౬ ॥

అనేన సన్తుష్టమభూన్మనో మే
 ప్రాయోగికం సత్యమిదం చ జానే |
 స్వతస్త్రశీలం హృదయం కవేస్తత్ -
 సామ్రాజ్యమానన్యమపారతా చ || 3౭||

ఏకాన్తతా సా క్వ కవీషితా క్వ
 కోలాహలోఽయం హ్యనుభూయమానః |
 వైవేహ కాన్తిః ప్రకృతిప్రియాత్మ -
 పుత్రాభికామ్యా కృతకేతరా సా || ౩౮||

వైవాన్పుషిః కావ్యకృదిత్యతస్త -
 స్యావశ్యకం తాపసవాటమేకమ్ |
 అతస్త్యజేమాం నగరీం వ్రజాబ్ధ -
 వాసాయ తం రామగిరిం పవిత్రమ్ || ౩౯||

ఇతః ప్రయాణాయ మనోభిలాషః
 ప్రయాతుమేవాత్ర నృపేణ చోక్తమ్ |
 కుత్రేతి దేశోక్తిరియం తు తస్య
 విస్మాపకం సత్యమహో బభూవ || ౪౦||

శాన్తిప్రదో రామగిరిస్తథాపి
 కస్తత్ర యానం పరినిశ్చినోతి |
 నృపో నిజేచ్ఛా కిము తస్య కాలః
 కేనాబ్ధ ఇత్యేవ విధిర్విధేయా || ౪౧||

భిషగ్విధిస్త్విక్తరసేయమత్ర
 రోగీప్పితం దుగ్ధమతోఽన్యదేవ |
 నిష్కాసనాజ్ఞా మధురోక్తిగూఢా
 రాజ్ఞా ప్రదత్తేతి తు నగ్నసత్యమ్ || ౪౨||

పురీ క్షిలైషోజ్జయినీ మమైవ
 గతాగతం మేఽత్ర తు నిశ్చినోతి |
 రాజైవ నాహం పరిసంవృణోతి
 సత్యం త్వదం హా మధువాఙ్మయేన || ౪౩||

రాత్రౌ చ కాఞ్చ్ఛద్ గణికాం దదౌ యో

హ్యః స్నేహసమ్మానతయా స ఏవ ।
తపోవనం హా కవయే చ మహ్య-
మస్తే దదాతి స్మ దయాసమేతమ్ ॥ ౪౪ ॥

ఏవం విచారస్ఫుటదగ్నినాళ -
జ్వలత్సులిజ్ఞాని నిగృహ్య చిత్తే ।
అక్షోభ్య ఏవాస్తి కవిర్నిషణ్ణ -
స్తల్లోచనే కిం జ్వలితోఽగ్నినాళః ॥ ౪౫ ॥

ప్రజాధిపో వక్త - మనోభిరామా
పరిస్థితీ రామగిరేరతీవ ।
దూరే చ మేఘైరభివర్షితాని
శ్శృణ్వాణి నీలాచలసానవశ్చ ॥ ౪౬ ॥

ఆస్తుద్రుకుజ్ఞాని విహంగమానాం
గానం చ సూనోజ్వలపల్వలాని ।
సుగంధవాతార్ద్రతటాశ్చ తాళ -
లయాశ్చ తాసాం తరువల్లరీణామ్ ॥ ౪౭ ॥ యుగ్మకమ్
అతుల్యవ్యాభవరాజశిల్పి -
వర్యస్య తత్ సర్గతపోవనం స్యాత్ ।
సృష్టిర్భవేత్ తత్ప్రతిభానిటాల -
నేత్రోద్భవా నిష్పుతిమా కదాచిత్ ॥ ౪౮ ॥

నృపః పునశ్చాహ - వరిష్ఠసృష్ట్యా
తయా భవాన్ ప్రాప్స్యతి వత్సరాస్తే ।
భూయస్త్విమాముజ్జయినీం దినం తత్
సుశోభనం హా ప్రతిపాలయామః ॥ ౪౯ ॥

దయావిశూన్యం నయతస్త్రహృద్యం
శ్రుత్వా వచో హ్యేవమతీవ శాన్తః ।
ప్రతిబ్రవీతి స్మ కవిః - కృతజ్ఞో -
స్మృద్దారబుద్ధ్యై భవతే నితాన్తమ్ ॥ ౫౦ ॥

అద్యావధీహాతిదయామయస్త్య -
మాసీచ్ఛ నిఃస్వే మయి కావ్యకారే ।
తత్ తేఽధమర్ణోఽహమశక్త ఏవ

ప్రతిబ్రవీతుం చ కృతజ్ఞభావమ్ ॥ ౫౧॥

ఏవం కవిశ్చాత్మవికారవీచి-
ప్రవాహమావృత్య వచో బభాషే ।
అన్యేద్యురేవోషసి గన్తుమధ్యైః -
వామస్త్రయామాస మహీపతిం సః ॥ ౫౨॥

ఉదారమేవాహ నృపశ్చ - కర్ణి -
రథేన చాయాన్తి తదుద్యహస్తః ।
అన్యే చ భృత్యా విజనో యతో హి
పథాశ్చ నైకం దినరాత్రమస్తి ॥ ౫౩॥

కవిశ్చ బద్ధాఙ్గులిరాహ - మాస్తు
పద్భ్యాం చరన్నేవ సుశీలితోఽస్మి ।
ఆమస్త్య భూయోఽపి న కిఞ్చిదుక్త్యా
తతస్త్రోఽభూదథ కావ్యకారః ॥ ౫౪॥

గతోఽవతిరో దివసస్త్రిసన్ధ్యా
దూరాత్ సమాయాత్యనురక్తవక్త్రా ।
అంసే వహంస్తారకమేకమేకో
ధారాధరో గచ్ఛతి పఙ్గుతుల్యః ॥ ౫౫॥

ఉదేతి మన్దం వళభౌ కపోత -
యుగ్మస్య కణ్ఠాన్మధురో నినాదః ।
ఉద్యానశాఖీవిటవేషు నీడం
ప్రత్యాగతానాం పతతాం సుగీతమ్ ॥ ౫౬॥

స్వేన ప్రణీతం మునికన్యకాయా
గీతం వహత్యత్ర యతఃకుతశిత్ ।
అనేన సార్థం హృదయం కీలైకం
విపఞ్చికిభూయ రుదత్యధార్ద్రమ్ ॥ ౫౭॥

వృథాప్రతీతిస్తు భవేత్ సదైకం
ప్రరోదనం శ్రూయత ఏవ చిత్తే ।
అనుప్రయాత్యేతదహర్నిశం తం
మార్గేషు సర్వత్ర చ కావ్యపాఠమ్ ॥ ౫౮॥

నిశేయమేకాపి తతఃపరం తు
 పరైవ మే హ్యుజ్జయినీ పురీయమ్ ।
 యైషా దదౌ మే మహితోపహారాన్
 ప్రశస్తిముద్రాశ్చ మృషాపవాదాన్ ॥ ౫౯ ॥

ప్రతిప్రయచ్ఛామ్యఖిలాని తుభ్యం
 మా యచ్ఛ మే తం హ్యాయ రాజధాని ।
 సమర్పితం వక్షసి తే మయా యం
 స్వీయం యశోమాక్తికరమ్యహారమ్ ॥ ౬౦ ॥

స పల్లవస్తిష్ఠతి సన్నికర్షే
 వక్తవ్యతామూఢ ఇవాతిమూకః ।
 జ్ఞాతం కథిచ్ఛేత్ కిల రాజధాన్యాం
 సర్వత్ర యద్ గూఢతయా నృపోక్తమ్ ॥ ౬౧ ॥

అన్యాశ్చ సన్త్యక్త కథాః కవిర్మా
 జానాతు యాశ్చేతి తు పల్లవేచ్ఛా ।
 కవిః స వేశ్యాకులసంఘమోత్కృ
 భవత్యతస్యం మధుపానసక్తః ॥ ౬౨ ॥

ఇత్యాదినానావిధదుష్పవాదాః
 హ్యన్తఃపురేషు ప్రసరన్తి గూఢమ్ ।
 కవిర్న జానాత్విదమిత్యభీషన్
 స పల్లవైఃపృత్ర విషణ్ణమాన్తే ॥ ౬౩ ॥ యుగృకమ్
 అన్తే భవావశ్చిరవిప్రయుక్తౌ -
 కవిః కథిచ్ఛేద్ విరరామ చోక్తౌ ।
 పునశ్చ మౌనం- సుహృదః కరో తౌ
 సంఘ్రహ్య వాచం కవిరేవమూచే ॥ ౬౪ ॥

ఇతో గమిష్యామ్యుషసశ్చ పూర్వ-
 మితి ప్రతిజ్ఞా మమ దుర్విలక్ష్యే ।
 సఖే న జానాస్యపి కుత్ర వా సా
 సువిస్తృతాయామిహ రాజధాన్యామ్ ॥ ౬౫ ॥

తథాపి తాం ద్రక్ష్యసి హా కదాచిత్
 తదా సఖే తత్కరయోరధైతత్ ।

దత్వా పునర్మద్యవనాత్ ప్రియా సా
వాచ్యా- మమ స్మారకమేతదేవ ॥ ౬౬ ॥

ఆదాయ నైజం హృదయం సురక్షం
పట్టాంశుకేనేవ సమావృతం తత్ ।
స్నేహోపహారం కవినా ప్రదత్తం
సమగ్రహీత్ పల్లవహస్తయుగ్మమ్ ॥ ౬౭ ॥

వివృత్య తత్ పశ్యతి పల్లవోఽయ -
మహో సువర్ణాఞ్చితశ్ఛ్ఛ్రేయమ్ ।
సైషా తు రాజ్ఞా కవయే ప్రదత్తా
మిశ్రీభవత్కాఞ్చననాగతుల్యా ॥ ౬౮ ॥

యస్యాస్తి సర్వస్వమపాహృతం తత్
కవేరతః కిం సముపేక్షణీయమ్ ।
ఆత్మైవ కుత్రాపి నిజార్థదేహం
త్యక్త్వా కవిర్యాతి తతోఽర్థజీవః ॥ ౬౯ ॥

స్వప్నో న కశ్చిద్దలితో న చాస్తి
యామ్యేవ యాన్త్యా నిశయా సమేతః ।
నావశ్యకస్తన్నుపదత్తదోశా-
భృత్యావలీబద్ధపరిచ్ఛదో మే ॥ ౭౦ ॥

అసే వహన్నక్షరభాణ్ణమేతత్
పద్యాం చరన్నేవ సుఖం ప్రయామి ।
ఆస్మిన్ పురీఘారవనే వసన్తి
ధృతస్మితా హింస్రమృగా మనుష్యాః ॥ ౭౧ ॥

తత్రాపి నిత్యవ్యతిరిక్తశోభః
కశ్చిన్మనస్వీ ప్రియపల్లవోఽస్తి ।
సగద్గదస్తం కవిరాహ- నైవ
శక్నోమి చామన్త్రయితం సఖే త్వామ్ ॥ ౭౨ ॥

గచ్ఛాతిసూక్ష్మం తవ లక్ష్యదేశ-
ప్రాప్తిం దృఢీకర్తుమిహైవ పశ్చాత్ ।
జ్ఞాతుం చ సర్వం సునిగూఢరీత్యా

విదగ్ధవారాక్షివయశ్చకాస్తి || ౭౩||

లబ్ధం మయా త్వత్పరిచర్యయాత్మ -
సౌఖ్యం ప్రభో సజ్జనసజ్గతేన |
భాగ్యం తదత్రాస్తమితం భవత్యే -
వాతఃపరం ... క్రందతి పల్లవోఽసౌ || ౭౪||

అంసే వహన్ భాణభరం చ మందం
యదా కవిరోపురతోఽవతీరః |
సాక్షీభవత్యస్య వినిశ్చసన్నే -
వాయం జ్వలద్భిత్తిశిలాప్రదీపః || ౭౫||

ఇతఃపరం త్వం ప్రతిగచ్ఛ - భూయః
కవిర్భభాషేఽనుగతం సఖాయమ్ |
అనుగ్రహశ్వాసభరాత్ స చక్రే
సాష్టాంగపాతం కవయే ప్రణామమ్ || ౭౬||

తత్త్రివ తిష్ఠన్నయమశ్రుపూర్ణ -
నేత్రేణ యాత్రాశుభమాశశంస |
చాయా కలా - బిన్దురితి క్రమేణ
చాన్తర్హితం తం కవిమేవ మార్గే || ౭౭||

నిర్వర్ణ్య నిర్వర్ణ్య తథైవ తస్థౌ
న్నేహోకులత్వం తదచిన్త్యహేతు |
నభశ్చరః కశ్చిదహో జ్వలిత్వా
త్వస్సజ్గతః కుత్రవిదన్ధకారే || ౭౮||

ద్వాదశః సర్గః

కశ్చిత్ కాన్తావిరహగురుణా

కశ్చిత్ ప్రాణే జ్వలతి కనకాగ్నిస్తతః సమ్యగుద్య -
జ్జ్వాలారూపం నయనయుగళం భాసురం భాసతే తత్ |
కాయః కస్మాత్ స ఇహ భజతే కార్యకాన్తిం వియోగాద్
వర్షాభోగ్యాజ్జనితదురితాత్ సర్గతాపాన్ను తీవ్రాత్ || ౧||
ఆలోక్య త్వామిహ సవిధగే మయ్యథాపూర్ణనేత్రే

వాత్సల్యార్ద్రం కథయతి భవాన్ స్నేహారమ్యం త్వమేహి ।
 సౌఖ్యం కిం వా - కుశలవచనం మే తదైవాధరోష్ఠే
 జీర్ణప్రాయం భవతి - సుఖదుఃఖాతివర్తీ భవాన్ కిమ్ ॥ ౨॥

దుఃఖం వా స్యాత్ సుఖమథ భవేచ్చైత్యమత్యుగ్రతాపః
 సృష్టిం కర్తుం యది భవతి హా పద్మపీఠోపరిస్థః ।
 సత్యస్యాస్యావరకకనకప్రాథపాత్రోజ్జ్వలాభా
 ప్రాతఃసన్ధ్యా తదను మధురా యాతి సా చ త్రిసన్ధ్యా ॥ ౩॥

ఏకస్యాశ్చేచ్ఛలనవిగతౌ సత్యమహ్నః ప్రభా స్యా -
 దన్యస్యాశ్చేత్తదిహ తమసాపూర్ణయామా త్రియామా ।
 బ్రూతే సత్యం హృదయమిహ చేత్ సావధానశ్చ కర్ణో
 మాయారఙ్కుస్తదిదమఖిలం నైవ సత్యం యథార్థమ్ ॥ ౪॥

అబ్ధో హ్యేకః సమతిగత ఏవేహ తూర్ణం కిమిత్థం
 తుష్ట్యాత్యస్తం కథయతి భవాన్ మాం స్మ శాన్తాన్తరఙ్గః ।
 వర్షాభోగ్యః కిమయమధివాసోఽస్తి - పప్రచ్ఛ చాహం
 తత్త్వం - కాలావధిరవసితా కిం - భవానాహ శీఘ్రమ్ ॥ ౫॥

యద్యప్యేవం త్వవసితమహాదణ్డకాలావధేర్మై
 బద్ధస్యార్ద్రం ప్రణయి హృదయం బన్ధనాగారకేఽస్మిన్ ।
 పౌరాకీర్ణం నగరమథ తత్ కిం మహారణ్యమేవ
 స్వాన్తఃశాన్తిప్రదమిహ ప్రకృత్యమ్భికోత్సఙ్గరఙ్గమ్ ॥ ౬॥

నాప్రచ్ఛం త్వామత ఇహ కుతస్తేఽయమేకాన్తవాసః
 పృథ్వామస్యాం తవ కతివిధాః సన్తి గన్తవ్యదేశాః ।
 ఆరణ్యేఽస్మిన్ ప్రకృతిరుచిరే జానకీన్నానపుణ్యో -
 దారాః శీతాః సలిలఝరికా నైకపక్షిప్రభేదాః ॥ ౭॥

శశ్వతుష్పాణ్యవకిరదరణ్యోత్థసత్కేసరాణాం
 పర్ణస్పన్దా మధుకరతతిః కీవకానాం చ దణ్డాః ।
 సమ్భూయైతే ధరణీతలదేవాలయేఽస్మిన్ ప్రకుర్వత్ -
 సఙ్గీతే త్వం కిము సుఖనిమగ్నోఽభవో జీవనాఖ్యే ॥ ౮॥

నిద్రాలోలే మయి చ ధరణౌ నిత్యమస్యాం శయానే
 వాత్సల్యార్ద్రం లశితమధురం త్వత్వగాధాత్ కుతశ్చిత్ ।

జానామ్యేతత్ సరతి హృదయస్పందనం మే సిరాసు
నాన్యః కేషామహమిహ భవామీతి వాచం బ్రవీషి || ౯ ||

అత్రాత్మస్తం ప్రియహృదయయా మాతృదేవ్యా సమేతః
సోదర్వైర్థా ఖగమృగలతాపాదపైశ్చాపి సాకమ్ |
జ్ఞాత్వా స్నేహప్రసృతవచనైః సమ్యగన్యోన్యమేవం
వాసం చక్రే సకుతుకమిహైవైకగేహ యథా స్యాత్ || ౧౦ ||

దీర్ఘం సంవత్సరమిహ భవాన్ నీతవాన్ స్వచ్ఛసౌఖ్యా -
దిత్తం జ్ఞాత్వా మమ తు నితరామస్తి సాస్త్యస్తథాపి |
త్యక్తుం సద్యః ప్రభవతి భవానుజ్జయిన్యాః స్మృతిం కిం
వైతత్ సాధ్యం తివహ జనుషి మే చేతి కిం త్వం బ్రవీషి || ౧౧ ||

కిన్త్వన్వేష్టం ప్రతివచ ఇవాత్మస్తమూకః కుతశ్చి -
ద్ధూరే దృష్ట్వా సవిధముపవిశ్యోచిషే వాచమేవమ్ |
అన్తరాప్రాప్నోతి చ మమ సముహ్యోమ్బువాహః పురీం తాం
గన్తుం హన్త ప్రచలతి సదా కశ్చిద్రాన్తరాత్మా || ౧౨ ||

హృద్రక్తేనాలిఖితమిహ యన్మేఘసన్దేశకావ్యం
తస్య స్నిగ్ధప్రణయరుచిరామబ్రవీత్త్వం కథాం మామ్ |
కశ్చిద్ యక్షోఽభవదిహ భవానుజ్జయిన్యాఽఽశకాత్వం
ప్రాప్తా చాసౌ నృపతిరథికారోగ్రమత్తః కుబేరః || ౧౩ ||

నిర్లీనాత్మా బహుతరమభూదాత్మతుల్యప్రియాయా -
మిత్రం చక్రే కఠినమపరాధం కిలాయం చ యక్షః |
ఏకాన్తాయాం గిరితటభువి ప్రాప చాత్రోగ్రదణ్డం
వర్షాభోగ్యప్రవితతవియోగేన వాసాయ సోఽయమ్ || ౧౪ ||

యక్షః కాన్తావిరహాదహనే తత్ర జాఙ్గ్వల్యమానే
దేహే చైవం మనసి చ కృశే తప్యమానే యువాయమ్ |
ఆషాఢస్య ప్రథమదివసే మేచకం మేఘమేకం
క్రీడామగ్నం గజమివ నభోమణ్డలస్థం దదర్శ || ౧౫ ||

అజ్ఞాల్యాసౌ కుటజకుసుమాన్ వర్షయిత్వా చ తస్మై
ప్రీతః ప్రీతిప్రముఖవచనం స్వాగతం వ్యాజహార |
కిశ్చిద్ వక్తుం భవతి నికటి యస్య నైకోఽపి సోఽయం

మేఘాయాస్మై స్వయమథ గిరా చాబ్రవీదాత్మవృత్తమ్ || ౧౬ ||

అల్పే వాయుర్జలమతిమనోహారి విద్యుచ్ఛ ధూమో -
 ప్యేషాం యోగాత్ సముదితశరీరోఽయమాస్తే క్వ మేఘః |
 సన్దేశార్థః క్వ చ పటునిబోధవ్యచైతన్యయుక్తః
 కామార్తానాం న ఖలు స విభేదార్థచింతావివేకః || ౧౭ ||

కోఽపూర్వోఽసౌ హృదయరుచిరో యక్షసజ్కుల్ప ఏవే -
 త్యావిశ్చిన్నే మమ తు నయనే పశ్యసీవాభిలాషమ్ |
 కావ్యం తత్ త్వం ప్రథమమిహ మే నిర్ధనాయాలపస్యే -
 వైతస్మై హా న ఖలు విభవే సార్వభౌమోత్తమాయ || ౧౮ ||

నద్యః పుర్వో గిరిశిఖరకాశ్చారుమాలాని సమ్యక్
 సద్యః సీరోత్కషణసురభీణ్యముక్తచ్ఛా మృగాణామ్ |
 స్వాద్యోద్భిన్నప్రథమముకుశారమ్భరమ్భాశ్చ మార్గా -
 శ్చక్రాణాం చిసకిసలయచ్ఛేదపాథేయభాజామ్ || ౧౯ ||

వాటీవ్రాతః కకుభసురభిః పక్వజమ్భూఫలైరా -
 శ్యామారణ్యాన్యటవికవధూభుక్తిరమ్మాన్తరాణి |
 క్రీడాకుజ్జాన్యదయనకథాకోవిదగ్రామవృద్ధా -
 లాపైరుచ్చైర్ముఖరితజనాకీర్ణకేన్ద్రస్థలాని || ౨౦ ||

ఉచ్ఛారావైర్గృహబలిభుజాం గ్రామచైత్యాని దృశ్యా -
 న్యల్పాసారైః కుసుమితకదమ్బద్రువాటాని శాస్తే |
 సన్ధ్యాకాలే శివబలినమారబ్ధభేరీనినాదః
 ప్రాకారశ్చాప్యమృతకిరణోత్తంసదేవాలయస్య || ౨౧ ||

గేహోత్కణ్ఠాకులితమనసం త్వాం విధత్తే యదేతత్
 సర్వం దృశ్యం మమ నయనయోరగ్రతో మాళవీయమ్ |
 భ్రామ్యత్సోపరి చ సకలస్యాత్తవృష్టిః స కో వా
 కామాకారో భవతి ముదిరశ్చిత్తమార్ద్రం కవేర్వా || ౨౨ || విశేషకమ్
 జానామ్యర్థం తవ తు వచసో యన్న శక్నోమి హాతుం
 జన్మన్యన్మిన్ హృదయనిహితాముజ్జయిన్యాః స్మృతిం మే |
 వక్రః పన్థా భవతు భవతః స్వల్పమప్యజ్జయిన్యాః
 సౌధోత్సక్లప్రణయవిముఖో మా చ భూరిత్యవాదీః || ౨౩ ||

మేఘాయ త్వం తదను నగరీ సా చ సౌందర్యయుక్తం
 స్వర్గస్వైకం శకలమితి చాప్యహ శిప్రానదీస్థమ్ ।
 పద్మోద్గస్థం పటు మదకళం చారవం సారసానాం
 హృద్యోదారం స్మరసి మృదులం సమ్యగమ్మానరమ్యమ్ ॥ ౨౪॥

జీవత్యేషా విరహవిధురా ప్రేయసీ తేఽళకాయాం
 ఛాయాత్వేనాకలితవపుషీహ త్వయా హ్యుజ్జయిన్యాః ।
 తత్రాగారం ధనపతిగృహస్యోత్తరేణాస్తి యస్మిన్
 చేతోహరీ సురధనురివ ప్రేక్ష్యతే తోరణౌఘః ॥ ౨౫॥

యస్యోద్యానే విలసతి తయా వర్ధితా కాన్తయైకా
 మందారశ్రీః కిసలయసుమోపాత్తభారావనమ్రా ।
 ఆరాధ్యం యామివ కురవకా మాధవీ సీధుగన్ధా
 రక్తాశోకోఽపి చ సవినయస్తత్ర రాజన్తి చారాత్ ॥ ౨౬॥

ద్వారోపాన్తే లిఖితవపుషౌ శఙ్ఖపద్మౌ చ దృశ్యౌ
 గేహన్తే సా భవతి విరహారా హి చాలేఖ్యమానే ।
 యస్యాశ్చిత్రే సపది భజతే వేపథుః కిం కరా తే
 వర్షత్యస్మాన్నయనయుగళాత్ కిం సుతప్తాశ్రుధారా ॥ ౨౭॥

కార్యం గాత్రే భవతి కృశతా మధ్యదేశేఽపి చాస్తే
 శ్రోణీభారాదలసగమనా దృశ్యతే నిమ్ననాభిః ।
 నమ్రాణీ యా చకితహరిణీచఞ్చలప్రేక్షణా సా
 ధాతుః సృష్టిష్విహ యువతివృన్దేషు చాద్వైవ నూనమ్ ॥ ౨౮॥

చిత్తే భిత్తౌ విరహవిధురస్యాత్మనాథస్య రూపం
 చిత్రికర్తుం కృశతరమతీవేయముద్యోగినీ స్యాత్ ।
 పుచ్చస్త్రీ స్యాత్ స్మృతిమధుగిరా పఞ్జారస్థాం శుకీం త్వం
 భర్తారం మే స్మరసి కరుణార్ద్రం చ త్వల్లాళనోత్కమ్ ॥ ౨౯॥

ఉత్సృజ్ఞస్థాం మలినవసనాయాం చ తస్యాం విపఞ్చీ -
 ముద్గాయన్త్యాం మధురమథ తద్భాష్పపాతాత్ సమార్ద్రామ్ ।
 మృద్విం తస్మిన్ పునరిహ ముహుః సారయన్త్యాం చ రాగం
 విస్మృత్యార్ధే మనసి నిహితం ఖిన్నఖిన్నా భవేత్ సా ॥ ౩౦॥

తాళం కృత్వా దశశతదళాన్తేష్యథాయాతి యో వా

శీతో వాయుః స ఇవ భవతో భావనా నృత్యతీహా ।
 ఉజ్జైస్థా విమలహృదయా మాళవగ్రామకన్యా
 యాసావత్ర ప్రణయవిధురా యక్షపత్నీ బభూవ ॥ 3౧॥

తస్యా భర్తా స్వయమపి తథా స్నేహకారుణ్యపూర్ణో
 మేఘా యస్యా నికటభువి చ ప్రోషితస్తత్ర గత్వా ।
 భక్తిశ్రద్ధాభరితహృదయః శ్రావయత్యాదరాత్ తం
 సన్దేశార్థం పవనతనయో మైథిలీం తామివ ప్రాక్ ॥ 3౨॥

భర్తృర్మిత్రం ప్రియమవిధవేఽహం సమావేదయే తే
 తస్మిన్దేశం శ్రవణమధురం విద్ధి మాం వారిదం యః ।
 మన్యస్నిగ్ధధ్వనిభిరుదితైర్దూరదేశం గతేషు
 ప్రేయస్యాలింగనకుతుకీతాం వర్ధయత్యధ్వగేషు ॥ 33॥

విశ్వస్తోఽహం మనసి సదయం ధార్యతాం - త్వాం విచిన్ద్యై
 వాస్తే ప్రేయాన్ దురితరహితో రామగిర్యాశ్రమేషు ।
 ఇత్యర్థోక్తే పఠనవిరతో మేఘదూతస్య సద్యో
 భూయో భూయో రణరణికయా వర్ధతే గద్గదః కిమ్ ॥ 3౪॥

శుభ్రజ్యోతాస్నుపుళకితనిశీథే గవాక్షస్య పశ్చాత్
 ఙ్గాన్తిం త్యక్త్వా పునరిహ సదాశావహం రూపమేకమ్ ।
 తత్రోద్దీప్తం నయనయుగళం జాలకస్యావకాశాద్
 వీతాలమ్బం కరతలయుగం లమ్బమానం మనోజ్ఞమ్ ॥ 3౫॥

స్వస్మిన్ వక్త్రే కరతలయుగం తత్తు విన్యస్య లబ్ధః
 స్వర్గానందః - పునరపి తదా స్మర్యతే సర్వమేతత్ ।
 కావ్యే చాస్మిన్ కథితమితరత్ ప్రత్యభిజ్ఞానవాక్యం
 యత్తన్నునం రుచిరకవితౌచిత్యసంకల్పజన్యమ్ ॥ 3౬॥ యుగ్మకమ్
 పూర్ణం కృత్వా విరమతి భవాన్ తచ్చ సన్దేశకావ్యం
 స్వీయం రక్షం ముహురిహ కణ్ఠైరల్పకైః ప్రోక్షతీవ ।
 సన్దేశం త్వం విరహవిధురాం తాం ద్రుతం శ్రావయిత్వా
 ప్రత్యాగన్తుం ముదిరమమునైవాధ్వనా యాచతే చ ॥ 3౭॥

మా భూదిత్యం తవ చ విరహః కాన్తయా విద్యుతాపీ -
 త్యేవం తస్మై వదసి మహదాశంసితం స్వోపకర్త్రే ।

కావ్యాలాపో విరమతి తదా మారుతః సన్నికృష్ట -
శ్చక్రే వృష్టిం బకుళకుసుమైస్తత్ర సమ్యక్ సమన్తాత్ || 3౮||

సాన్నిధ్యం మే కిము న భవతా స్మర్యతే దూరతస్తే
సంజ్ఞారోత్కం భవతి నయనం విస్తృతాకాశసీమ్ని |
తామేకాస్తే విరహవిధురాం మద్భహిఃప్రాణభూతాం
సన్దేశం మే కథయితుమయే మేఘ కిం ప్రాభవస్త్యమ్ || 3౯||

సా మే కాన్తా కిమపి వచనం త్వన్ముఖేనాబ్రవీత్ కిం
జీవంతి వా కథమథ భవాన్ వక్తుమేతత్ సమస్తమ్ |
ఆగన్తా కిం త్వరితమథవా వైవ చాయాస్యసి త్వం
దృశ్యంతే తే వదనకమలే నైకభావాన్తరాణి || ౪౦||

కారుణ్యార్ద్రాం స్క్రృతిమతులాం కాననీయామిమాం త్వాం
పశ్యన్యేకం ప్రతినవమివాశ్చర్యభూతం మనోజ్ఞమ్ |
ఆరాదాసీత్తవ తు పరిచర్యోత్సుకేయం చ వృక్ష -
చ్ఛాయాభూతా కిసలయమయీ చామరా సూర్యతాపే || ౪౧||

నిద్రాం కర్తుం పరిస్పృతతృణాపూరశయ్యా ప్రబోధ -
ప్రోద్యుక్తోఽయం విహగనివహో నిర్మలో నిర్దురాఘః |
మాధుర్యార్ద్రం ఫలమితి మనోహారి వైవిధ్యపూర్ణం
తస్మాన్నిధ్యం సువిదితమభూత్ కిన్ను తే సర్వదాపి || ౪౨||

వృక్షచ్ఛాయా విరహదురితస్యాబ్ధిర్లస్య మూకా
సాక్షిణ్యేషా భవతి భవతః సర్గదుఃఖస్య చాపి |
మూలే వైతద్విపినబకుళస్యోపవిష్టః ఖలు త్వం
యాత్రాకేషాద్ బహుషు దినరాత్రేషు భూయః పురా కిమ్ || ౪౩||

యద్యప్యేషా ధరణిరఖిలా గేహ ఏవ స్వకీయో
విస్మిర్ణస్తే తదపి చిరకర్మోత్థబన్ధేన చేయమ్ |
వృక్షచ్ఛాయా కథమపి విహాతుం న శక్యా భవేత్ కిం
తిష్ఠస్యేవం ధృతవపురిహాత్య దుఃఖం నితాన్తమ్ || ౪౪||

గచ్ఛావోథేత్యవదదవనమ్య స్వయం భాణ్ణభారం
ధృత్వా స్వానే సపది చ భవాన్ చిత్తదార్ద్యేన సాకమ్ |
పుచ్ఛాప్యేవం గమనమిహ నాపుజ్జయిన్యస్కృఖం కిం

క్షిప్రం చైవాగతమథ తథేత్యుత్తరం త్వన్ముఖాబ్జాత్ || ౪౫||

నైవైతన్మే గమనమిహ తత్రత్యసమ్రాట్యమక్షం
 నైవాదాతుం బహుమతిమిమాం కావ్యసృష్టిం సమర్ప్య |
 అన్యత్ కిం వా ఫలమితి మయా నైవ పృష్టం త్వయా నై -
 వోక్తం చాపీత్యనుపదమితః ప్రస్థితం ప్రారభేథామ్ || ౪౬||

త్రయోదశః సర్గః

పునరప్యజ్జయినీం ప్రతి

ఛాయాప్రదం ప్రణమతే బకుశం స సంస్ప -
 ర్శ్యామస్త్రణోత్సుక ఇవాదరపూర్ణమారాత్ |
 వాతేరితాని కతిచిత్ కుసుమాని హస్తే -
 నాదాయ జిప్రుతి చ తన్మృదుగన్ధపూరమ్ || ౧||

నిక్షిప్య తాన్యపి తతో బృహతి స్వభాణ్ణే
 సోపానతోఽవతరసి ప్రథమాత్ త్వమస్మాత్ |
 పశ్చాదహం చ పథి తే ప్రతిమూర్తికల్పో
 నిఃశబ్దసాక్షినదృశశ్చ చరామి మన్దమ్ || ౨||

ప్రాతఃప్రభృత్యధికదూరమథా ప్రదోషం
 గత్వా చ పార్శ్వతరుమూలతలేషు చాస్తః |
 విశ్రమ్య పావనపురాతనచైత్యకేషు
 వ్యాధోపజివితకుటీషు వనాన్తరేషు || ౩||

జీరేషు సత్రనివహేషు చ రాత్రికాలే
 నిద్రాముఖేన శయనీయసుఖం చ లభ్యా |
 ఆరణ్యపక్షితక్రీర్తనమాలయా స-
 ముత్థాయ చాల్పపథిభిక్ష్యరుచా చరావ || ౪|| యుగ్మకమ్

మార్గే చ తత్ర పథికాన్తరపాదముద్రా
 దృష్టా భవన్తి పరివర్తత ఏవ శబ్దః |
 ఆవాం విశాలగహనస్థలికామతిక్ర -
 మ్యారాదహో జనపదాన్తమనుప్రవిష్టౌ || ౫||

ఏకాహదూరమిత ఏవ భవేదవాప్తౌ
 స్యావాద్య ఏవ హి తదుజ్జయినీం ప్రదోషే |

జ్యోత్స్నా భవిష్యతి నిశాముఖపూర్వయామ
ఏవేతి కింఞ్చన విచిన్త్య భవానవోచత్ || ౬ ||

జ్ఞాతుం న కేనచిదిహాధృతవిప్రభిక్షు -
వేషో భవానగమదగ్రత ఏవ వేగాత్ |
సాధ్వస్తరోచితవపుష్యహమప్యథావాం
ప్రాప్తౌ పురీపరిసరే నవగోపురాగ్రే || ౭ ||

విఘ్నం న కశ్చన చకార పథి క్వచిన్నౌ
కో వాత్ర వారయతి భూసురభిక్షువర్గమ్ |
ఆవాం సుఖేన చరతః స్మ చ శుక్యపక్ష -
చన్ద్రాద్యయామకిరణేషు సుదుర్భలేషు || ౮ ||

అస్యాఙ్కణస్థసకలస్థలబిన్దవోఽపి
హ్యుద్ధీపయన్తి వివిధస్మరణాని భూయః |
అద్యాత్ర నూక్ష్యవికసత్కుసుమస్య గన్ధే -
నానీయతే గతమహానుభవస్మృతిశ్చ || ౯ ||

ఏవం నవీనజననాన్తరసన్నిభేఽస్మిన్
మార్గే కవిశ్చరతి సౌహృదసుప్రబుద్ధః |
వాతాయనం సకలమేవ సమావృతం య -
స్యాస్తే న సౌధమవలోక్య తముచ్ఛ్వసన్ కిమ్ || ౧౦ ||

అన్విష్యతే యదిహ సద్మ తవేక్షితేన
తజ్ఞానమస్తి న హి మే తదిహానుయామి |
వైదగ్ధ్యతో విరహితః పరదర్శనేభ్యో
మార్గేఽన్తరా క్వచిదథాత్మసుగుప్తిమాప్తః || ౧౧ ||

త్యక్తౌ పునస్త్యజిరవీధిమిహాన్తరాశ -
పథ్యన్తరేణ వసతేః పురతః స్థితోఽసి |
నాన్తః ప్రవిశ్య సహసా క్షణమాత్రమత్ర
తిష్ఠన్నథాన్తరికమేవ నిరీక్షనే త్వమ్ || ౧౨ ||

అన్తః ప్రకాశయతి కశ్చన దీపకోఽసౌ
మన్దం సమాహ్వాయసి దేహశికాగతస్త్యమ్ |
స్పృష్టౌ కవాటమథ పల్లవ ఇత్యనేన

నామ్నా హ్యతీవమ్బుదుపల్లవసుస్వరేణ || ౧౩||

ఆజ్ఞానుసారమిహ తే స్థితవానహం తు
 ఛాయాన్తరం కిమపి సంశ్రిత ఏవ పశ్యాత్ |
 మన్తస్య పల్లవ ఇతి ప్రథితస్య తస్య
 జాపేన కిం స్వయమితో వివృతం కవాటమ్ || ౧౪||

నైవ స్వయం వివృతమత్ర వివృత్య గేహ -
 ద్వారం స పల్లవ ఇహైవ సమాగతోఽస్తి |
 యద్యప్యహం ప్రథమమేవ నిశామయామి
 సోఽయం చిరన్తనసుహృత్సదృశో మమాస్తే || ౧౫||

సోఽయం భవన్తమిహ న ప్రథమం వివేద
 సత్యం భవాంశ్చ పరివర్తిత ఏవ నూనమ్ |
 కాషాయవస్త్రమపసార్య జవేన బైక్షం
 సాక్షాత్స్వరూపమథ దర్శితవానసి త్వమ్ || ౧౬||

పశ్యన్ ముహుర్ముహురపీహ భవన్తమేవ
 స్థిత్యాజ్ఞాసాదుభృతవికస్వరలోచనోఽసౌ |
 ఉచ్చైరథోచ్చరితవాన్ ప్రియకాళిదాస -
 శబ్దం తు భూతపరిబాధితవత్ సహర్షమ్ || ౧౭||

విన్యస్య మన్తయతి కిన్స్వధరేఽఙ్గులిం స
 మా మేతి నాగమమిహాద్య తు కళిదాసః |
 కిన్త్వస్మి తే ప్రియపురాతనమిత్రమేవ
 మా మా బ్రవీతు మమ నామ పురః పరేషామ్ || ౧౮||

కేశాదిపాదమిహ సాతిశయం నిరీక్ష్య
 త్వామాహ గర్గదగిరా స తు పల్లవాఖ్యః |
 ఆర్ధీభవత్తవ శరీరమిదం చ వర్షే -
 ణైకేన సోఢమతిదుఃఖభరం వ్యనక్తి || ౧౯||

నైవ ; త్వహం పరమతుష్టిమవాపమేవ
 చైకాన్తవాసనమయే కిల రామశైలే |
 ప్రత్యాగతం చ భవతా యదిదం త్వకస్మా -
 దత్యర్థమస్య నయనే గిరి చాశు మోదాత్ || ౨౦||

నాహం పరైరిహ చ దృశ్య ఇతి బ్రువన్నే -
 వాస్తవప్రవిశ్య భవనస్య భవాంశ్చ తస్థా ।
 పానోపచారమకరోదథ దీర్ఘయాత్రా -
 ప్రత్యాగతద్వికకృతే - కవయే చ మే చ ॥ ౨౧॥

సత్కారమప్యనతిదీర్ఘసుభాషణం చ
 సర్వం చకార నిభృతం విగతారవం చ ।
 ప్రత్యాగతిం తు మహితోజ్జయినీ కీమర్థం
 జానాతి మే పునరియం - తవ చోద్యమేతత్ ॥ ౨౨॥

భావత్కనిర్గమనతః పరమత్ర నాస్త్యే-
 కాహో యదా న కథితం తవ నామ రాజ్ఞా ।
 ఆస్థానగాయకవరాశ్చ విపశ్చికాయాం
 గాయన్తి కర్ణమధురం తవ కావ్యజాతమ్ ॥ ౨౩॥

జానాతి యద్యవనిపస్తవ చాగతిం ప్ర -
 త్యుద్యాత్యసంశయమిహాన్యన్యపం యథా త్వమ్ ।
 శేషం సమస్తమపి తేఽస్తు యథాహితం చే -
 త్యుక్త్వా వినీశ్వసతి హా ప్రియపల్లవోఽసౌ ॥ ౨౪॥

అక్షోభ్య ఏవ సకలం తు భవాన్ నిశమ్య
 తిష్ఠత్యహం తదవలోక్య చ విస్మితోఽస్మి ।
 సజ్ఞుహ్య పల్లవకరం వివృతాఖిలాత్మ -
 భావం దదౌ స్వహృదయం చ భవానివాస్మై ॥ ౨౫॥

శాస్తశ్చ దీనహృదయశ్చ భవాన్ స్వకీయ -
 శిష్టాఖిలాషమథ తం వదతీహ మన్దమ్ ।
 సాక్షీ తు కేవలమిహాన్య విదూరకోణే
 తిష్ఠన్నహం చ మృదురస్తమయంశ్చ దీపః ॥ ౨౬॥

న్నేహోలురత్ర మయి హా ప్రియపల్లవస్త్య -
 మేవేతి వచ్చి కమిదం చ సఖే త్వదన్యమ్ ।
 నైవగ్రహోఽస్తి వసీతుం చ మమోజ్జయిన్యా -
 మేవం న మే బహుమతిం సమవాప్తుమిచ్ఛా ॥ ౨౭॥

అస్మింస్తు జన్మని మమాస్త్యఖిలాష ఏక -

స్తతూరణాయ తవ దేహి సహాయహస్తమ్ |

జీవోఽపరోఽస్తి మమ సా కథమప్యతస్తాం

దృష్ట్వా కృతార్థహృదయస్త్యచిరేణ యామి || ౨౮ ||

అన్తఃపురే నృపవధూరమణీయరత్న -

హర్యేఽథవా వివిధశిల్పవిచిత్రకుడ్యే |

శాలాసు వా నటనగేహగతాసు గమ్భి-

రోదారసున్దరకృతాసు మహానటీనామ్ || ౨౯ ||

దేవాలయేషు చ సమర్పితదేవదాసీ-

గేహేషు వా ధరణిదేవసమృద్ధిమత్సు |

అన్యత్ర వా భవతి సా కిమియం మమాశా

ద్రష్టం చ తాం సకృదతః ప్రతియామి శీఘ్రమ్ || ౩౦ || యుగ్మకమ్

వక్తవ్యమేవ కిమిదం కథమత్ర వక్తుం

శక్యం యదేతదనభిజ్ఞతయాస్తబోధః |

నేత్రే త్వకారణభయం త్వివ వర్తమానం

వార్భిర్ని గూహితమివాశు గుహాస్తరే చ || ౩౧ ||

ఏవంవిధా భవతి పల్లవభావరూప -

సాధారణస్థితిరయం చ విషాదమూకః |

హస్తేన హస్తమపి తే పరిగృహ్య దక్షి -

ణాశాగతేన తు పథా నయతి క్రమేణ || ౩౨ ||

అస్తావలోన్ముఖగతోఽస్తి చ శీతభాను -

రాసన్నమృత్యురివ హా క్షయకాసరోగీ |

భూమౌ శనైః పతతి యో గగనప్రకాశ -

స్తస్యైవ చాస్ఫుటమనాతపవద్ భవావః || ౩౩ ||

గచ్ఛత్యసౌ చ భవతా సహ పల్లవోఽపి

గేహోఽన్యైః కుహచిత్ కిల పార్శ్వభాగే |

తిష్ఠత్యసావిహ సుమాఞ్చితకాయమాన -

కల్పం పురోఽస్తి నవనీతశిలాకుటీరమ్ || ౩౪ ||

ఆన్దోళికా భవతి కాచన మణ్డపేఽస్మిన్

మన్దారజాతిశతభీరుసితస్రగాఢ్యా |

సమ్యగ్విభూషితవతీ పురతశ్చ యస్యా

మన్దం జ్వలత్కిరణకోఽస్తి శిలాప్రదీపః ॥ 3౫॥

సజ్జల్పితం కిమపి న ప్రభవంస్తథైవ

తస్థౌ తదా పరవశః ఖలు పల్లవోఽసౌ ।

ఏతన్నిగూఢతరకారణకార్యభావం

జ్ఞాతుం న శక్త ఇతి హాస్థితవాన్ భవాంశ్చ ॥ 3౬॥

గ్రామే పురా ప్రకృతిమోహనమాశవాభ్యే

యా డోలికా గగనసీమ్ని తిరోహితా సా ।

తస్యాః పటావరణతః కమపి ప్రగాఢ -

మన్వేషయత్ససలిలం నయనద్వయం చ ॥ 3౭॥

భూయోఽపి హాస్మృతిపథే సహసా సమాయా -

త్యాహోత్ర మిత్రమపి హృన్నిహితస్వహస్తః ।

ఆన్తోశికేయమిహ హా భవతః ప్రియాయాః

స్థానేఽవశిష్యతి చ తస్మృతిమావహస్తీ ॥ 3౮॥ యుగ్మకమ్

యాతా క్వ సా వద సఖే ప్రియవల్లభాయాః

స్థానే కథం భవతి హా ఖలు డోలికేయమ్ ।

ఏవం జవాద్ భవతి పృచ్ఛతి పల్లవోఽపి

కిం వచ్చి హేత్యతులసమ్భ్రమమానసోఽభూత్ ॥ 3౯॥

గాఢం పునః స తు కవేః సుకరం గృహీత్వా

తస్థౌ విమూకమథ మన్దమువాచ చైవమ్ ।

వజ్ఞ్యమ్యహం సకలమేవ దురస్తవృత్తం

త్వద్యానతఃపరమిహోజ్జయినీపురీస్థమ్ ॥ ౪౦॥

చతుర్దశః సర్గః

ఆన్తోశికాయాః కథా

ఉచ్చస్థః పూర్ణచన్ద్రోఽస్తమయతేఽసమయే యథా ।

తథా తస్మిన్ కవిశ్రేష్ఠే నిష్కామతి కుతశ్చన ॥ ౧॥

ఖిన్నాశ్చారాధకాస్తస్య చాన్విష్యతి పరస్పరమ్ ।

కుత్రాగచ్ఛత్ కిమర్థం వా కథం వేతి కదేతి వా ॥ ౨॥

కిమాసీదాత్మమిత్రం స కవిర్నశ్చక్రవర్తినః ।

కిమాసీత్ సత్కవిః సోఽయముజ్జయిన్యాః సుభూషణమ్ || 3 ||

అప్రతీక్షితమేతత్తు తిరోధానం కిమర్థకమ్ |

ఇత్యచిన్తి పరం తస్య సుమనోభిః సుహృత్తమైః || 4 || యుగ్మకమ్

వార్తా యథేచ్ఛం నిర్మాయ వ్యాపయన్తి దివానిశమ్ |

ప్రతికారత్వరాదగ్ధాః కవికీర్త్యభిలాషుకాః || 5 ||

ప్రణయోఽభూచ్ఛక్రవర్తిసహోదర్యాం కవేః కిల |

బహూనవినయాన్యన్యాన్యపి చక్రే కవిః కిల || 6 ||

జ్ఞాత్వైతత్ సకలం రాజా క్రుద్ధోఽభూదిత్యనన్తరమ్ |

అజ్ఞాం చకారోజ్జయినీం త్యక్త్వా గన్తుమితి క్షణాత్ || 7 ||

ఇత్థం నిరాకృతో లజ్జానమ్రశీర్షః కుతశ్చన |

నిశ్చక్రామ కవిస్త్వేవం వ్యాప్పువన్ బహుధా కథాః || 8 ||

సత్కృత్యారాధితవతీం రాజకీయాముదారతామ్ |

ధీన్ చక్రే కిం కవీన్ద్రోఽయం నిర్దయత్వేన కేవలమ్ || 9 ||

స్వచ్ఛన్దాయ విహారాయ స్వాతన్త్ర్యం యో ముదా దదౌ |

విశ్వాసం తం వజ్జీతవాన్ కవిః కిం స నరాధమః || 10 ||

శ్రుతం సర్వం సత్యమితి విచిన్త్యాహుశ్చ కేచన |

శుశ్రూషవోఽభవన్ కేచిత్ సత్యం నిర్మలమశ్రుతమ్ || 11 ||

కవేరభావే రాజా తు మౌనమేవ భజన్ స్వయమ్ |

ఖిన్నవద్ భవతి స్మైవం బహవో దివసా గతాః || 12 ||

ఋతుమగ్గలసంశుద్ధం ప్రథమం కుసుమం వహన్ |

ద్వారం గతోఽభూద్ భూయోఽపి వసన్తర్తుర్యథాపురమ్ || 13 ||

బాలాతపః సువర్ణాభో హృద్యాలాపః పికస్య చ |

శతవర్ణలయోల్లాసః ప్రమదోద్ధ్యానతల్లజే || 14 ||

మధువాచాం సున్దరీణాం రాగనైవేద్యమేవ చ |

అధైవం హృదయం భూషో విషాదాత్ ప్రవిముక్తయే || 15 ||

ఋతూత్సవమదోన్మాదలహరీం పునరిచ్ఛతి |

వ్రణితోఽపి ముహుర్వంశో గాయత్యేవానిలాగమే || 16 || యుగ్మకమ్

భూయోఽపి జాగరూకాభూన్నాట్యగేహోపశాలికా |

నాట్యాచార్యాః సమాయాన్తి విదగ్ధనటసంయుతాః ॥ ౧౭॥

అస్మిన్ వర్షే విక్రమోర్వశీయమేవ ప్రయోజయేత్ ।

ఇత్యాశా విక్రమాదిత్యమానసేఽఙ్కూరితా కిల ॥ ౧౮॥

పురా మాశవికా యాఽఽభూత్ తథా చాపి శకున్తలా ।

సైవ కన్యా ప్రయోగేఽస్మిన్నుర్వశ్యపి భవిష్యతి ॥ ౧౯॥

కుమారికాయాస్తస్యాస్తదుర్వశీవేషదర్శనమ్ ।

సర్వేషామభిలాషోఽస్తి రాజ్ఞః కిల విశేషతః ॥ ౨౦॥

సూత్రధారాఙ్గలీకృష్టచలనానుసృతం తథా ।

చక్షా చలతి తద్వత్ సా చలత్యేవైకయన్త్రవత్ ॥ ౨౧॥

అభ్యాసానన్తరం తస్యాశ్చిన్తయన్త్యాః పురోభువి ।

ఆయాతి స్మ ససన్తోషం చక్రవర్తీ కదాచన ॥ ౨౨॥

నాజానాత్తం నృపం సా స్వామభినన్దితుమాగతమ్ ।

ప్రత్యుజ్జగామ తం నైవ భక్త్యాదరపురస్పరమ్ ॥ ౨౩॥

న దుర్వాసా నృపస్తస్మాన్న శశాప రుషా చ తామ్ ।

క్షమావానివ తత్రైవ తస్థావస్థస్థమానసః ॥ ౨౪॥

ఆచార్యే స్మారయత్యశ్రు ధారయన్తి నిరన్తరమ్ ।

న కిఞ్చనాపి కమపి వక్తుం శక్తా స్థితైవ సా ॥ ౨౫॥

స్మృత్వా కం వా తయా తస్థౌ స్థాయి కిం నయనే భయమ్ ।

రక్ణే హిత్యా స్మితసుమం తన్ముఖే కిం న రాజతే ॥ ౨౬॥

తథాపి సాక్షాజ్జివత్యేవోర్వశీత్వేన రక్ణకే ।

అన్యత్ సర్వం తదా నూనం విస్మరత్యవనీపతిః ॥ ౨౭॥

చరితం నృపతేః శత్రువిజయస్యైవ కేవలమ్ ।

విజితాస్తేన శకవత్పరాక్రమపరాయణః ॥ ౨౮॥

తస్య వాకాటకా రాష్ట్రకూటాశ్చ సుహృదః పరమ్ ।

దక్షిణే దిశి సఖ్యం తద్ దుర్గమేవ సునిర్మితమ్ ॥ ౨౯॥

ధ్వజం స్థాపితవాన్ తస్య దుర్గస్యోపరి విక్రమః ।

సుతాం ప్రభావతీం దత్వా వాకాటకమహీపతేః ॥ ౩౦॥

అసౌ విధివశాద్ రాజ్ఞీ త్వకాలే విధవాభవత్ |
 తథాపి పుత్రస్య కృతే రాజ్యభారమువాహ సా || 30 ||
 నైసర్గికీ సుఖాసక్తిః సుతే యద్యప్యవర్ధత |
 తథాపి రాజ్యం దుఃఖారా తస్మిన్నేవ నిచిక్షిపే || 31 ||
 విక్రమార్కోఽప్యత్సవస్య ప్రదదౌ చ నిమన్త్రణమ్ |
 సర్వేభ్యో మిత్రరాజేభ్యః స్వదౌహిత్రనృపాయ చ || 33 ||
 తతః సమాగతస్తత్ర ముదా చైత్రమహామహాః |
 రజ్గప్రదీపాః సర్వత్ర ప్రజ్వలన్త్యధికాధికమ్ || 34 ||
 విక్రమార్కః సమాయాతి మిత్రరాజవరైః సహ |
 తథా ప్రవరసేనోఽప్యాయాతి దౌహిత్రభూపతిః || 35 ||
 అతివాత్సల్యపూర్వం స పితామహనృపాలకః |
 కరం గృహీత్వా దౌహిత్రముపవేశయతి క్షణాత్ || 36 ||
 తద్దృశ్యదర్శనే హర్షభాష్పధారాకులాభవత్ |
 ప్రభావతీ చ-నైపథ్యమభూత్ సజ్జీతతున్దిలమ్ || 38 ||
 ఉన్నీయతే యవనికా రజ్గభూమిరనావృతా |
 ప్రేక్షకాక్షీవ హృదయం సముత్ఫుల్లం చ వర్తతే || 39 ||
 పురూరవా హేమకూటాత్ ప్రత్యాగచ్ఛతి సత్వరమ్ |
 తత్సవర్ణరథాన్మన్దమవరోహత్యథోర్వశీ || 39 ||
 తదారభ్యాన్తిమం రజ్గం యావదత్ర ప్రశోభతే |
 ఉర్వశీవేషధారిణ్యాః ప్రయోగకృతహస్తతా || 40 ||
 తస్యాం ముగ్ధమనా భూత్వా దౌహిత్రయువభూమిపః |
 పితామహస్య సాన్నిధ్యేఽప్యనన్దవివశోఽభవత్ || 40 ||
 పశ్చాజ్జేష్వథ పూర్ణేషు మగ్గలోద్ధీతపూర్వకమ్ |
 నాటకాన్తే యవనికా సంవృణోతి చ వేదికామ్ || 41 ||
 తద్దినేఽప్యభినేతారః సర్వే సాజ్ఞాలయో ద్రుతమ్ |
 నృపోత్తమస్య సవిధమాగచ్ఛతి యథాపురమ్ || 43 ||
 న పశ్యన్తీ ముఖం కస్యాప్యానతాస్యా కృతాజ్ఞులిః |

ఆగమ్య యా గతా తత్ర వైవ తస్థౌ కలామపి ॥ ౪౪ ॥
 కో వా నిఃసంకభావోఽస్యా ముఖేఽస్తీతి ససంభ్రమమ్ ।
 శ్రద్ధధానోఽభవత్ కిం స గూఢం విక్రమభూమిపః ॥ ౪౫ ॥
 నిర్మమే నయతస్త్రే సుశిక్షణం చ తతోఽధికమ్ ।
 మాతుశ్చాతస్త్వవాత్సల్యమపి యం సమనీయత ॥ ౪౬ ॥
 సత్పథేన యువా సోఽపి నృపః ప్రవరసేనకః ।
 దివానిశం పశ్యతి హో హృది తాం దేవసున్దరీమ్ ॥ ౪౭ ॥
 మాతైవ శరణం వైవ వాత్సల్యం సాన్వనం తథా ।
 తస్మాత్ పుత్రః సాభిలాషం మాతురగ్రే న్యవేదయత్ ॥ ౪౮ ॥
 ప్రభావత్యా యథా వైజపుత్రః ప్రవరసేనకః ।
 తథా సాపి పితుః ప్రీతిభాజనం సమభూత్ సదా ॥ ౪౯ ॥
 తస్మాదాదరపూర్వం సా జగామ పితృసన్నిధౌ ।
 ప్రియపుత్రస్యాభిలాషం నివేదయితుమజ్ఞాసా ॥ ౫౦ ॥
 నిఃశబ్దం సర్వమేవాసౌ శుశ్రావావహితాశయః ।
 శాన్తశ్చ కిన్తు న ప్రత్యువాచ చిన్తాకులో నృపః ॥ ౫౧ ॥
 పుత్ర్యా యదుక్తం తత్ తస్య ప్రత్యభాదహితం కిము ।
 న కిమగ్గీకరోత్యేష సుతాయాస్తం మనోరథమ్ ॥ ౫౨ ॥
 యదా తత్ కన్యకారత్నం స్వీయం కర్తుమకామ్యత ।
 తదారభ్య నృపస్యాభూద్ భూయో భూయోఽశుభోత్కరః ॥ ౫౩ ॥
 విశ్వప్రకాశకం రత్నమపరం లజ్జయా వినా ।
 నృపేణ యత్ పరిత్యక్తం తస్యాపీయం హి కారణమ్ ॥ ౫౪ ॥
 తథాపి తస్యా నిఃసంకభావోఽయం కిం నృపం ప్రతి ।
 తామేవ చిన్తయిత్వా కిం తపత్యన్తః పునః పునః ॥ ౫౫ ॥
 క్రన్దత్యహో కిం సారగ్గీ కాపి నాట్యగృహాన్తరే ।
 కశ్చిత్ సన్తప్తహృదయస్పన్దః కిం నూపురారవః ॥ ౫౬ ॥
 విస్మర్తుం తన్మాళపీయలావణ్యం శక్యతే కథమ్ ।
 ఏవం దుఃఖాగ్నిరేకోఽస్మిన్ హృదయే జాజ్వలీతి కిమ్ ॥ ౫౭ ॥

కిం కర్మమూఢో రాజాసౌ మన్త్రిభిర్మన్త్రయత్యలమ్ |
 పిత్రర్థం నిజతారుణ్యం పరితత్యాజ కిం పురుః || ౫౮ ||
 వవ్రే నిత్యబ్రహ్మచర్యం భీష్మః కిన్ను పితుః కృతే |
 సాహసం తత్ సుతార్థం తు త్యాగో ధర్మో న సంశయః || ౫౯ || యుగ్మకమ్
 వాత్సల్యస్నిగ్ధమాధుర్యమాప్నోతి నృపహృత్తటమ్ |
 పుత్ర్యాః కృతే పునః పుత్రీపుత్రస్య చ కృతే శనైః || ౬౦ ||
 నవ్యప్రభాతవేశాయాం చన్ద్రరశ్మివ్రజో యథా |
 లీయతే హృదయామోదశీతళః స మనోరథః || ౬౧ ||
 ఆమన్త్రణార్థం తిష్ఠన్తిం పుత్రయుక్తాం ప్రభావతీమ్ |
 వాత్సల్యార్థో నృపో వక్తి యథేచ్ఛం వాం భవత్పితి || ౬౨ ||
 ఋతూత్సవః సమాప్తస్తే గతాశ్చాతిథయః సమే |
 వాకాటకమహీపాలో న గత్వాత్రావశిష్యతే || ౬౩ ||
 అన్యేద్యుః సప్త చాన్దోశాః స్థితా రాజగృహోఙ్కణే |
 ఆగ్రే ప్రవరసేనస్య ప్రభావత్యాస్తతః పరమ్ || ౬౪ ||
 తతః పఞ్చసు డోలాసు నీతాః పఞ్చ కుమారికాః |
 ఆసీయతే సా ప్రథమం సఖీభిః పరివారితా || ౬౫ || యుగ్మకమ్
 పూర్వేద్యుర్నాట్యశాలాయాముర్వశీవేషధారిణీ |
 రరాజ యా వైవ చాత్ర పూర్వమాసీయతే శనైః || ౬౬ ||
 విభూషణవిహీనైవ శాలీనా చారుతా హి సా |
 తస్యాః సఖ్యశ్చతస్రోఽస్త్రఃపురస్థాస్తదనస్తరమ్ || ౬౭ ||
 నేత్రమార్ద్రం విక్రమస్య భవత్యస్యాః సమీక్షణే |
 ఆత్మన్యేవ విలీయస్తే సస్తప్తాశ్రాణి కిం తదా || ౬౮ ||
 గౌరవం న పరిత్యజ్య తిష్ఠత్యత్ర మహీపతిః |
 అసౌ మాళవకన్యా తు న పశ్యతి పరిస్థితాన్ || ౬౯ ||
 శుభ్రవస్త్రం స్వల్పమాత్రమలఙ్కారాస్తథాపి సా |
 సమ్పశ్యమానా సర్వైరప్యప్సరా ఇవ రాజతే || ౭౦ ||
 కాలాఖ్యనేత్రపక్షాగ్రే సాస్త్రిభూతా విలమ్బినీ |
 విలోలతరళా బాష్పబిన్దువత్ సా విరాజతే || ౭౧ ||

శిబికావాహకానాం సుమన్ద్రగమ్భీరసంరవైః ।
 సప్త చాన్దోళికాః శీఘ్రం పురోగచ్ఛతి పక్ష్మేశః ॥ ౭౨ ॥
 ఏషా చోజ్జయినీగాఢకామితా ముక్తికాపరా ।
 అతిగచ్ఛతి హా కుత్ర తద్వాసః స్యాదితఃపరమ్ ॥ ౭౩ ॥
 న శక్యం శుక్తికామేవ ప్రతిగన్తుమితఃపరమ్ ।
 వారాన్నిధావేవ భూయః పతనం చాపి దుర్ఘటమ్ ॥ ౭౪ ॥
 స్వాయత్తీకృతవాన్ యస్తాం ముక్తాం సోఽప్యచిరాదహో ।
 అన్యస్మై ప్రదదాత్సేతద్దురన్తం నావసీయతే ॥ ౭౫ ॥
 రక్షార్థం పురతః సన్తి హయారూఢాశ్చ సైనికాః ।
 పశ్చాత్త్వశ్వాకృష్టదీర్ఘవాహనానాం పరమ్పరా ॥ ౭౬ ॥
 వాహనాని సుపూర్ణాని భాణైర్భారభృతైస్తథా ।
 సప్తాహయాత్రాభుక్త్యర్థమిష్టపాథేయసంఘాయైః ॥ ౭౭ ॥
 చతుర్నరభృతః కర్ణీరథః సంఘారతి ద్రుతమ్ ।
 అష్టపాదో జన్తురివ దీర్ఘరమ్యపథే భువి ॥ ౭౮ ॥
 క్రమేణ చావరుహ్యన్తే సప్త చాన్దోళికాః పథి ।
 తమోయామేషు చాయాసశ్రాన్త్యై సజ్కేతసీమసు ॥ ౭౯ ॥
 సప్తాహయాత్రాసన్ధ్యాసు ప్రతిసజ్కేతమన్దిరమ్ ।
 డోలావరూఢాన్ సకలాన్ ప్రత్యుద్గన్తుం యథావిధి ॥ ౮౦ ॥
 విశ్రామగేహేషాన్వేతుం దాతుం చేష్టసుభక్షణమ్ ।
 భయభక్తియుతాస్తస్ఫుర్నృపనేవకసంహతిః ॥ ౮౧ ॥
 దినదీర్ఘా చ యాత్రాథ విశ్రాన్తిభజనం నిశి ।
 అతఃపరం త్వహోరాత్రమేకమేవావశిష్యతే ॥ ౮౨ ॥
 రేవాయాశ్చాపరే పారే వాకాటకమహీపతేః ।
 ప్రియం జనపదం భక్త్యాదరాత్ ప్రత్యుద్గమిష్యతి ॥ ౮౩ ॥
 ఏవం షష్ఠీ సమాయాతా సన్ధ్యా తత్ర యథాపురమ్ ।
 సజ్కేతే విరతిం ప్రాప్తా సప్త చాన్దోళికాగతిః ॥ ౮౪ ॥
 డోలావరూఢాన్ మనుజున్ భక్త్యాదరపురఃసరమ్ ।

ప్రత్యుద్గస్తం సమాయాతా నృపాలపరిసేవకాః ॥ ౮౫॥

విక్రమార్కమహీపస్య ప్రియపుత్రీ ప్రభావతీ ।

తస్యాః పుత్రశ్చ విశ్రాన్తిగేహముద్దిశ్య జగ్ముతుః ॥ ౮౬॥

పశ్చాద్భవాయా డోలాయాః పటానావరణే సమైః ।

దృశ్యతే మీలితాక్షీ సా శయానైవ చ కన్యకా ॥ ౮౭॥

సఖ్యస్తామాహ్వయన్త్యుభయైః స్వరైరథ సంభ్రమమ్ ।

నిద్రాణేవ సుఖం సా తు దృశ్యతే శయనాసనే ॥ ౮౮॥

కిమిత్యన్విష్యన్తి సర్వే సోద్యేగం తదనన్తరమ్ ।

జానన్తి సత్యమేకం తద్ విస్మయస్తబ్ధమానసాః ॥ ౮౯॥

నిరాహారా భవన్త్యాసీద్ దినసప్తకమత్ర సా ।

సఖీభిః ప్రేరితాయాం తు నిఃశబ్దైరాసనే స్థితా ॥ ౯౦॥

మృత్యుశ్యామమరాశేన దష్టం యద్ బిససూత్రకమ్ ।

తత్సన్నిభేన హస్తేన విన్యస్తం చ నిజోరసి ॥ ౯౧॥

దుకూలం దృశ్యతే యస్మిన్ రాజముద్రోజ్జ్వలాఙ్కితా ।

సువర్ణశృంఖలా రమ్యనవరత్నవిరాజితా ॥ ౯౨॥ యుగ్మకమ్

దత్వాన్యచుమ్బనం ఫాలే క్షేమేనావృత్య విగ్రహమ్ ।

రాజమాతాపి సన్తప్తా తస్యాస్తస్మిన్ జడే తదా ॥ ౯౩॥

అశ్రూణ్యన్త్యోదకత్వేన పాతయామాస సన్తతమ్ ।

మాశవస్యాఙ్కా ఏవాన్యతల్పం మాశవికావృతమ్ ॥ ౯౪॥ యుగ్మకమ్

ఆన్దోశషట్కం నృవహం మాశవాత్ పురతోఽగమత్ ।

నృశూన్యయా డోలికయా త్రైకయా చాపరే జనాః ॥ ౯౫॥

దుఃఖభారేణ సన్తప్తాః ప్రతిజగ్ముర్మహాపురీమ్ ।

స్మర్తుం స్మృత్వాశు మార్గుం చ డోలైవేహావశిష్యతే ॥ ౯౬॥ యుగ్మకమ్

నవనీతశిలామణ్ణవేఽస్మిన్ డోలాం నిచిక్షిపే ।

యత్ర రాజ్ఞా ప్రజ్జ్వలితా చైకా సౌవర్ణవర్తికా ॥ ౯౭॥

అద్యాపి నైవ నిర్వాణా వర్తతే కిమియం పురః ।

భగ్నస్య తస్య ప్రణయదీపస్య ప్రాణనాళికా ॥ ౯౮॥ యుగ్మకమ్

విరామచిహ్నమేతస్యాః కథాయాః పల్లవోఽకరోత్ ।

దుఃఖబాషేషణ న ద్రష్టుమనయోస్తు పరస్పరమ్ || ౯౯ ||

శక్యతే కిన్త్యాత్మతాపముభౌ జానీత ఏవ కిమ్ |

తస్మాత్ కిం పల్లవః సమ్యగ్శిష్యుష్యతి సుహృత్కవిమ్ || ౧౦౦ || యుగ్మకమ్

అథ తత్స్వర్ణడోలాయాః పురతస్తత్ర మీలతః |

దీపస్య పురతః స్వీయం దూతకావ్యం సమార్పయత్ || ౧౦౧ ||

తచ్చ కావ్యం కవేః స్నేహదుఃఖానామక్షరాత్మకమ్ |

రూపమేవాస్య హృదయమేవ తచ్ఛాస్త్రసుందరమ్ || ౧౦౨ ||

ఆన్దోళికాన్తర్దృష్ట్యాసౌ పశ్యన్ కిఞ్చిదివ స్థితః |

అశ్రావ్యవేగం వాతేనావ్యక్తమాక్రందనం యథా || ౧౦౩ ||

అప్రత్యక్షో బభూవాసౌ కవిః శూన్యే తమస్యహో |

కాలోఽపి పూర్ణనైశ్చల్యం ప్రాపేవైకనిమేషకే || ౧౦౪ || యుగ్మకమ్

నిఖిలం శబ్దజాతం యత్ తదస్థజ్జమితం కిము |

అప్రత్యక్షోఽభవత్ కాలబోధోఽపీతి ప్రతీయతే || ౧౦౫ ||

సర్వం స్వప్నోఽభవత్ కిన్ను కిం వా స్వప్నస్య సత్యతా |

స్వప్న ఇత్యుచ్యతే సత్యస్యైవ మాయాముఖం కిము || ౧౦౬ ||

అసంఖ్యానాం దురూహాణాం సమస్యానాం చ పూర్తయే |

కాలే తపతి యో దృశ్యప్రపఞ్చాద్ భౌతికాదతః || ౧౦౭ ||

నిశ్చక్రామ కవిః సోఽయం సఞ్చారత్యధునాపి కిమ్ |

హృద్యసూక్ష్మధ్వనీన్ కుర్వన్ మర్త్యచిత్రేషు సన్తతమ్ || ౧౦౮ || యుగ్మకమ్

మమావబోధోఽజ్జ్వలభూర్జపత్రే

వ్యాలేఖితాం తేన చ సత్యగాథామ్ |

గాయామి కాలే పథి - సోత్సుకాన్ నః

కుర్వన్తు జన్మాన్తరసౌహృదాని || ౧౦౯ ||

Original Malayalam poem by ONV Kurup

Sanskrit text by NVP Unithiri

Popularly known as ONV, ONV Kurup (b. 1931) is one of the major poets of Kerala. He has authored more than 25 works in Malayalam and has won many awards including Soviet Land Nehru Award,

Central Sahitya Academy Award and Bharatiya Bhasha Parishad Award. He has been conferred Padmasri in 1998 .

NVP Unithiri (b. 1945) is presently Professor and Head of the Department of Sanskrit, University of Calicut, Kerala.

Author of more than 20 books in Malayalam and Sanskrit, he has to his credit many papers in various research journals.

The text encoded by NVP Unithiri unithiri@sify.com, anandavardhanan@yahoo.com

Poem on Ujjayini

pdf was typeset on March 24, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

